

România literară

Din dramaturgia
istorică națională

(Paginile 12—13)

O VASTĂ PERSPECTIVĂ

EXPUNEREA prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la mărețele realizări ale poporului român în cincinalul 1971—1975 și la politica externă a României pusă în slujba păcii și colaborării internaționale, dezbaterile ce au avut loc în forul suprem al puterii de stat, ecoul profund în rindurile opiniei publice conferă recentei sesiuni a Marii Adunări Naționale dimensiunile unui amplu eveniment.

Făcînd o analiză aprofundată a situației generale la acest sfîrșit de cincinal care înseamnă totodată pragul celui viitor, secretarul general al Partidului a subliniat strînsa unitate dialectică între politica noastră internă și cea externă, aceste două laturi imbinîndu-se armonios, condiționîndu-se reciproc. Ca atare, dezbaterile atît a problemelor dezvoltării economico-sociale a țării, cit și a problemelor internaționale, adoptarea planului pe 1976 și aprobarea politicii interne și externe a României deschid perspective noi de înaintare fermă a țării pe calea progresului și a prosperității, de înfăptuire a Programului adoptat la Congresul al XI-lea.

Perioada cincinalului 1971—1975, realizat pe ansamblul său cu 5 luni mai devreme, se caracterizează printr-o dezvoltare impetuoasă a bazei tehnico-materiale a societății, prin perfecționarea continuă a relațiilor de producție și sociale, prin creșterea puternică a avuției naționale. Programul de investiții a însemnat, în această perioadă, circa 543 miliarde lei; au fost construite și date în funcțiune peste 2200 unități industriale și agro-zootehnice; au fost dezvoltate și reutilate un mare număr de întreprinderi existente. Fapt e că producția industrială globală a crescut în decursul cincinalului cu 84 la sută în raport cu cea realizată în 1970; cu 25 la sută față de perioada cincinalului precedent, a crescut producția medie agricolă. Venitul național a crescut cu peste 70 la sută față de nivelul anului 1970, veniturile reale ale populației sporind în această perioadă cu 45 la sută.

Așadar, un drum glorios, pe care harnicul nostru popor l-a parcurs confirmîndu-se pe deplin justetea politicii marxist-leniniste a Partidului care se călăuzește consecvent după legitățile generale ale socialismului, aplicîndu-le creator la condițiile concrete din România. E ceea ce a permis Congresului al XI-lea să stabilească obiective și mai îndrăznețe, să elaboreze planul dezvoltării pînă în 1980 și liniile de perspectivă pînă în 1990, să adopte programul general de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării noastre spre comunism. Noul cincinal 1976—1980 prevede dezvoltarea, în continuare, în ritm înalt, a economiei naționale, sporirea și modernizarea producției industriale și agricole, creșterea eficienței întregii activități economice (volumul investițiilor viitorului cincinal se cifrează la aproape 1000 de miliarde lei). În această perioadă — a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu — România va face un nou și mare pas înainte spre reducerea decalajelor care o despart de țările avansate din punct de vedere economic, se va apropia tot mai mult de nivelul de dezvoltare al acestora.

CU ASEMENEA rezultate și într-o asemenea perspectivă, expunerea președintelui României privind viața internațională devine cu atît mai semnificativă. Profunde schimbări în dezvoltarea politică a lumii, creșterea avîntului forțelor revoluționare, progresiste și democratice în lupta pentru promovarea unei politici noi în viața internațională au constituit obiectul unei strălucite analize științifice — sinteză, deopotrivă, a unei adinci cunoașteri, prin situarea în miezul problemelor, a unei bogate, tot mai intense activități, însumînd un tot mai vast eșichier al relațiilor externe, a unei înalte principialități și prestigioase consecvențe, expresie majoră a unui spirit de fecundă conștiință revoluționară, îmbrățișînd fericit promovarea intereselor țării cu cele ale năzuințelor întregii umanități. Iată cu cită pregnanță este înfățișată argumentarea necesității noului curs, legitatea schimbării la scara mondială: „Cursul evenimentelor demonstrează că, așa cum pe plan național, celelalte de înaltă calitate și activitate, pe

nerate de societatea împărțită în clase antagoniste trebuie să fie lichidate în mod inevitabil, tot astfel și în viața internațională este inevitabilă înlăturarea vechilor raporturi de dominație și asuprire, și înlocuirea lor cu raporturi întemeiate pe echitate, pe dreptul fiecărui popor de a fi deplin stăpîn pe destinele sale, de a-și făuri viața așa cum dorește, de a colabora în pace și înțelegere cu celelalte state și popoare”.

Politica externă a României de colaborare cu toate statele, de participare activă la soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane, la întreaga viață internațională și-a aflat expresia în vastul ansamblu de relații, politice, economice, culturale cu tot mai multe state, în deosebita ei contribuție la reușita Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare, în inițiativele pentru lichidarea subdezvoltării și făurirea unei noi ordini economice în lume, în elaborarea și susținerea documentelor privind căile și modalitățile concrete de realizare a dezarmării generale și, în primul rînd, a celei nucleare, ca și în propunerile privind îmbunătățirea Chartei O.N.U.

Cu o mare forță de convingere a fost pus în lumină — la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale — rolul, tot mai important, al maselor populare, al popoarelor, al parlamentelor în determinarea cursului nou, pozitiv al vieții politice internaționale, pledîndu-se, între altele, pentru desființarea cu desăvîrșire a diplomației secrete, ca toate tratativele să se ducă deschis, în fața popoarelor, dîndu-se publicității textele complete ale tuturor tratatelor și acordurilor.

EXPUNEREA tovarășului Nicolae Ceaușescu aduce o temeinică îmbogățire a gândirii social-politice revoluționare, prin punerea în evidență a constatării că fiecare revoluție socială aduce ceva nou în experiența teoretică și practică a omenirii, că ea diversifică tot mai mult modalitățile și căile de realizare a aspirațiilor supreme de dreptate socială și națională a popoarelor. De unde rezultă că, în acest context, o

de folosire a teoriei științifice a materialismului dialectic și istoric, a principiilor marxism-leninismului, nu ca o dogmă moartă, ca o schemă imuabilă, ci ca o metodă intr-adevăr rodnică de studiere, cunoaștere, înțelegere a problemelor și cerințelor noi ridicate de viață, a imperativelor actuale ale dezvoltării societății, ca pe o călăuză vie în stabilirea căilor de luptă, corespunzînd realităților fiecărei etape istorice.

Se înțelege că această complexitate de aspecte ale lumii contemporane cere din partea forțelor ei celor mai avansate, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești, o tot atît de multilaterală dezbateră — dezbateră pe baza respectului reciproc, luîndu-se în considerare pozițiile și interesele fiecărui partid. Numai astfel — a subliniat secretarul general al Partidului Comunist Român — se va putea realiza o unitate de tip nou, o colaborare tot mai puternică între partide, vor crește forța și coeziunea lor în lupta revoluționară pentru progres social și pace în lume.

CHIAR din această succintă prezentare a principiilor linii de gîndire și de acțiune ce se desprind din ampla expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu reiese — credem — pe de o parte profunditatea analizei științifice întreprinse, pe de alta spiritul novator, autentic revoluționar, cu care a fost îmbrățișată atît de complexa arie de probleme ale contemporaneității.

Să dăm, dar, expresie mindriei noastre de a fi părtași ai unei asemenea capacități de cuprindere teoretică și practică de esență și finalitate autentic revoluționare! Cu conștiința vie că întregul popor pășește astfel, sub auspiciile Congresului al XI-lea, în etapa noului cincinal, cu atît mai îmbogățit în cuget și în simțire, cu cit vasta perspectivă ce i s-a deschis în apărarea mai luminoasă și mai creatoare.

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cloculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar general de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Intensă acțiune
pentru pace și colaborare

MAGISTRALA EXPUNERE FACUTĂ DE TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU în fața Marii Adunări Naționale cu privire la politica externă a României are un profund ecou în opinia publică, atât pe plan intern cât și pe plan internațional. Generoasele și eficientele idei din expunere se reflectă și în apelul adresat, cu acest prilej, de Marea Adunare Națională tuturor parlamentelor din țările ce au participat la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, care a avut loc, în vara acestui an, la Helsinki. Apelul subliniază rolul de prim ordin pe care pot și trebuie să-l îndeplinească parlamentele. Reflectând, în mod just, aspirațiile popoarelor, acestea pot determina guvernele să întreprindă măsuri concrete în vederea destinderii și a consolidării păcii pe continentul nostru. Europa, vechi leagăn de civilizație și de progres, poate contribui la instaurarea unei păci trainice, a unei securități efective, reale, de care toate popoarele să se poată bucura, beneficiind, astfel, din plin, de cuceririle moderne ale științei și tehnicii, precum și de binefacerile culturii. Apelul adresat de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România parlamentelor pornește de la convingerea că prin unirea eforturilor unanime ale statelor, guvernelor și parlamentelor se va realiza o pace și o securitate durabilă în Europa, paralel cu dezvoltarea largă, neîngrădită, a colaborării multilaterale între toate națiunile europene, spre folosul progresului și civilizației în întreaga omenire.

Pentru noua ordine
economică și politică

PRETUTINDENI, VIGUROASA SUSTINERE a necesității de a se instaura o nouă ordine economică și politică internațională găsește cel mai larg ecou. Recenta Conferință de la Paris asupra cooperării economice internaționale, pe care agențiile de presă au numit-o „conferința nord-sud” pe baza apartenenței geografice a majorității participanților, a reafirmat interesul general pentru instaurarea unor raporturi internaționale mai echitabile între state și, prin aceasta, stabilirea unor structuri utile pentru noua ordine economică și politică mondială. Pretutindeni își face loc, cu puternică autoritate morală, convingerea că a sosit vremea să se renunțe, de către statele industriale dezvoltate, la vechile lor privilegii, să se accepte sacrificiile pe care le implică și le impune transformarea autentică a vechiului sistem de relații într-o formulă marcând o structură nouă și roditoare. Este evident că trebuie abandonată pretenția de a se conserva esența unui sistem economic ce favorizează pe cei puțini și îi nedreptățește pe cei mulți. În cuvântările din Conferința de la Paris s-a afirmat, pe drept cuvânt, că trebuie să se instaureze, pe planuri cât mai largi, o nouă cooperare tehnico-economică, de natură să elimine efectele negative ale investițiilor străine și activităților discriminatorii ale societăților industriale multinaționale. Ziarele au remarcat opinia ministrului de externe al Argentinei, Manuel Arauz Castex, care a subliniat că a trecut vremea când un sistem economic internațional învechit, condus de voința și interesul egoist al celor puțini și bogăți mai poate fi impus celor mulți și săraci. Adevăratele probleme ale zilei sînt stabilizarea prețurilor la materiile prime, raportul echitabil al acestora cu prețurile produselor industriale precum și liberalizarea accesului la aceste produse. Oratorul a încheiat spunând : „nici o națiune nu trebuie să mai aibă convingerea că va reuși să facă totul singură, ci trebuie să tindă spre universalism și spre o nouă ordine economică și politică mai dreaptă”.

Principii de bază
în relațiile internaționale

RECENTA VIZITĂ în țara noastră a președintelui Republicii Democratice Sao Tomé și Príncipe, Manuel Pinto da Costa, s-a încheiat, la 20 decembrie, prin semnarea unui Comunicat comun și a unei Declarații solemne comune, documente de reală însemnătate — pentru că ilustrează, o dată mai mult, succesul permanent și valoarea etică superioară a concepțiilor aflate la temelia politicii externe a României socialiste. Din nou, în termeni de o remarcabilă limpezime, s-a precizat dreptul sacru al fiecărui stat la existență liberă, indiferent de proporțiile sau de situarea lui geografică. A fost reafirmată, de asemenea, egalitatea deplină în drepturi a tuturor statelor, fără a fi implicate în vreun fel orînduirile sociale, apartenența sau neapartenența la alianțe militare. Toate statele au nu numai dreptul, ci și îndatorirea de a colabora între ele în toate domeniile, pe baza avantajului reciproc, cu scopul suprem de a menține și consolida pacea și securitatea internațională, de a favoriza progresul economic și social al națiunilor și, cu precădere, al celor în curs de dezvoltare. Așa cum a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu la semnarea importantelor documente finale, „sîntem ferm hotărîți să acționăm în spiritul celorlalte consemnate în aceste documente, pentru dezvoltarea colaborării economice, tehnico-științifice, în toate celelalte domenii. De asemenea, dorim să dezvoltăm colaborarea între popoarele noastre și pe plan internațional, să contribuim împreună la soluționarea problemelor complexe care preocupă astăzi omenirea. În cadrul acestei colaborări sperăm să ne aducem contribuția la înlăturarea noii ordini economice internaționale, a unor relații noi bazate pe egalitate și respect reciproc, a unei lumi mai drepte și mai bune, în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, coresponsabil năzuințelor sale”.

Cronica

Viața literară

Din activitatea Asociațiilor Uniunii Scriitorilor

● București

● În ziua de 19 decembrie 1975, a avut loc ședința de lucru a secției de dramaturgie din cadrul Asociației Scriitorilor din București. Darea de seamă asupra activității secției pe anul 1975 a fost prezentată de Leonida Teodorescu. Horia Lovinescu a făcut o expunere cu privire la elaborarea și realizarea Epopeii Naționale. Pe marginea celor două documente, au luat cuvîntul : Radu Popescu, Paul Anghel, Mihail Davidoglu, Al. Voitin, Lia Crișan, Ioan Năghiu, Paul Cornel Chitic, prof. univ. Ion Zamfirescu, prof. Amza Săceanu, președintele Comitetului pentru cultură și educație socialistă al Municipiului București, Valentin Silvestru. În încheiere, a luat cuvîntul Ion Dodu Bălan, vicepreședintele al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

● La ședința secției de literatură pentru copii și tineret, noul secretar, Mircea Sintimbreanu, a prezentat referatul „Literatură pentru copii — între educativ și estetic”. La rîndul său, Ion Hobana a vorbit despre sarcinile ce revin secției în legătură cu elaborarea și constituirea Epopeii Naționale. Au participat la discuții : Ion Aramă, Victor Birlădeanu, Constantin Chiriță, Vladimir Colin, Viniciu Gafița, Călin Gruia, Ion Hobana, Gică Iuteș, Vasile Mănușanu, Ada Orleanu, Al. Gheorghiu-Pogonești, Adrian Rogoz, Mircea Sintimbreanu, Nina Stănculescu, I. M. Ștefan, Alexandru Vergu.

● Cluj-Napoca

● Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat șezători literare la liceul Șincai, unde și-au dat concursul Adrian Popescu și

Aurel Șorobetea. Un montaj literar-muzical a fost realizat de poetul Cornel Udrea de la studioul de radio Cluj-Napoca. De asemenea, la liceul N. Bălcescu, cu sprijinul cercului literar „Lucian Blaga” a fost organizat un simpozion consacrat vieții și operei autorului Poemelor lumii. În cadrul șezătorii, Bazil Gruia a prezentat cartea sa „Blaga inedit” (amintiri și documente).

● Timișoara

● La sediul Asociației scriitorilor din Timișoara a avut loc o adunare generală în cadrul căreia Anghel Dumbrăveanu a prezentat sarcinile ce revin scriitorilor, în lumina documentelor de partid, cu privire la realizarea Epopeii Naționale. În continuare, Mircea Șerbănescu a prezentat darea de seamă asupra activității Comitetului Asociației pe 1975.

600 de ani
de la moartea
lui Boccaccio

● În cadrul marilor aniversări culturale inițiate de Consiliul Mondial al Păcii și UNESCO, Consiliul Național pentru Apărarea Păcii, Uniunea Scriitorilor și Asociația Româno-Italiană au organizat o manifestare consacrată lui Giovanni Boccaccio, cu prilejul comemorării a 600 de ani de la moartea marelui scriitor italian.

Despre personalitatea și opera lui Boccaccio au vorbit Al. Balaci, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, Eta Boeriu și Ștefan Crudu. S-a prezentat filmul „Boccaccio”, producție a studiourilor italiene.

Ateneul Artelor

● Desfășurat sub egida Comitetului județean U.T.C. și a Consiliului județean al sindicatelor, a avut loc la Buzău cea de a doua ediție a Ateneului Artelor. Programul a cuprins : vernisajul expoziției picturii Ion Țărâlungă, un program de muzică simfonică și corală, iar în încheiere festivalul literar, care a cuprins un medallion Radu Theodoru, un spectacol de poezie. Au participat Radu Theodoru, Mircea Lerian, Traian Reu, Traian Uba, Dumitru Ion Dincă, Ion Stanciu, Puiu Cristea, grupul folk al Liceului „Alexandru Vlaicu” din Rimnicu-Sărat și un grup de membri ai cînaclului Școlii „Aurel Vlaicu”.

Almanahul

● Ediția 1975 — 1976 a „Almanahului de vacanță al Revistei literar-artistice pentru elevi”, organizată de Muzeul Literaturii Române în colaborare cu Consiliul Național al organizației pionierilor, Editura Ion Creangă, revistele „Cutezătorii” și „Lumina”, și Radio-televiziunea română, a fost „prefațată” de Mihai Beniuc, care a prezentat o microantologie „De la Eminescu la N. Labiș”. Expunerea a fost susținută cu numeroase recitări de actorii Mitzura Argezi, Doina Șerban Gheorghiu, Victor Dogaru și Dan Condurachi, pe un montaj de diapozitive și fond muzical.

de vacanță

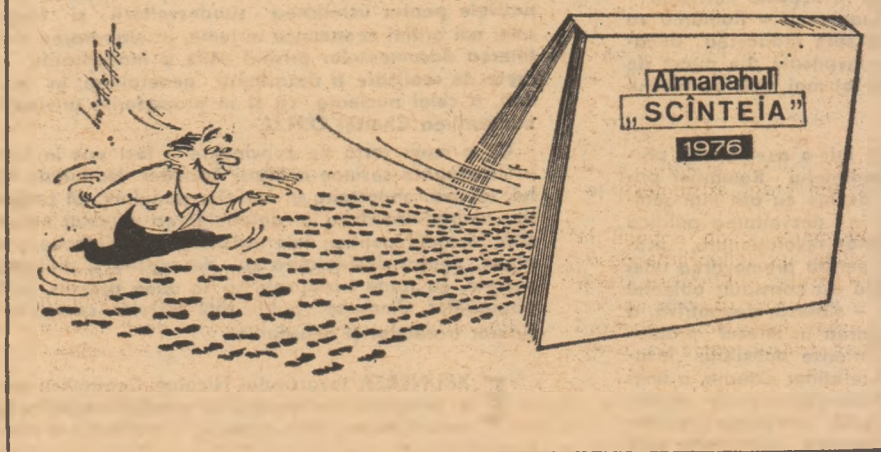
● În încheiere, s-a vizionat filmul „N. Labiș”, realizat pe un scenariu de Gh. Tomozel. Cu acest prilej, „Almanahul” a decernat premiile literare ale anului 1975 după cum urmează : 1. Ruxandra Băltărețu, elevă în clasa VI-a A la școala generală nr. 19, București. 2. Oana Lungescu, elevă în anul III la Liceul C. A. Rosetti, București. 3. Ioana Crăciun, elevă în anul III la același liceu. La această manifestare, a fost prezentă familia lui N. Labiș și Constantin Boștină, președintele Consiliului Național al Organizațiilor Pionierilor din România.

Decernarea premiilor revistei
„Săptămîna”

● Simbătă, 20 decembrie 1975, a avut loc decernarea premiilor revistei „Săptămîna” pe anul în curs, după cum urmează : acad. Al. Rosetti, pentru întreaga operă științifică ; Laurențiu Fulga, pentru volumul de nuvele „Straniul paradis” ; Nicolae Dragoș, pentru volumul de lirică patriotică „Scrisoare în sat” ; Al. Oprea, pentru volumul „Mitul faurului aburit” și pentru activitatea de valorificare a moștenirii literare românești la revista „Manuscriptum” ; Marin Moraru și Mircea Albușescu, pentru rolurile realizate în 1975 în piesele „Ultima oră” și „Dan-

ton”. Dan Mutașcu, pentru romanul „Bunul ce-țătean Arhimede”. S-a acordat o mențiune lui Eugen Teodoru pentru volumul de povestiri patriotice „Podul de foc”. Înminarea premiilor a fost făcută de Eugen Barbu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, redactor șef al revistei „Săptămîna”, care a elogiat operele premiate ca o expresie a dezvoltării literaturii și artei noastre contemporane. În numele laureaților au luat cuvîntul acad. Al. Rosetti și prozatorul Laurențiu Fulga.

A apărut

Șantier

Nina Cassian

a încredințat Teatrului Tăndărică piesa intitulată Pisica, de una singură, căreia îi semnează și muzica. A predat Editurii Cartea Românească volumul Confidențe fictive, continuare la Afiș de grozăvie și adio. Lucrează la un nou volum de poeme cu titlul Suave.

Al. I. Ștefănescu

are la Editura Cartea Românească volumul de nuvele Fratele meu femeie. A încredințat, de asemenea, Editurii Albatros, romanul intitulat Băiat de București.

Dan Zamfirescu

are sub tipar, la Editura Eminescu, volumul de studii, articole și eseuri Permanența patriei. Pregătește antologia Ideea de patrie în literatura română, pentru aceeași editură. Lucrează la volumul Literatura română veche în cadrul ariei culturale răsăritene, pentru Editura Univers, iar pentru Editura Militară, la volumul Istoria României văzută de un scriitor.

Paul B. Marian

a depus la Editura Eminescu traducerea romanului Furtuna din iulie de Henry Castillon, iar la Editura Meridiane traducerea eseului Stăruiele de Edgar Morin. A încredințat radiodifuziunii piesa originală Noaptea descoperirilor și dramatizarea Echipa întâi, după romanul cu același titlu de Karel Capek. Lucrează la traducerea piesei Vautrin de Daniel Guérin și la finisarea piesei originale Lunga hăituială.

Tudor Ștefănescu

are sub tipar la Editura Ion Creangă volumul de schițe Moartea cecorului. A încredințat Editurii Albatros volumul de stampe bucureștene Parafumul trecutului mort. Lucrează pentru Editura Cartea Românească la volumul intitulat Prăbușirea muntelui Oarba.

SEMNAL

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Traian Iancu, SĂ IUBIM CE-ÎN DE IUBIT. Poezii. 147 p., lei 11.

Nicolae Caratană, LINA DE AUR (versuri). 68 p., lei 4,75.

Tudor Ștefănescu, OAMENI CARE UCIDEAU VISE (roman). 160 p., lei 6. Rodica Toth, CUMINȚENIA PĂMÎNTULUI (roman). 220 p., lei 6,80.

EDITURA UNIVERS

Miguel de Unamuno, NEGURA (roman). Colecția „Romanul secolului XX”. Traducere de Lascăr Sebastian. 150 p., lei 6,50.

Isaac Asimov, SOARELE GOL. Colecția „Romanul științifico-fantastic”. Traducere de Florin Ionescu. 240 p., lei 7.

EDITURA ALBATROS

Al. Mirodan, MINIMUM (publicistică). 120 p., lei 4,75.

EDITURA EMINESCU

N. Rădulescu-Lemnaru, FIICA LUI ZOLTES (roman). 200 p., lei 6,75.

EDITURA LITERA

Grigore Cojan, LUJER DE FUM (versuri). 48 p., lei 8.

Literatura și istoria

NU EXISTĂ literatură, artă în genere, în afara unui spațiu istoric. Mitul, legenda, manifestări para-istorice, tentative de a explica ori de a pune o anumită ordine în gândirea despre om și destin, nu pot fi concepute nici ele decât într-un anumit orizont istoric. Cum întreaga existență e modelată de istorie, rezultă că lumea (ca dimensiune materială, psihică, socială ori etică), lumea ca *humanitas*, obiect al literaturii, aliaj de realitate cunoscută și de necunoscut, comportă suprafețe explorabile cu exactitate și versante umbrite, de unde oscilația creatorilor între *știut* și *imaginat*. Să considerăm istoria (din unghiul de vedere al literaturii) ca o infinitate de relații materiale și spirituale, în a căror dinamică lumea, națiunile sau simplii indivizi, se angajează inexorabil, aspirând spre o afirmare plenară a posibilităților.

Fluxul e continuu, deși există momente „stagnante”, — de fapt epoci de acumulari pentru viitoare erupții. **Princepele** lui Eugen Barbu aparține acestui de-al doilea timp. Scriitorii de tip rapsodic, Sadoveanu, de pildă, preferă un timp al eroicului, în limitele căruia istoria devine o înălțare de fapte memorabile. De remarcat, în literatură diverse, interesul pentru astfel de gesta, fapte cu nimb de epopee, încit isprăvile fabulosului Roland circula pe teritorii ample, în versiune franceză și germană, iar în *El cantar de mio Cid* transpune focosul gust hispanic pentru extraordinar. Semnificativă, fraza citată de Croce, ca provenind de la un general spaniol, ilustrează o anumită opțiune: „Spania cu armele ei, iar Italia cu literații săi...”. Dar dacă la florentinul Dino Compagni, în a sa *Cronică a faptelor întâmplate în timpul său*, suflul epic cedează pasul considerațiilor triste, în schimb narațiunile și portretele, invitând la o filosofie a istoriei, sint investite cu un plus de umanism. Goethe era entuziasmat de eposul Nibelungilor, iar Shakespeare scosese din *cronicile* lui Holinshed întâmplări valorificate nu numai în piese istorice.

Elogiul faptei de excepție în baladele istorice românești, ca și în scrierile cronicarilor, ține în primul rând de un criteriu etic, traducând imperativul de a opune vicisitudinilor istoriei o conștiință fermă. Fenomen psihologic de reținut, — de la reflecțiile grave ale lui Miron Costin pînă la Sadoveanu, stării de jale, mîhnirii sau tragicului (*cuplul*), li se opune sufletul tare, legat de o morală a încrederii. „Să ne înarmăm pe dinlăuntru cu credință tare (se afirmă în *Frații Jderi*), dar pe dinafară să nu uităm a pune zale și a ține în mînă sabie ascuțită...” Istoria nu e numai sentiment, ci și o succesiune de experiențe, de unde funcția ei normativă de conștiință-oglină. Moralismul costinian diferă ca formulare de acela al lui Sadoveanu, dar neîntreruptă, pe traseul a trei secole, rămîne încrederea într-o morală a faptei polarizante. Scepticismului pasager; se substituie progresiv un timp al pămîntului-mumă, generator de putere, încit, după expresia unui modern, **destinul** dominator lasă loc, grație tăriei, unui **destin** dominat.

SACRULUI teologic se opune în legende despre Ștefan cel Mare o sacralizare de ordin laic, profan, „sfințenia” devenind un etalon al omului exponent, care dă tonul în „bătăliile jertfei...”. Se ajunge la o „mitizare a prototipurilor istorice” (aspect comentat printre alții de Mircea Eliade), fenomen ce apropie pe unii protagoniști de acum câteva secole de „vechii eroi mitici”. Personajului strict istoric i se suprapune un altul, mai rezistent la rostogolirea timpului decât originalul, totodată mai lesne integrabil în conștiința națiunii, și acționînd afectiv, modelator, în sensul exemplarității. Din temporal, mușatinul Ștefan trece în eternitate, într-o durată perpetuă, eroul alăturîndu-se, ca reper, astrelor, iar cum oamenii manifestă o acută nevoie psihică de a înfrunta tranzitoriul, efemerul, caducitatea și efectele acestora, personajul eroic devenit mit reprezintă o **sfidare** — prin fapte — la adresa neantului. Prin astfel de figuri monumentale, ceva din timpul infinit se întregărează eficient istoriei, conferind temporalului forță și densitate. Pămîntul fertilizat de istorie, purtînd însemnele luptei cu adversitățile, se constituie într-un punct de sprijin absolut, din care pornesc linii de forță diverse, afective și raționale, concretizate într-un sentiment al autohtoniei. Întrebările puse istoriei sint, în fond, întrebări adresate pămîntului, matcă și martor, spațiu al continuității; ritmurilor planetare li se alătură, prin oameni, ritmuri ale istoriei, a căror descifrare în paralel oferă existenței înțelesuri fundamentale.

La Eminescu, ulterior la Sadoveanu, istoria națiunii în episoadele ei semnificative e obiect de solidaritate desăvirșită și implicit de meditație asupra obirșiei noastre, atitudini prin care vocile lor se asociază cronicarilor. Eminescu se ridică, precum Costin, de la fapte particulare la reflecții generale privind sensul, valoarea și fi-

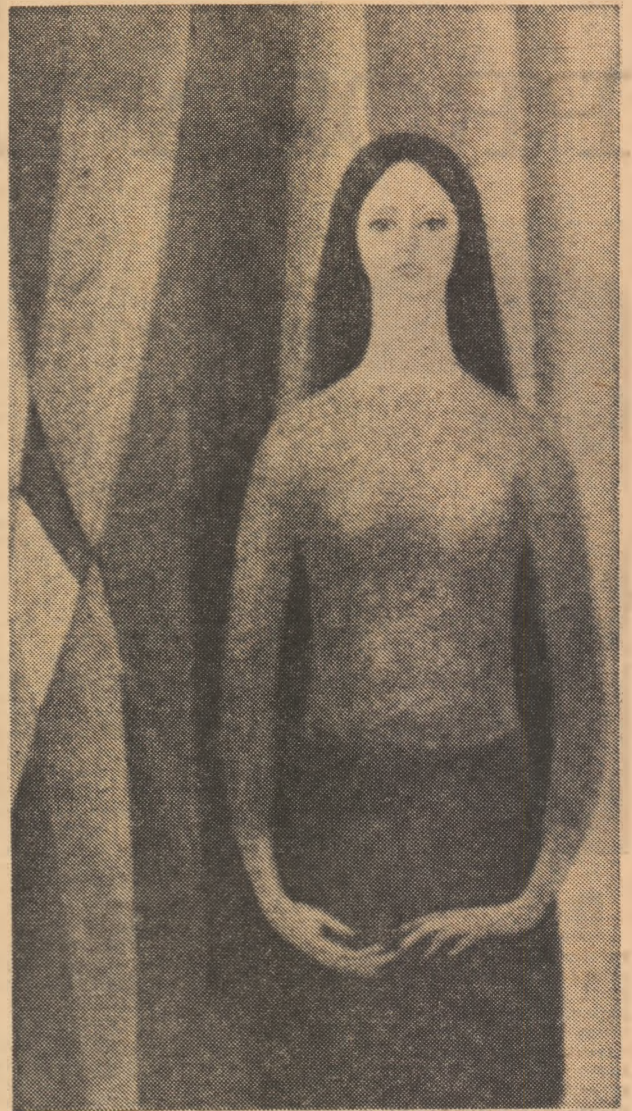
nalitatea realizărilor oamenilor. Sadoveanu se menține la un limbaj rapsodic de sorginte populară, în care legenda, narațiunea, descrierea, anecdota, fabulația vizează mișcarea epică, punînd în lumină personaje oarecum canonice, stilizate în felul celor din balade; sublimul și tragicul sint, ca în poemele cavalierești, componente ale eroicului. Prin cronicari, s-a demonstrat că literatura română începe cu o clară conștiință a istoriei. Eminescu și Sadoveanu, pentru a ne mărgini la valori incomparabile, adaugă argumentelor raționale, vibrația interioară, de adîncime, **re-făcînd** istoria și **re-prezentînd-o**, ca atitudine în fața vieții, în datele ei existențiale. Și unul și celălalt operează cu un nucleu de fapte reale — restrîns la minimul necesar — dezinteresîndu-se de detalii, refractari reconstituirilor laborioase. Autenticitatea o asigură fondul sugestiv de autohtonie, cumul de particularități respirînd în viziune, în perspectivele spre viață, revelîndu-se în gesturile și practicile milenare specifice naționale. Pe un ecran imens, se mișcă oameni obișnuiți și oameni simboluri, ca în *Srsoarea III* sau în evocările sadoveniene. Prin rostiri precum: „Eu? Imi apăr sărăcia și nevoile și neamul...”, a vorbit Țara. După bătălia de la Vaslui, un domnitor mușatin, în context similar, pune moartea oștenilor lui, care au biruit pe invadatorii turci, sub semnul soarelui. Țara e tot una cu „oamenii mării sale”...

CUCERIT de eroismul începuturilor, Hasdeu, savant și om de arhivă, se instalează — vorbind despre geto-daci — într-un timp al reveriei, asociînd istoriei literatura. Din secolul lui Eminescu, pe lingă înaintași precum Asachi și Negruzzi, nu pot fi omiși, chiar într-o simplă panoramă, Cîrlova, Bălcescu, Russo, Alecsandri, Bolintineanu, Odobescu, Hasdeu, Coșbuc și alții, unii punînd memoria istoriei în serviciul cauzei patruzecioptiste sau unioniste, alții comportîndu-se ca rapsozi ai războiului de independență, — toți manifestîndu-se, stilistic, sub semnul principiului retoric: **docere — movere...** Cunoaștere și sentiment! — bipolaritate, altfel spus dublă înrădăcinare în spațiul și timpul națiunii. Scrișul lor propune angajare **în toto**, într-o **istoria militans**. Literatură sub semnul soarelui și al focului solicitînd voința către acțiune și construcție, în vreme ce la Miron Costin — aparținînd altui nivel — contemplarea eșecului în istorie atrage tristețe: „ — roata lumii” nu se mișcă, „așa cum gîndește omul”...

Pe urmele lui Hasdeu și Alecsandri, un Al. Davila, ardentul Delavrancea, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, N. Iorga, Ion Luca și ceilalți preferă istoria ca **spectacol**, deci ca acțiune concentrată, cu alt sistem de metafore; eroicul în genere devine pretext pentru probleme de conștiință, aspect aprofundat încă mai mult în dramaturgia epocii socialiste. Să menționăm cîteva drame caracteristice: **Bălcescu** de Camil Petrescu, **Petru Rareș** de Horia Lovinescu, **Io, Mircea voievod** de Dan Tărbilă, **Procesul Horia** de Al. Voitin, **Ion Vodă cel Cumplit** de Laurențiu Fulga, — piese în care mesajul patriotic se revelă în forme diverse. Parabola istorică pare a avea însă favoare specială. Între reconstituirile minuțiosului Camil Petrescu din mult prea vasta trilogie **Un om între oameni** și captivanta parabolă care este **Princepele** lui Eugen Barbu, se situează, ca tipologie, lucrări precum **Vulturul** lui Radu Theodoru, frescă amplă, sau scrieri mai degrabă cu bune intenții decât realizări propriu-zise. La Eminescu și Sadoveanu, modalitatea de prezentare era panoramică, natura fiind implicată în acțiune. La unii dintre scriitorii din ultimul deceniu, cu orizont diferit, acțiunea e pusă între paranteze, accentul căzînd pe reflecție, urmărind relațiile dintre **permanențele istoriei și metamorfoze**, dintre arhetipuri și profilurile derivate, dintre timpul istoric și timpul epic, raporturile dintre protagoniști și mase și altele ca acestea. Timpul mitic e adus în prezent și, invers, evenimente contemporane sint proiectate pe panouri distanțate într-un timp convențional, din nevoia de perspective. Secvența din 1907, în opere de Arghezi și Zaharia Stancu, realități din cele două războaie mondiale, evenimente interne legate de lupta împotriva fascismului, aspecte privind istoria epocii socialiste intră în sfera de interes a scriitorilor de ieri și de astăzi. Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, împreună cu alți poeți, mulți la număr, atrași de filonul patriotic, intră de drept în capitolul deschis ritmurilor istorice.

Literatură și istorie merg împreună. Istoria își probează consonanța cu destinul națiunii, în măsura în care afirmă ceea ce e organic structurii acesteia, respingînd totodată ce nu-i este organic. Dacă istoria se scrie „singură” prin oameni ai faptei, literatura, **re-scriînd-o**, îi asigură un plus de actualitate, punînd viață acolo unde n-au rămas decât ecouri.

Constantin Ciopraga

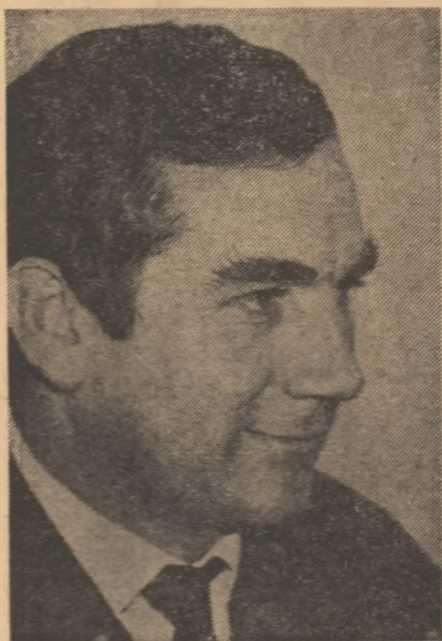
GH. ȘARU : Portret
(Din Salonul de pictură și sculptură al Municipiului
București — sala Dalles)

Trădătorilor de țară

În smirc de viezuri și năpircă
amiezile să-și ducă-n circă,
scuiatul cucului să-i curgă
pe ochii cu privirea surdă,
să umble-mpleticit ca mînzul,
să-și caute-n gunoaie prinzul,
să-i nască fluturi în ureche,
plingînd, să ridă ca de streche,
în clei de oase orb să-noate,
ca racul dînd absurd din coate,
cu capul ca de minătarcă,
duhnînd ca bezna-ntr-o libarcă,
s-aștepte zorile și luna
ca pe Godot; să-l ia furtuna
ca pe o scufă de hirtie,
plutînd pe-a norilor bărbie,
iar cînd va mai deschide gura,
hingherii să îl dea de-a dura
și-n zarea timpului, opacă,
în colți de rinocer să zacă
și stirvu-i, beat de dor de țară,
țărîna să i-l dea afară.

Vasile Nicolescu

PROZA LUI D. R. POPESCU

DUPA aproape două decenii de la debut (volumul de nuvele *Fuga* apărea în 1958) D. R. Popescu e un creator exprimat integral. Nu spun prin asta că și-a epuizat mesajul, că a comunicat tot ce avea să comunice; spun numai că acest scriitor a produs încă de pe acum un număr de opere ce-l angajează decisiv ființa interioară, opere de plenitudine a inspirației, apte să-i situeze scrisul printre acele valori care dau momentului nostru literar fizionomia proprie.

Desigur că nu este prea simplu să-l definești prezenta, să alegi aspectul dominant al unei creații care copleșește prin bogăția situațiilor umane, iar câteodată deconcertează prin mulțimea registrelor stilistice, prin vertiginose alternări de perspective, prin nenumărate căutări dintre care unele dau senzația că ar merge în contrasens. Dar tocmai constatarea acestei luxuriance și nestăpâniri conduce către ceea ce este cu deosebire caracteristic în proza lui D. R. Popescu: trăirea sub semnul excesivității, al tensiunilor extreme născute din acumulări ce stau să erupă. Violenta până la cruzime a unor reprezentări, extravaganta unor personaje, tendința de a sări granița realului spre supranatural, cultivarea grotescului și a fantasticului terifiant, toate acestea sunt reflexe ale înclinății către exces, sublimată artistic. A rezultat o proză neoclită de patetic și senzational, în prima fază mai ales, saturată de conflicte dramatice, populată de personaje care trăiesc și acționează sub impulsurile unei nestăvinite explozivități temperamentale. Comportamentul eroilor a fost de altfel primul element care l-a impus atenției pe D. R. Popescu în perioada începuturilor. Ceea ce s-a observat de îndată la el era sporirea cantității de neprevăzut în reacțiile personajelor. D. R. Popescu scria povești despre lumea satului sau despre război (cu eroi tot țărani), o abundență de producție care vorbea încă de atunci despre resursele epice neobisnuite ale acestui prozator destinat, se simțea, unei cariere de mare productivitate literară. Aceste povești au introdus în proza anilor '60 (este vorba mai ales de proza mediului țărănesc) personajul cu manifestare excentrică, pe așezii „răsuciți”, înșiși „anapoda”, răzlețiți de albia comportării comune printr-o gesticulație de multe ori paradoxală, în răspăr cu deprinderile consfințite. Nu sînt numai ai lui D. R. Popescu acești eroi, dar și ai lui Velea sau Fănuș Neagu, la fiecare luînd alte înfățișări, dar la toți exprimînd o reacție literară față de lipsăritatea comportamentelor umane din proza aceluia timp.

Ceea ce s-a păstrat în toate scrierile lui D. R. Popescu, chiar și în romanele marcate de schematicismul unor soluții (*Zilele săptămînii*, *Vara Oltenilor*), este o irepresibilă și peste tot triumfătoare afirmare a vitalului. Viața izbucnește și se revărsă cu furie în spațiile evocate de scriitor, sfărîmînd îndiguirile, forțînd fruntariile „normalității”, copleșînd orizontul. Atît de puternică e pulsația, atît de imperioase sînt debordările, atît de bogat debitul creației și atît de cuprinzătoare zăcămintele de impresii ce se vor elibera, încît instinctul artistic l-a îndemnat pe scriitor să elaboreze proiecții epice cu

deschideri mereu mai ample și de maximă extensibilitate. Astfel că, odată cu romanul *F*, prozatorul inaugurează un vast ciclu epic, epopee deschisă, adevărată *saga*. O bogăție narativă extraordinară care și refuză desfășurările plane, preluînd procedeul faulknerian al compresiunii de fapte, al mărturisirilor interfe-rente, al perspectivelor suprapuse, al unghiurilor de relatare neconținut variabile. Martori diferiți își desfășoară depozițiile, se confruntă, se interceptează, reiau fire întrerupte și retează altele abia lansate, sporînd la infinit, în felul acesta, oglinzile ce răsfrîng imaginea vieții.

F (1969). *Vinătoarea regală* (1973). *Cel doi din dreptul Tebei* (1973). *O bere pentru calul meu* (1974) sînt componentele de pînă acum ale acestei serii, serie deschisă care anexează literaturii române un spațiu de spiritualitate scos la lumină, revelat nouă, prin acțiunea literară a lui D. R. Popescu. Din vechile cărți multe trăsături sînt menținute: epicul bogat înțrîtăiat de curenți lirici, pregnanța portretelor, capacitatea de notare a vorbirii autentice, puterea de a răsfrînge un anume stil al vieții din cimpia dunăreană, zona de dincolo de Olt; iar împreună cu ele, și unele defecte, aș spune inseparabile de firea artistică a impetuozului scriitor: dezechilibrări ale epicului, prea marea plăcere pentru pitoresc, cultul ne-reprimat al senzationalului ș.c.l. Dar se simte că scriitorul a intrat în faza maturității depline, că a răzbătut la un stadiu de maximă potențare a creativității artistice, izbutînd să dea, în special prin romanul *Vinătoarea regală*, scrieri de primă însemnatate ale literaturii române de azi.

OBSERVAM că excesivitatea este regimul propriu de afirmare a umanului în proza lui D. R. Popescu. Și simțurile și activitatea indivizilor ce-i populează narațiunile se văd implacabil atrase către praguri de culminație a trăirilor, antrenate spre consumări frenetice, biciuite, aș zice, spre descărcări a căror vigoare atinge intensitatea suferinței. „Cărni și suflete exasperate” se spune la un moment dat în *F*, rezumîndu-se astfel condiția unei umanități pe care un principiu nemilos o împinge să trăiască totul la limita suportabilității. În universul acesta paroxistic instinctele violentei se decomprimă și vom asista. În ciclul de romane amintit, la neîstovite desfășurări de cruzimă. Înjunghierile, achinguirile, sugrumările, lapidările, uciderea cu bita, iată fapte de toată ziua în acest orizont, ajungînd prin aglomerație să impună impresia că fac parte din curgerea naturală a vieții. Scene atroce, cum ar fi decapitarea de către tren a unei femei sau imaginea unui trup devorat de șoareci pînă la albul scheletului, sînt înfățișate de prozator cu o liniște ce exprimă această perspectivă răsturnată: instalarea în exces, în violență și cruzime ca într-un spațiu al firescului.

Un soi de ațitare plutește în aerul par-că vrăjat al unor astfel de întimplări, un fel de exaltare ce are puterea să declanșeze psihoze. În *Vinătoarea regală* marea episod al vinătoarei de cîini turbați descrie un proces de isterizare a mulțimilor prin manevrarea unor suflete „posedate”. Sugestia amestecului unor forte malefice este plină de efect. Frumoasa Florentina Firulescu, agentul sanitar care-i vaccinează pe oameni împotriva turbării și omoară cîinii suspecți de im-bolnăvire, este mai degrabă un agent al diavolului. Nimeni în sat nu-și mai amintește limpede cine a vorbit mai întîi de turbare, dar se pare că Florentina este aceea. Urmărind cîinii, avertizînd mereu împotriva primejdiilor, în fond ea propagă în suflete ceea ce pretinde că extermină: turbarea, de fapt spaima de turbare, un flagel psihic. Treptat, atmosfera de panică se extinde. Frica de turbare, adică, frica de moarte, o moarte care e totodată o desfigurare, o degradare a umanului se furizează în sufletele tuturor: „cîci nimeni nu era sigur că nu-l atîns de turbare și nu va începe să latre dintr-o clipă în alta, și a lătra înseamnă” nu doar a deveni animal, pierzînd orice urmă de omenie într-o înfățișare de om, nu, că-zînd din rangul de om, nu cădea doar în rangul de animal, ci direct în moarte că-deai”. Extinderea flagelului este agresivitatea unei obsesii abil inoculate în scopuri misterioase. Efectul este, în ultimă instanță, exterminarea viului. Tot ce e viu trebuie să piară spre a „stîrpi sămînța molimei” — iată la ce instigă Florentina („să vineze tot ce este atîns de boală, să curețe locul și să rămînă pădurea neprihănită ca înainte”) și găsește mereu aderenți, îi antrenează pe toți, pînă la urmă, căci dispune de puteri fascinatoire. Tot satul se prinde în jocul acesta sinucigaș, fără să sesizeze că acțiunea purificatoare la care neînduplecata Florentina îi îndeamnă e mai no-civă decît molima însăși (de ar fi fost reală) fiindcă nimicește chiar principiul vieții. Fata e diavolul și ultima victimă e chiar închinătorul său cel mai fervent,

doctorul Dănilă, cel care o iubește pe Florentina cu o patimă funestă. Denunțat de către ea mulțimii că ar fi atîns de turbare, aceasta asmută asupra lui cîinii, care îl hăituesc pînă la marginea Dunării în ale cărei ape se afundă laolaltă cu jivinele următoare — și ele urmărite la rîndul lor — pierînd odată cu acestea într-o grotescă învălmășire. Acest ultim act al dramei se profilează pe cerul de singe al amurgului, sub simbolica priveghere a unui soare neverosimil de roșu, martor al crimelor absurde. „Au tras cu armele în vînt, umplînd aerul cu miros de pulbere arsă și cîinii încălziți și sleiți și ei de vlagă l-au împins pînă la Dunăre și el a început să se apere azvîrlîndu-le apă în ochi și ei au năvălit pe el și l-au doborît la mal în apă și nu se mai vedea între valuri om de cîine, erau unul peste altul, ca un alt soi de animal: făcut din capete de cîine și din trupuri de cîine și avînd și un cap de om și mîini și picioare de om. În cîinii ce se speriau de copil și voia să vină la mal ei trăgeau cu alice și-l forțau să nu păsească pe pămînt și ei se întorceau spre el și unii de abia lîngă el erau cuprinși de moartea dată de alice și începeau să plutească fără suflare în jurul lui. L-a luat apa și a început să-l îneca învălmășîți și să-l ducă în jos, plutînd și nu prea. Nu l-am mai zărit dintre ei și dintre schelăiturile lor pline de apă. Îl băga Dunărea la fund și ce era formidabil era că soarele strălucea roșu în amurg și frunzele fremătau și răsărea luna”.

A descrie expansiunea unei psihoze, iată o preocupare mereu întîlnită la D. R. Popescu. Și în *Cel doi din dreptul Tebei* și în *O bere pentru calul meu* urmărim fazele acumulării unor fermenți de surescitare colectivă, imaginea unor mase umane purtate de turburi elanuri spre descărcare violentă. La fel ca în *Vinătoarea regală* au loc scene de linșaj, cei încolțiți fiind de fiecare dată aceia care întru-chipează spiritul dezinteresat și incoerentibil, aureolați cu un nimf de sfințenie. Desigur că lucrurile trebuie transportate în plan moral și simbolic. Calul vorbitor din *O bere pentru calul meu* este figurarea unei instanțe morale, încarnarea purității necorupte la care toți sînt nevoiți să se raporteze. Aluziile la mitul biblic al patimilor introduc ideea sacrificării celui că-zut pradă instinctelor gregare. Hăituit, împuns, ars cu ciomege aprinse, bietul cal vorbitor e dat pînă la urmă porcilor care îl sfîșie cu lăcomie și ferocitate. E în acest deznădămint o simbolistică chiar prea transparentă, tezismul fiind totuși îndepărtat datorită registrului complex al tratării, amestecului de comic și dramatic, plurivocității imaginilor. Pînă la urmă totul e proiectat în grotesc și fantastic, atunci cînd convoiul felinian al urmăritorilor calului vorbitor descoperă în marea movilă din cîmp scheletul unui ciclop.

De aici pînă la intrarea în fantasticul pur nu e decît o mișcare minimă și bine-înțeleasă că D. R. Popescu o face. Premisele alunecării în supranatural sînt foarte multe în această proză care am văzut că peste tot forțează proporțiile, caută elementele de încordare, de exces, tensionînd realul pînă la ieșirea din matca obișnuitului. Imaginarul, visul, fantasticul sînt zonele imediat învecinate unei astfel de atitudini care bruschează prin temperament artistic limitele realului. Un impuls de contrazi-cere a liniei comune, a „firescului”, o căutare a excentricității sînt peste tot detectabile la D. R. Popescu. Faptul că ninge la Ierusalim anunțat la radio de crainic în timp ce mașina alergă pe șosea introduce un element avertizînt în această direcție, un semn că lucrurile nu vor decurge ca în viața banală: „Dar crainicul buletinului meteorologic mai amintea sec: ninge la Ierusalim! Ceva în echilibrul climatic se întorsese cu susul în jos pe-acolo...” Această stricare de echilibru desigur că nu e numai a climatei, ci a ordinii naturale a tuturor lucrurilor, cum vom vedea mai departe străbătînd această primă secțiune a romanului *F*. Așadar mașina goneste pe șoseaua pustie, e noapte de iarnă, fantomele copacilor tunși de pe margine alunecă ușor în urmă, aparent totul e cit se poate de obișnuit, de „normal”, dar cel de la volan simte că ceva nu e cum ar trebui să fie, atmosfera i se pare „nereală”, parcă încoerentă. O mîglă-deață apărută din senin în fața mașinii, o frînă, omul coboară să vadă ce e: o bătrînă (neverosimilă apariție în acel loc și la acel ceas) vrînd să treacă șoseaua nimerise sub roți. Și mai straniu: odată cu bătrîna se prinsese sub roata din față o pisică neagră „care privea cu ochi fosforescenți și nebuni”. Urcat în mașină, trupul neînsufletit al femeii este transportat la oraș, legat ca un balot deasupra capotei. Ajuns la miliție, necăjitul șofer vrea să declare întîmplarea, oprește în fața sediului, urcă, revine cu martori, dar „deasupra mașinii mele nu era nici un balot, nici o babă învelită, nimic. Și nici o urmă”. E un prolog fantastic, aparent fără legătură cu ceea ce va fi materia propriu-zisă a romanului — dar rostul mi se pare că este acela de a preluda tema diavolului, a forțelor malefice mereu de-

tectabile în proza lui D. R. Popescu. Sub înfățișarea unui sau altuia dintre personaje (am văzut pe Florentina din *Vinătoarea regală*, dar mai putem vorbi în acest sens de directorul Moise și de alții), principiul demoniac este mereu activ. Unul din capitele de început ale *Vinătoarei regale* e de aceeași factură și cu aceeași funcționalitate. Aproape că și situația e aceeași, numai că încă mai bogat exploata-tă în direcția sporirii misterului. La fel, un drum cu mașina pe o șosea pustie, tot iarna, în împrejurări care fac să se per-ceapă, în aer, o stare nenaturală, ciudată, nereală. Povestitorul constată o defecțiune la motorul vehiculului său, rămîne pe șosea și e ajuns din urmă de o altă mașină în care se imbarcă. Se așează lîngă șofer, iar pe bancheta din spate observă că sînt două femei înfășurate în blănuri. Discu-ția cu acestea e ciudată și neliniștitoare. Ele vorbesc ca despre o situație prezentă despre împrejurări din urmă cu douăzeci de ani, despre cineva mort de mult timp spun că „îl cunosc foarte bine”, nedume-rîndu-l pe interlocutor cu aceste suspecte inadvertențe. Ajung în oraș și povestito-rul urcă în apartamentul celor două fe-me, e servit cu un ceai, fumează o țigară, pleacă uitîndu-și acolo tabachera. Revine a doua zi spre a-și recupera obiectul și află că cele două erau moarte (fuseseră ucise) în urmă... cu 12 zile. Sîntem în plină atmosferă Hitchcock. Dar lucrurile nu se sfîrșesc aici. Intrat în joc, naratorul vrea să elucideze taina celor două femei, să înțeleagă ce se petrece, dar treptat cade în plasa acuzației de crimă. El însuși pînă la urmă se îndoieste dacă ceea ce poveste-tise reprezenta cu adevărat adevărul. E o alunecare de planuri, o tulburare a liniilor care creează senzația pătrunderii în vis, adică într-o realitate încoerentă și înșelătoare („Înaintam ca într-un vis, asu-dați, nemulțumiți că nu ajungem undeva, oriunde și că mergem bijbiind și nesiguri și enervați și neștiind încotro, ca spre nunde și nicăieri”). Sugestia e lărași a intervenției unor puteri diabolice care e-xercită acțiuni perturbatoare asupra existenței. Cînd intrăm în materia propriu-zisă a romanului, intervenția supranaturalului se diminuează — dar tema diavolului a-pare, cum spuneam, sub alte forme. Mes-sagerii infernului iau chipuri umane, se travestesc în indivizi banali, marcați totuși de însemnele apartenenței blestemate.

DESI unul din eroi revendică, la un moment dat, un tratament egal pen-tru proiectile de vis și formele lu-mii concrete („de ce personajele pe care le visez să nu le poți întîlni a doua zi pe stradă atîta timp cit creierul aduce peste noapte în vis ființe pe care peste zi le vezi pe stradă sau le vorbești și le dai mina?”), prozatorul nu extinde în toată opera amestecul celor două planuri. Iar în ceea ce privește viziunea literară, fan-tasticul e tot un mod de potențare a rea-lismului, acesta din urmă avînd precăde-re. Cu toate că e scîldată în lumini difu-ze, adîlată de efliuviu lirice, această lume a prozei lui D. R. Popescu e totuși o lume a concreteții, deloc suspendată, elocven-tă prin imaginea pe care o furnizează despre realități lesne localizabile în spa-țiul geografic și sufletelesc.

Mai degrabă e vorba de intruziuni ale fantasticului în real, de infiltrări ce de-clanșează explozii, repede urmate de retra-geri ce fac loc reprezentării realiste a vie-ții. De altfel, ceea ce trebuie neapărat spus este că D. R. Popescu nu absoluti-zează vreuna din perspectivele rînd pe rînd adoptate în raport cu materia evoca-rilor lui. Am vorbit de exces: e un fel de a viețui al eroilor, un stil de existență, o disponibilitate pentru consum dezlanțuit — trăsături care sînt ale umanității înfă-țișate; artisticește însă, de obicei, dispo-rțiile se echilibrează prin compensări oportun distribuite. Cruzimea unor des-crieri, violența unor acte, sordiditatea unor tablouri — devin suportabile prin acțiunea marelui curent poetic ce străbate această proză; lansările în fantastic, de-colările în supranatural își au reversul în marea aderență la concret a prozei lui D. R. Popescu, în realismul minuțios cu care reproduce viața de toate zilele în curgerea ei obișnuită, în atitudinile tipice și vorbirea caracteristică transcrise cu multă preocupare pentru veridic; latura de excentricitate a acestei proze, pitores-cul abundent cultivat (însi anapoda făcînd gesturi nedumeritoare) se justifică la rîndul lor esteticeste, prin înscrisura într-o viziune comică de vastă cuprindere.

Este cazul de a stărui cît de cît asupra surselor comicului în proza lui D. R. Po-pescu. Una dintre cele mai bogate se constituie într-adevăr din neîstovitul lot de excentricități amintit adineauri. Com-portamente bizare, „sucite” contrariază pînă ce descoperim că un tilc se ascunde în spatele fiecăreia. Dîmie cel urcat în virful ploplului, de unde supravegheața cu o lanternă special confecționată tot ce se

G. Dimisianu

(Continuare în pag. 10)

Eseuri

Protestul intelectualilor împotriva arderii cărților lui Mihail Sadoveanu

CINTAREȚ al naturii și al oamenilor simpli, evocator de multiple vibrații al trecutului național, Mihail Sadoveanu a fost unul din cei mai fățiși, necruțători adversari ai fascismului, ai „Gărzii de fier”, ai cruzimii și ai crucii înciriglate. Acest aspect al impunătoarei personalități merită a fi pus în via lumină a contemporaneității noastre, ca un semn de dreaptă, cuvenită recunoaștere a unui consecvent și militant patriotism.

De timpuriu, de la primele mîriituri ale puiganelor de fiară nazisto-huliganică, Mihail Sadoveanu și-a ridicat asupra lor paloșul împotrivrării, fără urmă de teamă. De cum s-a ivit pe plaiurile noastre buruiana fascismului, răsădită de mină străină, Mihail Sadoveanu a clamat: prezent! în rîndurile luptătorilor pentru promovarea drepturilor omului, a pășit voinicește în încăierarea de fiecare zi, cu o exemplară ardoare în targa confrăților întru scris literar, a intelectualității românești în genere. Acel în care Mihail Ralea, cu extraordinară intuiție, citind printre rîndurile operei, a deslușit spiritul oltean, ecouri, latențe din viața psihică a haiducilor romantici, afinități electivă cu Iancu Jianu, cu Tudor din Vladimiri, acel în care Ralea a identificat „spiritul pandur, care îi vine, fără îndoială, de la bunicul său gorjan”, s-a încolonat în lupta pentru dreptatea celor mulți.

De aceea, în beția succesului pe care îl adulmecau, ascultînd perorațiile delirante ale lui Hitler sau ale lui Goebbels, hoardele huliganice s-au și năpustit cu atîta înverșunare asupra lui Mihail Sadoveanu: l-au amenințat cu moartea sau l-au acoperit cu toate blestemele scumpe superstițiilor lor „religioase”, l-au improșcat cu înteteite insulte în toată ciupercăraia presei lor zilnice, săptămînale. Desperați că nici un atac nu-l clintea pe uriașul prozei românești de pe poziția lui avansat progresistă, după ce au aruncat anatema asupra numelui său, în cele din urmă au topit pe ruguri, în flăcări, cărțile sale smulse din librării, din chioșcuri, din depozitele editorilor. E de reținut: pentru prima dată în istoria acestui neam s-au aflat nemernici care să ardă, să prefacă în scrum CARTEA.

Dar în majoritatea lor, românii, oameni cu scaun la cap, au reacționat pe dată. În numele acestora, reprezentanți ai stîngii, ai forțelor politice direct angajate în lupta antifascistă, condusă de comuniști, mai toate figurile reprezentative pe tărîmul scrisului literar, în universități, în presă, au ridicat protest curajos, înfierînd batjocorirea unuia din cei mai naționali, în specificitatea operei sale, dintre scriitorii noștri, aruncarea pe foc a cărților sale, cărți de căpătîi cu care se clădiseră sufletește atîtea și atîtea generații. La București, semnăturile a numeroase personalități au fost obținute prin Eugen Jebeleanu, la Iași, prin Mihail Ralea, la Cluj prin Victor Jinga, în Bucovina prin G. Jeleriu, gazetar, apoi Haralambie Marcheti, avocat în procesul Constantinescu-Iași.

Protestul dat publicității în ziarele „Adevărul” și „Dimineața” întruiește o sută de semnături. Printre ele menționăm: Liviu Rebreanu, C. Rădulescu-Motru, Paul Bujor, Petru Groza, Nicolae Costăchescu, Mihail Ralea, Petre Andrei, E. Lovinescu, Octav Botez, Demostene Botez, G. Topirceanu, Traian Ionașcu, G. Călinescu, Al. Philippide, Pan Halippa, Zaharia Stancu și încă alții. E demn a fi semnalat faptul că bandlele huliganice exercitau tot soiul de presiuni teroriste asupra celor dispuși să se solidarizeze cu marele scriitor. Cu titlu de curiozitate transcriem un fragment dintr-o mărturisire în această privință, semnată de poetul Virgil Gheorghiu. Scrie acesta: «Eu personal, sub impresia unor amenințări aruncate de un „camarad”, într-o cafenea, căpătasem o rezervă și o teamă, o teamă de

o afișare directă a credințelor mele. De aceta, înainte de a iscăli protestul, am avut o clipă de ezitare. Însă venîră aspre și vii cuvintele lui Eugen Jebeleanu. Vibrau eroic ca ale unui comandant în prima linie. Fantasma fricii s-au risipit — și mi-am făcut datoria de scriitor».

SA TRECEM însă la a reproduce doar cîteva pasaje din *Protestul Intelectualilor*, publicat în ziarul „Dimineața” din 1 aprilie 1937:

«De cîva timp se încearcă asasinarea morală a celui mai reprezentativ și mai autentic scriitor român contemporan, Mihail Sadoveanu. E terorizat omul și scriitorul cu o ură, care nu cunoaște nici cruce și nici

Mihail Sadoveanu în 1942.

marginii. Sub influența avalanșelor de denigrare s-au găsit naivi care, crezînd că săvîrșesc o faptă omească, au ars cărțile lui Sadoveanu, cele mai românești, ca suflet și preocupări, ca mentalitate și expresii, din cîte a produs literatura noastră. Cînd s-a ajuns pînă aici, lucrurile nu mai pot fi privite cu nepăsarea obișnuită. Dacă Mihail Sadoveanu poate fi ostracizat cu atîta ușurință, fără a se ține seama de opera care rămîne o mîndrie a literaturii românești, înseamnă că bunurile culturale și-au pierdut orice valoare și că fanatismul politic copleșește manifestările spirituale cele mai curate și mai prețioase pentru înșăși ființa specifică a neamului nostru.

Față de asemenea intoleranță ne credem datori să ne ridicăm cu toată energia. Poporul român nu-și poate permite luxul de a fi barbar înainte de a fi atins culmea civilizației. Nu putem îndura în tăcere distrugerea valorilor culturale românești și uciderea morală a crătorilor lor sub pretext de dușmănie politică. Cerem pentru marele Mihail Sadoveanu libertatea de a-și exprima părerile pe care i le dictează conștiința sa românească, libertate asigurată de altfel oricărui cetățean român, în cadrul legilor și sentimentelor naționale firești. Reclamînd acest drept elementar pe seama lui Mihail Sadoveanu, apărăm totodată dreptul de a gîndi și libertatea conștiinței pentru toți scriitorii și oamenii de cultură română, făuritori și exponenți specifici românesc în toate domeniile».

CAMPANIA de batjocorire a marelei prozator și de ardere a cărților sale adunate cu de-a sila din librării, de la edituri, era promovată, susținută (cu fonduri!) de către conducerea ziarului „Universul”, adică de sotniile în solda lui Stelian Popescu. De aceea toți acei care gravitau în jurul naționalismului de tarabă al numitului măsluitor de principii sacrosancte se simțeau obligați („moralmente”) să se țină departe de sprijinitorii lui Mihail Sadoveanu. A-l fi sprijinit (dacă uneori l-ar fi îndemnat cumva vreun firicel de conștiință) înseamnă să fi pactizat cu inamicul tarabei. Așa se explică faptul că unii preținși prieteni de-o viață (prieteni și de vinătoare, și de pescuit), precum Al. Brătescu-Voinești, pion de manevră pe șahul politicianist al lui

Stelian Popescu, au încălecat imperativul prieteniei și nu s-au solidarizat cu majoritatea scriitorilor de primul rang, nesemnînd *Protestul Intelectualilor*. Ba, patronul „Universul”-ui l-a cerut lui B.-V. o scrisoare publică de explicații asupra atitudinii sale — scrisoare în care acesta, fără pudoare, susținea că Mihail Sadoveanu, purcezînd la lupta politică pe care o desfășura, era firesc (?) să dezlanțuie în țară «dușmănie și neplăceri»!... La scrierea cu acest cuprins, Mihail Sadoveanu răspunde (redăm un scurt fragment):

«Iscălește sau nu iscălește Brătescu-Voinești *Protestul Intelectualilor*? Nu iscălește. Lăsa. E bine în aceste dramatice timpuri să ne putem continua tabieturile în tihnă.

Importantă noastră, iubita noastră, adorabila noastră persoană să fie la adăpost de neplăceri. Iată mecanismul sufleteș al unui scriitor reprezentativ! Breasla este blestemată. Ar merita totuși să fie onorată de oameni integri. Pășeste-mă, doamne, de prieteni, zice un proverb popular, și o altă vorbă înțeleaptă adaugă: unii prieteni sînt umbre. Nu apar decît cînd e soare».

MIHAIL SADOVEANU

În laconismul ei, scrisoarea aceasta respiră o adîncă tristețe, o scribă chiar față de o asemenea decădere morală — semn și ea al acelor „dramatice timpuri”, cum le-a caracterizat neînfricatul luptător.

Em. Serghie

AM CITIT, în ultimele zile ale acestui an, trei foarte interesante, adeseori pasionante, cărți de eseuri, scrise — cel puțin două dintre ele —, de teoreticieni și practicieni ai altor domenii, dar cu remarcabile cunoștințe și capacitate de exprimare ce converg spre literatură, în înțelesul cel mai general și proteic al acesteia. Despre fiecare vom scrie în acest colț de pagină și le pomenim împreună doar pentru a sublinia faptul imbușcător că anul 1973 a fost un an fast pentru acest tip de literatură de confluență, în ciuda unor manifestări subiective încărcate de tensiuni și a unor polemici mai puțin principiale. Însă cărțile rămîn și oamenii le scriu și le citesc. Ne vom ocupa acum de prima dintre ele, intitulată *Din gîndirea matematică românească*, apărută într-un tiraj minim de 1 600 de exemplare care au dispărut în cîteva zile, în ciuda titlului care pare să o destine specialiștilor numai. Însă numele autorului, profesorul Solomon Marcus, matematician de renume internațională, autoritate în lingvistica matematică, un pionier, nu numai la noi, al eforturilor de naștere a unui limbaj universal, sintetic, de a reface unitatea cunoașterii, deci acest nume, a atras el însuși destui cititori pentru a epuiza cartea rapid.

Din gîndirea matematică românească nu este o lucrare de istorie a severei discipline în țara noastră, nu este o expunere de biografii și nici o listă de contribuții de specialitate. Ea este opera unui moralist și, de cînd există lumea, moralistii și-au etalat tristețile prin portrete.

De data aceasta nu avem demnitari și curteni, ca la Gondi și Saint-Simon, ci matematicieni români, cu mari merite, care, dintr-un motiv sau altul, au suferit frustrarea de a nu fi deplin sau la timp recunoscuți, măcar în vremea lor, reparația făcîndu-se postum. Toți au fost importanți sau chiar foarte importanți, cei mai mulți au fost cu adevărat pionieri, unii în domenii de strictă specialitate, alții în domenii interdisciplinare ce s-au dezvoltat cu adevărat doar în ultimele două decenii care stau sub semnul acestor încercări de unificare a cunoașterii. Profesorul Marcus arată forme ale acestor frustrări și-și intitulează astfel primul capitol. Cu regret, trebuie să-i amintesc o poezie a lui Apollinaire, care cere compasiune pentru cei ce înfruntă tere-nurile noi și virgine. Aceasta este soarta lor și ei, oferîndu-se uneori insuccesului antum, sînt tot atît de depărtați de mai-muță ca un căpitan englez de corabie care se scufundă împreună cu vasul său. Marii pionieri ai științei și artelor și corăbierii de modă veche găsesc o formă a transcendentului și nealienării demnă de respectul nostru. Profesorul Marcus îi prezintă pe toți însă în portrete memorabile, ca oameni vii sau ca purtători de operă. Spațiul nu-mi permite să citez admirabilele pagini dedicate apariției lui Dan Barbilian la catedră și pasiunii sale care pretinde și unui om venit în sală să se încălzească, să știe măcar ce este un grup — noțiune fundamentală —, nici savantele paranteze care construiesc paradoxurile ce formau personalitatea lui Gr. Moisil. Las această plăcere cititorilor unei noi ediții. Însă, „more mathematico”, vreau să subliniez doar numitorul comun al acestor oameni, al acestor opere și al autorului cărții însuși: pasiunea trăirii matematice, care îl împinge, ca orice pasiune adevărată, invadantă a psihicului, spre universalitate, spre atitudine față de viață, spre unificare și, deci, în ultimă instanță, spre artă.

Dimitrie Pompeiu, vestit profesor cu mari contribuții în dezvoltarea „primei etape a istoriei funcțiilor reale”, era un admirator al lui Bacovia și poate nu intim-plător, de vreme ce el a fost „un mare matematician al faptului ciudat”. Mărturisesc că am fost artistic impresionat de expresia lui S. Marcus care vorbește de „patologia unor funcții”. Miron Nicolescu a fost nu numai un mare profesor, dar, ca mare profesor, în lucrările lui se ridică pînă la considerații morale privind încrederea ce o acordă tuturor oamenilor, „pînă la proba contrarie”. Acesta este singurul semn al oricărei civilizații. Barbarii și proștii sînt bănuitori pentru că sînt nesiguri. În sfîrșit, de un mare interes, stînd tot sub semnul sintezelor, este și opera oarecum ciudată, astăzi valorificată, a lui Mathyla Ghyka și Pius Servien, opere matematice orientate spre mari sinteze filosofico-culturale.

Dar, oricum, este evident că pasiunea sintezelor este semnul timpului nostru, ca o formă superioară de a introduce raționalitatea în agitata noastră lume. Cartea profesorului Marcus este, și de data asta, o astfel de încercare, ca și poezia sa matematică. Temerile unei lumi prea compartimentate se dovedesc nefondate.

Alexandru Ivasiuc

Violeta Zamfirescu

Cînd privind...

Trupul arde sus flacără în soare.
Și pe ape dus,
Întors și iar dus,
Fluierul subțire
Blindul, auriu
Luminind a floare.
Mi-e tirziu.
Amurgul.
Cerule frunții doare.
Peste val las murgul
Slobozit de friu.
Mina doarme-n riu,
Tresărind șoapte,
Aburinda boare,
Lacrima de țară
Aripile se-nfioară
Cînd la vînt deschise,
Cînd privind, uimire,
Frumusețe de priveliște și om într-o
fintină.

Euforie

Văd toate frunzele întoarse către mine,
Fructele dulci-amar, pămîntul viu,
Iubirea aurindu-mă tirziu,
Surisul straniu,
Risipire-n soare
Explozia din grohotișul cu uraniu,
Pasărea nevăzută țîșnind din ape,
Uman stîrnite melodii de cer...
Lunatică himere iar mă cer.

Și preafrumosul cită neiertare,
Iubirea tot o mare-nsingurare,
Pierdută sub sărutul tău, mă doare
Prea lunga mea vecie următoare.

Nu-mi socoti însemnul o trufie

Dă-mi lacrima și tulburarea în urît,
Dă-mi spaima, piatra, ceasul rău, ciînesc,
Sub steaua mea să le fărîm, să le topec,
Tu să rămii, lumină, floare, început.

Nu-mi socoti însemnul o trufie,
Și nu rîvni în valul meu să te mai scalzi.
Umbra doar mie îmi e dat să mă subție,
Tu ia speranțele, ia-ți puii calzi.

Dacă am fost, și dacă sînt, e ca să fiți
Voi, piinea lumii și vedenia din cuvînt
Grădină, voi, iubire de împodobiți,
Luminile celui mai blind pămînt.

La noi

Cu dragoste de oameni,
Așa începe ziua.
Deschizi spre soare o fereastră,
Mult suflet sameni,
Suflet trecut prin apă strecurată
Pe flacără, prin brazde de pămînt, oțeluri,
Ce felurit — în chip și feluri —
Obrazul lumii se arată,
Și cită piatră nelucrată
Ard scăpărările de gînd,
Din brume se aleg anume
Văzduhurile omeniei,
Remodelind din om alt om
Scriș în pecetea soliei

Mai demn, mai bun, mai drept,
Mai vrednic, trecînd prin lume
Luminînd.

În lumina mare

Păsările zboară, apele se joacă,
Par la fel
Pădurile, muntele, izvorul,
Mă mai zbat a frunză, ploaie, promoroacă.
O, fereastra, casa, inima și dorul
Ne arată soarelui ogîndiți în el.

Țipă umbra cîmpului, singur prepeleacul.
Dezlegarea lumii umblă fără stare
Tot a floare nouă, se încheie veacul
De cînd sui cu lumea spre lumina mare.

Paul Tutungiu

Orație pe Bistrița

Șarpe blond cu ochi albaștri
Peste munți călătorit
Țara ta este în aștri
Un tărîm dumnezeit

Șarpe blond, șarpe blond
Cum mă strigi din orizont
Pielea cea cu solzi îmbrac
În șarpe să mă prefac

Șarpe zeu, șarpe zeu
Eu să fiu mirele tău
Lumea ca un rîu năting
Să o colindăm adine

Innodați într-un colac
Să fim lumii-un vircolac
Înecați în ceruri șapte
Ziuă să fim lumii, noapte

Un fel de baloane cu heliu

lui D. M.

Văzută din Calea Lactee
Planeta noastră

Nu seamănă unui ochi deschis către infinit

Ci mai degrabă unei nacele atîrînd
De mii de baloane cu heliu

Ce sînt oare acele ouă blonde pline de gînd
De la Pitagora la Hegel
Decît cuprinsul unor baloane cu heliu
De care atîrnă în cosmos planeta Pămînt ?

Ce sînt oare plăsmuirile mele
Decît cuprinsul unui zepelin
De care atîrnă încă o dată planeta ?

Odihnind într-un foc

Dornic să aflu unde-i îngropat
Un vechi ulcior cu tainice semînte
Ziua eu călătoresc pe sub pămînt
Ziua eu călătoresc pe sub cuvînt
Iar umbra mea burată ca o ceață
Rămîne singură la suprafață
Înspăimîntată, printre fiare
Într-o nebună alergare

Seara urc în junglă cîntînd
Dobor cu barda trei arbori
Și prăvălindu-i peste pietre
Ațiș un foc uriaș
În care intru ostenit
Ca într-un iatac

Din somnul cel bun mă trezește
Din cînd în cînd
Urletul leilor
Ce m-au încercuit de la distanță
Și culcați pe labele lor nervoase
Așteaptă să se stingă marele meu foc

Dar eu, cu brațul stîng
Intorc cite un vreasă
Întăritînd flăcările
Și leii se retrag buimăciți
Cu încă o jumătate de labă

Bărbații nu plîng

lui G. A.

Bărbații nu plîng niciodată ?
Nici un cuvînt nu e adevărat.
Azi noapte toți arborii au lăcrămat :
I-am zărit cu frunza-înrouată

Plînge și Soarele cînd se lasă de amurg
Trebuie să plîngă atunci cînd jumătate din
lume

Cade dincolo de orizont

Plîng și munții
Plîng și cîmpiile

Și vulturii plîng în văzduh cînd aleargă
Ei sînt doar marinarii
Ei nu au corăbii
Ei vor să spargă doar
Pirtii în nămeții de furtuni
Căutînd țărîmul de sus, pînă la istov
Cu aripile ca un burghiu

Proza lui Dimitrie Anghel

E INDEOBȘTE fără discuții admisă egala măiestrie a poetului Dimitrie Anghel, în proză ca și în versuri. Nu puțini sint aceia care preferă pe cea dintii, socotind poezia, mai ales cea florală, cu totul „depășită”. Se consideră în general mai importantă „scriitura” lui „prozaistică”, în evoluția literaturii noastre artistice, decît cea poetică. De fapt, trecerea de la una la alta se efectuează fără surprize : Mitif, cum îi spuneau prietenii, era poet și în proză, iremediabil și indefectibil visător, deosebit de lucid însă în desfășurarea lirismului său.

Ingrijitor al unor succesive ediții din opera lui Anghel, iar recent autor al unei valoroase teze de doctorat asupra aceluiași autor, M. I. Dragomirescu are dreptate, în recenta sa culegere de Proză (Biblioteca pentru toți, 1975), precedată de o prefață și de un tabel cronologic, cînd afirmă, în concluzie : „Ceea ce dă indeosebi strălucire prozei lui Anghel este bogăția stilistică, realizată prin : lirism, rafinament, plasticitate, muzicalitate”.

S-ar putea închina fiecareia din aceste patru calități ale prozei angheliene cite un studiu, deși cea dintii, lirismul, le domină pe celelalte.

De la primele rînduri ale culegerii **Fantome** (1911), cu care se deschide cartea, ne dăm seama că avem de a face cu un poet : „Mamă ! Ce puțin am rostit numele tău și cit de vag îmi aduc aminte de tine... O negură te învăluie și parcă din negură e urzit și conturul tău”.

Poetul își pierduse mama cînd era nevîrstnic și a simțit în tot timpul copilăriei și adolescenței, lipsa mîngîierilor, tatăl său, un aprig agricultor în stil mare, neavînd nici timp, nici înclinare de a-și vedea de cei patru copii ai săi. Traumatizat de această pierdere, tînărul se lasă din fragedă vîrstă pradă visării și dulcelui **farniente**, nu-și termină studiile liceale, în felul celor doi frați ai săi, care au urmat mai departe pe cele universitare, dar se cultivă, călătorește, se stabilește la Paris, unde-și consumă partea de moștenire și se întoarce în țară, hotărît să-și valorifice în toate chipurile activitatea literară.

Citită în „doze” mici, proza literară (înțelegeți, cea poetică !) a lui Anghel este un rar prilej de incitare. Noua critică, deprinsă a dezmembra frazarea, uneori neobișnuit de vastă, de dimensiunea perioadei, a poetului, exercitat în proză, îi va putea stabili dominantele ritmice, deoarece fluxul frazei angheliene este cu multă artă cadenciat. Atenți la cadențele acestei frazări, surprîndem în prozele poetice ale autorului **Fantomelor** un mare număr de versuri alexandrine, strecurate poate fără intenție anume. Voi reproduce cîteva din acestea, culese în primele pagini :

„O semilună pală, brodată pe un steag...”
„Pe margine de apă ai fost născută tu...”
„...precum clădește marea talazurile ei...”
„Cu ochii tăi le văd eu, desigur,
toate-acestea...”

Toate aceste patru specimene le-am desprins din aceeași bucată, **Mama** (întia oară apărută, după însemnarea editorului critic, în ziarul Minerva, din 17 ianuarie 1911).

În lipsa mamei și a bunicii, cele mai indicate să adoarmă pruncul cu basme, acestea i-au fost povestite de o bătrînică, desigur în serviciul neasîmpăratului moșter, care a fost D. Anghel-tatăl. „Aceașta”, ne spune autorul „a fost Șeherezada copilăriei mele”.

Am reproduș un vers alexandrin, de data aceasta cu rimă feminină, de 14 silabe (cele de mai sus au rimă masculină și sint de 13 silabe !). În una și aceeași amplă bucată, **Ex voto**, am întîlnit un dublu alexandrin, pe care-l voi descompune printr-o linie barată, despărțitoare : „Pe căile opuse pe care-am apucat, / tîrziu, la o răscurse de drum, l-am întîlnit [...]” N-aș crede ca asemenea intercalări de versuri să fi fost la Dimitrie Anghel un procedeu, adică o modalitate conștientă de ritmare a frazei. Scriitorul avea însă o ureche muzicală prea dezvoltată ca să nu sesizeze aceste imixtiuni, să admitem, involuntare. Foarte numeroase sint începuturile de frază, constituind emistihuri de cîte șapte silabe :

„Și am văzut cu ochii...”

urmează, după aceste cuvinte ritmate iambic, proza simplă, infuzată însă de lirism :

„...amintirei orașul bătrîn, casele noastre pîrintești, ca vița de vie care plînge în fiecare primăvară boabe clare de apă, limpezi ca întiile noastre lacrimi”.

Mai departe, emistihul se strecoară în corpul frazei, iar nu ca „uvertură” muzicală a ei, ca în acest exemplu, în care-l voi releva prin caractere aldine :

„Bătrîni noștri au prins din nou flință, siluete vechi au început să se strecoare pe străzi, copaci tăieți s-au ridicat din nou întinzîndu-și umbrarul deasupra porților, slugi îmbătrînite pe lingă casele boierești și-au reluat locul și taifasul în pragul porților”.

Aci este de subliniat construcția simetrică a frazei, prin succesiunea unor propoziții principale, coordonate, în care fiecare începe cu subiectul, urmat de un atribut. Rară este această modalitate. Mai frecventă este antepunerea complementului, într-o formă inversată a ordinii logice, ca în această frază, care și ea începe cu un vers alexandrin de treisprezece silabe :

„Cu litere cernite v-a zugrăvit apoi, / cum se cade morților [...]”

Intiul emistih, pe care l-am subliniat, începe cu complementul, cum spuneam, antepus.

Pe contrapagină, citesc o frază de aceeași factură :

„cu rîvnă am răscolit un trecut...”, dar cu deosebirea că nu mai avem de a face cu un emistih ! Decît să scrie, în ordinea sintetică firească :

„Vremea va crește apoi **nepăsătoare și tristă** [...]”

autorul preferă inversarea, mai indicată pentru susținerea atmosferei evocative a bucății :

„**Nepăsătoare și tristă** va crește vremea apoi...”

„Lecturată”, cum se spune azi, cu o trăsura de unire între ultimele două cuvinte, fraza continuă cu un emistih alcătuit din trei picioare iambice :

„va crește vreme-apoi...”

NU VOM continua cu această dezmembrare a frazei angheliene, pentru că forța lirică de evocare a oamenilor și a lucrurilor nu pivotează pe aceste procedee mai mult sau mai puțin deliberate, ci pe însuși temperamentul liric al poetului, care e un neîntrecut scafandru în adîncurile memoriei sale afective, de o nesecată bogăție. Întrud din spre partea mamei cu Paul Zarifopol, care-i era văr, Anghel evocă în două splendide pagini jocurile lor copilărești de-a războiul, cu soldații de plumb, din „arsenalele minuscule de la Nuremberg” (corect Nürmberg !). Iată cum își prezenta în **Revistă nocturnă** vărul, pe atunci încă cu totul necunoscut în țară :

„... e un filolog și un dulce wagnerian...”

Am transmis aceste cuvinte indicatoare pentru noi, care l-am cunoscut, l-am citit și l-am admirat pe strălucitul eseist sub ambele aspecte, iar acum mă opresc și stau să reflectez de ce a precedat Anghel cuvîntul „wagnerian” de epitetul „dulce” și, mai ales, în ce accepție a cuvîntului l-a întrebuițat. Înainte de a răspunde la această întrebare, mă grăbesc să precizez că m-am izbit destul de des de acest epitet, **dulce**, din ce în ce mai rar, ca să nu spun cu totul absent în literatura zilelor noastre. Anghel era un lucid, dublat de un duios, și găsîm tot atît de frecvent acest epitet, **duios** și substantivul **duioșie** (ambele de domeniul unui trecut, mereu mai îndepărtat !).

De ce i s-a părut lui Anghel că vărul său, Paul Zarifopol, în acel moment un tînăr filolog, doctor de la Lipsca, pasionat de muzica lui Wagner și pianist talentat (dar neconcertant), era, nu un wagnerian pur și simplu, ci un dulce wagnerian ? Nu cumva îl ia puțin în pleasnă pe vărul său, fără a-l numi ? Așa mi se pare. Ca și unii „eroi” ai lui Caragiale, fericiți în ignorarea situației lor casnice, care se simt bine cînd nu deschid ochii, i se va fi părut lui Anghel că a fi wagnerian e un lucru neserios și că beatitudinea melomanului era **dulce**, deoarece lui, lui Anghel, nu-i plăcea muzica wagneriană.

Cred că nu mă înșel presupunînd că între cei doi veri au avut loc cîteva dispute și controverse verbale pe această temă, încă la ordinea zilei, mult după încetarea din viață (1883) a maestrului și că „ambalarea” lui Paul pentru acea muzică nu l-a convîns deloc, ba chiar i-a stimulat verva ironică. Un atare epitet ironic este și **dulce**, cînd Anghel nu-l manevrează pe corda muzicală a melancoliei. E drept că mai departe, ca să nu-și supere vărul, cînd îi va citi proza (**Revista nocturnă**, în **Fantome**), Anghel se va prefăce a-l lua în serios, recomandîndu-l ca pe „un om cult, care știe că muzica **îndulcește** moravurile...” Da, așa este, dar muzica lui Wagner, cui nu-i place, îi stimulează ironia, iar admiratorul ei prea zelos se va încadra între bărbații **dulci**, care se îmbată cu apă chioară !

Amestec ciudat de intelectualitate rafinată și de sentimentalism astăzi cam desuet, de împătimate particularisme regionale și de experiențe neologice, în genere izbutite, de mai puțin umor și de mai multă duioșie, proza lui Dimitrie Anghel învinge aversiunea oarecum generală față de „poemul în proză”, cu care se învecinează și uneori se confundă, propunîndu-se totuși admirației noastre, mai ales cînd o consumăm, cum spuneam, în doze homeopatice, ca să ne lecuim de aleanuri.

Șerban Cioculescu

I, J, K, L

lazma
Icoana altei lumi
Imaginea absolută a măreției
Imagini enciclopedice
Imaginile răstignirii
Imense nedumeriri
Imensitatea minerală
Imensitatea și enigma spațiului
Imensul strop de rouă
Incredibila fregată
Inele de cremene
Infernalul jăratec sonor
Infernalul trosnet al concasoadelor
Infernalul vuiet al torentelor
Infinitul
Infinitul număr de eșecuri ale naturii
Inginerii epocii de bronz
Inginerii epocilor viitoare
Inimaginabilul diamant
Inima pădurilor
Inima pămîntului
Inorogul
Intrusul
Ioane, nu mai e mălai deloc
Irealitatea
Isteria metalică
Ivirea ielelor devine necesitate
Izvorul Oltului intră în legendă
Împărăția nufurilor
Împărății de apă
Îngeri vestind Judecata de Apoi
În acest ultim amurg
Îndoiala
Înecații
Îndîrjitul cocor
Înfricoșețoarea patrie a stihilor
Înotătoarele
Întîlnirea norilor cu luna
Întîlnirea plutașilor cu morarii
Întocmirea fantasticei claviaturi
Într-atît viața e apă
Într-o dimineață de august
Înspăimîntătoare abisuri
Înspăimîntătorul revers
Întunecimi de iad și lumini orbitoare

Judecata de Apoi

Kilometri de întuneric

Laboratoare primordiale
Lacătul de granit
Lacrima geologiei
Lacul Roșu
Lacul Sfînta Ana
Lacuri artificiale
La oamenii morți
Lampa
Laptele
Latifundiarii fanteziel
Lăcustele de pe Muntele Calului
Leagănul de piatră al legendei
Legănarea holdelor
Legănarea pădurilor
Legănarea întregului univers
Legea morții
Legea vieții
Legi de o simfonică grandioasă
Liberi în mod frenetic și absolut
Liniștea se întoarce ca o leoaică rănită
Liniștea se întoarce palidă ca o stafie
Locomotive în Munții Vulcanici
Locomotive în Carpați
Lucafărul
Lugubra lamentație
Lumea dobîndește noi dimensiuni
Lumea pare de dinainte de facerea lumii
Lume se dezvăluie țesută din razele lunii
Lumi pierdute în întuneric
Lumina ciudată de dinaintea furtunii
Lumina eternității
Luminoasa întîlnire au oamenii
Luna răsare deasupra Hășmașului Mare
Luna plutește pe talazurile Carpaților
Luna își revărsă lumina în cîmpie
Luna exaltă lumea pînă la nebunie
Lunga poveste a fiecărui om
Lunga poveste a fiecărui sat

Geo Bogza

INDEX de înfățișările și întîmplările lumii
pe care a străbătut-o Oitul.

Pálffy Endre

ÎN ULTIMII ANI s-au stins din viață câțiva erudiți și pasionați truditori pe tărîmul relațiilor culturale româno-maghiare: academicianul L. Gáldi, G. Hizdeu, neobositul cercetător al familiei Hasdeu, și profesorul universitar Pálffy Endre — eminenți cărturari budapeșteni.

Profesorul Pálffy Endre a fost, din timpuri, în contact cu cultura românească. După terminarea Facultății de Litere la Cluj, a funcționat ca profesor la Colegiul Bethlen din Aiud, fiind și unul din participanții la cursurile Universității populare N. Iorga din Văleni. Aici și-a ținut și prelegerile *Raporturi româno-ungare pe baza unor documente aflate în biblioteca Colegiului Bethlen*; „Tragedia omului” — de Madách și concepții similare la Mihai Eminescu (publicată în „Neamul Românesc”, nr. 11—12/1939); *Doi poezi epici*: Ion Budai-Deleanu și Ianoș Arny; „Semănătorismul” în literatura maghiară. (Țăranul român din scrierile lui Rebreanu confruntat cu țăranul maghiar din opera lui Moricz Zsigmond —, vezi revista „Széphalom”, aug. 1938).

Metoda comparativă între operele culturale române și cele similare maghiare va practica-o frecvent într-o serie de studii de mai târziu. Mai semnalăm că, pe lângă informațiile pe care le publica în presa maghiară despre lecțiile de la Văleni, de obicei în „Brassói Lapok”, a publicat și traducerea schiței *Metamorfozis* a lui I. Al. Brătescu-Voinești (nr. 18/1938, reluată și în revista „Kimondom”, febr., 1939). În anii 1941—1945 a fost directorul liceului românesc din Năsăud. În această calitate a publicat *Anuarul liceului*, cu date din trecutul școlii.

Titular al catedrei de limbă română a Universității din Budapesta, a fost, paralel cu activitatea didactică și științifică, ani de-a rândul, redactor-șef al ziarului în limba română „Foaia noastră”. Pentru învățămîntul mediu românesc din Ungaria a redactat (cu colaborarea prof. Domokos Sámuel) manuale de istoria literaturii române. A mai întocmit și un manual de conversație românească pentru maghiari, în două ediții. A publicat o serie de studii referitoare la scriitorii români, în limbile română, maghiară, germană, franceză și engleză, marea majoritate în Editura Academiei Maghiare de Științe sau a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta. Pe lângă acestea, și câteva cu caracter mai general, ca: *Relațiile literare maghiare și române* (în colaborare cu Heszke Béla și Domokos Sámuel, 1952, 161 p.); *Literatura română actuală* (1957); *Coloquiul asupra disertației de candidat a lui Domokos Sámuel: Baladele haiducești românești* (1956); *Problema națională în literatura și presa română de la sfîrșitul secolului trecut* (1959); *Tradiție și nouitate în literatura română între cele două războaie mondiale*.

Critica literară românească a fost o preocupare deosebită a profesorului Pálffy. În 1957 a publicat *Contribuții la aprecierea criticii literare românești*, de la Mihail Kogălniceanu pînă la D. Caracostea. Studii speciale a dedicat mai multor scriitori. Seria a început-o cu D. Th. Neculuță (1955), continuind cu Mihai Beniuc (1957), Eugen Jebeleanu (1957), Alexandru Sahia (1958), Octavian Goga (1959), Tudor Arghezi (1960), Mihail Sadoveanu (1963).

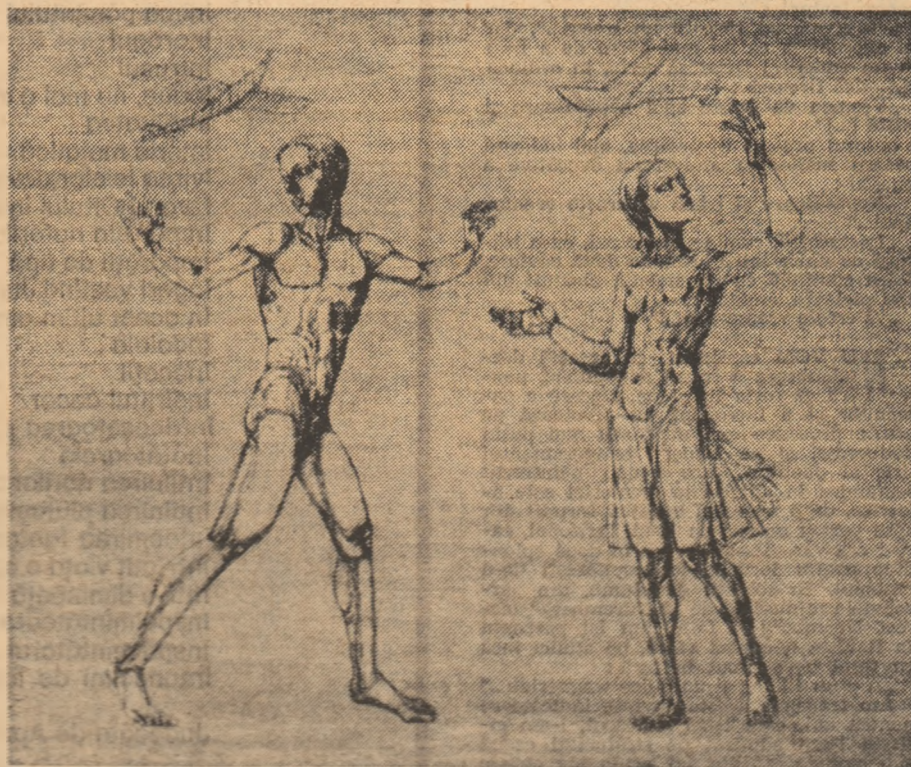
În ultimii ani a întreprins o serie de studii comparative între scriitori și opere din literatura română și din literatura maghiară, cum sînt: Titu Maiorescu și Pál Gyulaf, animatori culturali și literari, *Țiganiada* lui Budai-Deleanu și *Țigani* din Nagyida, poema eroicomică a lui Arany János (1963), *Contribuții la paralelismul Arany—Coșbuc*, *Divina Commedia*

în traducerea lui Coșbuc și aceea a lui Babits, Dobrogeanu-Gherea și N.G. Cernișevski, *Omul și societatea* în comediiile lui Tudor Mușatescu și ale lui Bronislav Nusić.

Am lăsat la urmă două lucrări de vaste proporții ale profesorului Pálffy: *A român Irodalom története* (Istoria literaturii române), Budapesta, 1961, Ed. Gondolat, 455 pagini, și, în Editura Academică 1973, marea monografie care-l încorporează activitatea: *George Coșbuc élete és költészete* (Viața și poezia lui George Coșbuc), Budapesta, 439 p.

Ne vine greu să ne închipuim dispariția lui pentru totdeauna. Își păstrase tinerețea sufletească, puterea de muncă și dragostea pentru cultura celor două popoare, pe care a servit-o o jumătate de secol.

Avram P. Todor

VASILE CELMARE: Aeromodeliști
(Din Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București — sala Dalles)

O evocare

LA SFÎRȘITUL lunii noiembrie mai multe sute de ploieșteni au fost prezenți în sala cea mare a Palatului Culturii pentru a comemora centenarul nașterii unuia din fiii de renume ai orașului: juristul, omul politic și epigramistul Ion Ionescu-Quintus. Cu aproape un an în urmă sărbătorisem, tot la Ploiești, nouăzeci de ani de la nașterea celui ce a fost deopotrivă compozitor și profesor al mai multor generații: Ion Cr. Danielescu. Aceste emoționante momente de aducere aminte — însoțite de programe artistice din opera celor comemorați — ne-au prilejuit evocare, și în cazul lui Ion Ionescu-Quintus, și al lui Ion Danielescu, a două figuri de adevărați animatori care s-au identificat cu viața culturală a orașului lor, cu instituțiile lui, la crearea cărora gîndul lor entuziast și fapta lor dezinteresată au contribuit.

Pe ION IONESCU-QUINTUS generația noastră l-a cunoscut ca profesor (s-a născut în 1884 și a murit în 1966). Și acum ne aducem aminte de ultima sa lecție, ținută la clasa noastră de la Liceul „Sfinții Petru și Pavel”. Sub bagheta sa am cîntat ca soprani sau alțiști acea vibrantă melodie compusă de el pe versurile ce au o vibrație perenă în inimile românilor: „În țara noastră românească vrem înșine stăpîni să fim / Și stăpînirea ei curată cu nime-nă să n-o împărțim”. Ion Danielescu a cultivat ca un adevărat inspirat dragostea pentru muzică, decenii de-a rîndul, în orașul Ploiești.

ION IONESCU-QUINTUS (născut în 1875, s-a stins din viață în 1933) a venit spre generațiile mai tinere din paginile istoriei literare, fiind reținut și de G. Călinescu dintre mulții epigramiști care se afirmaseră pînă la apariția *Istoriei literaturii române*. Cel de al doilea volum de *Epigrame* — București 1931 — primul îi apăruse în 1896, prefăcut de Dr. Urechia — s-a bucurat de cronica lui Șerban Cioculescu, care aprecia faptul că „spiritul

său e judicios și se leagă în fiecare epigramă de evidență”. Multe din epigramele acestea au circulat în epocă și circula astăzi mai presus de numele autorului care a știut să folosească ingenios jocul de cuvinte, omonimia, „asociația și disociația comună”, punînd în evidență stări de fapt, atitudini cu o valoare general-umană care le și conferă valabilitatea în timp. Aparține unei generații care a făcut din epigramă o specie literară de sine stătătoare, generație care numără alături de el pe N. Mihăilescu-Cridim, Toma Florescu, Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosetti etc. Și chiar dacă epigramele lui nu aveau spontaneitatea celor ale lui Cincinat Pavelescu, chiar dacă nu au cultivat cu orice preț poanta, chiar dacă nu declanșează instantaneu risul, au o valoare morală și literară specifice. Pentru că ironia lui Ion Ionescu-Quintus, atît de subtilă, se însoțea cu o amărăciune nedismulată în fața spectacolului vieții. De aceea G. Călinescu l-a reținut dintre mulții epigramiști: catrenul său ascunde o privire lucidă asupra vieții și, în special, asupra moravurilor politice.

Ion Ionescu-Quintus, scriitorul format în atmosfera sentimentală a sfîrșitului de secol și începutului de veac nou, ilustrat de el prin schițe și versuri, sub semnul duioșiei, al înțelegerii micilor dureri omenești puse în pagină cu surdina și cu o afecțiune sufletească nedismulată — a fost un maestru al barei și un om politic. Omul politic a depășit în intervențiile sale parlamentare, în conferințele publice, în discursuri, limitele partidului liberal pe care îl reprezenta și, printr-o atitudine de o lăudabilă consecvență morală, a fost un prieten al țărănimii și al claselor asuprite, manifestînd cu un patetism al convingerii în formule oratorice de aleasă ținută literară atitudinea sa antiaristocratică. O conferință a sa, ținută în 1907, se intitulează în mod semnificativ „Cei de sus și cei

de jos”. Dar nu numai cu prilejul răscoalilor țărănești a avut conștiința nedreptăților sociale acute din acea vreme. Într-un discurs din 1914 avea să spună: — „...clasa de sus stăpînește totul, se bucură de toate avantajele, iar cealaltă parte, clasa de jos, nu are drept decît la fărîmiturile ce i se aruncă” și că „o clasă mică, bogată de altfel, are pretenția să guverneze o țară întreagă și marea parte a muncitorimii nu e nici măcar întrebă, nici măcar consultată”. La șapte ani de la tragicele evenimente din 1907, Ion Ionescu-Quintus acuză în Parlament clasa stăpînitore, considerînd-o unica vinovată de starea de lucruri care a generat răscoalele. Mai mult, el afirmă răspicat că nu poate fi vorba de libertate „într-o țară în care o clasă de 100 000 de oameni guvernează 6 milioane de suflete”, iar legile „ocrotesc pe cei tari împotriva celor slabi”. S-a numărat printre intelectualii care, alături de Nicolae Iorga, Victor Babeș, dr. N. Mănolescu, dr. I. Cantacuzino, dr. N. Lupu, Vasile M. Kogălniceanu, Radu Rosetti, au adus o contribuție esențială la promovarea radicalismului social românesc din primele două decenii ale secolului nostru, prin dezvăluirea cu demnitate a stărilor de acută miserie a clasei țărănești, cerînd înfăptuirea a două reforme esențiale: exproprierea și votul universal.

Ion Ionescu-Quintus a fost un avizat iubitor al artei și un bibliofil. Atît colecția sa renumită din operele marilor noștri pictori, cît și bogata lui bibliotecă au stat la baza celor două instituții de cultură ale Ploieștilui, Muzeul de Artă și Biblioteca municipală „Nicolae Iorga”, Quintus fiind din 1921, vicepreședintele comitetului de inițiativă care a organizat și mai apoi a înzestrat această bibliotecă destinată celor mulți.

Iată de ce comemorarea lui Ion Ionescu-Quintus a constituit prilejul unui gînd de recunoștință adus unui fiu al orașului Ploiești care, prin scrisul și fapta sa, a ilustrat ideea de democrație, dragostea de frumos, noblețea gîndului pus în slujba celor mulți.

Valeriu Râpeanu

Cronica limbii

Limbă, istorie și continuitate

● AM REFERIT nu demult, în cadrul rubricii, asupra unora din principalele argumente lingvistice care atestă indubitabilă continuitatea neîntreruptă, din epoca dacoromană pînă astăzi, a poporului român, în spațiul carpato-dunărean, îndeosebi în Transilvania. Dovezi noi, tot atît de importante și decisive, au reînceput, în vremea din urmă, să ne fie oferite de către istorici, care întregesc pe cele clasice ale lui B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, N. Iorga, V. Părvan, I. Lupas ș.a. Este vorba de contribuțiile recente ale istoricului Constantin C. Giurescu, din lucrările *Transilvania în istoria poporului român* (1967), *Formarea poporului român* (1973), *Românii în mileniul migrațiilor*, discurs de recepție la Academie (1975) și (în colaborare cu Dinu C. Giurescu) vol. I (1975) al ediției a II-a al *Istoriei românilor*, în care sînt expuse, pe larg, argumentele lingvistice ale continuității, dar ponderea cea mai impresionantă o au cele istorice, pe care le condensăm în două teze fundamentale.

C.C. Giurescu arată că formarea și continuitatea poporului român, în bazinul carpato-dunărean, nu este un caz aparte în familia popoarelor romanice, ci, dimpotrivă, demonstrează că există un paralelism perfect între formarea și continuitatea poporului român și a celui francez, italian, spaniol și portughez.

Acest proces constă în elemente constitutive comune. Peste substratul etnic de bază al acestor popoare s-au suprapus, în urma cuceririlor romane, elementul etnic roman, limba latină populară și civilizația romană, dînd naștere unor noi sinteze etnice: galoromanii în Galia (Franța), dacoromanii în ținutul carpato-dunărean, iberoromanii în Spania și Portugalia. Asupra acestora s-a exercitat apoi acțiunea elementelor migratoare: germanice (france, sueve, vizigote și longobarde) în Apusul Europei, și slave, în bazinul carpato-dunărean. Toate acestea s-au contopit, cu timpul, în masa localnicilor, adoptînd limba acestora.

Paralelismul se extinde și în ce privește continuitatea neîntreruptă a tuturor acestor popoare pe locurile lor de baștină. „I-a trecut cuiva prin minte, se întreabă C. C. Giurescu, să neghe sau să conteste continuitatea poporului francez în Galia, a celui spaniol și portughez în Peninsula Iberică sau a celui italian în Italia? Nici un istoric n-a admis că galoromanii și-au părăsit locuințele, plecînd din Galia, peste Alpi sau peste Pirinei, pentru a se întoarce, mai târziu, după secole, în Franța de astăzi”. La fel se pune problema pentru italieni, spanioli, portughezi și români.

De ce s-au ridicat însă, în trecut, de către Roesler ș.a., obiecțiuni cu privire la continuitatea poporului român?

„O asemenea teză absurdă — subliniază C. C. Giurescu — a fost formulată numai după ce au intervenit considerente de ordin politic, nu științific, cu scopul de a combate dreptul poporului român asupra ținutului amintit (al Transilvaniei), drept întemeiat pe vechime, pe număr și pe muncă”. În adevăr, aceste teorii s-au formulat numai spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd s-a început acțiunea de redeșteptare națională, prin Școala ardeleană. Pînă atunci, nimănui nu i-a trecut prin minte, ca și în cazul celorlalte popoare romanice, că păstorii, plugarii și meșteșugarii români din ținutul carpato-dunărean și-ar fi părăsit locuințele anecdotale pentru a trece Dunărea, în Balcani, de unde să se întoarcă, după multe secole, îndărăt.

Aceste precizări ale istoricului C.C. Giurescu atestă faptul că, atît formarea poporului român, cît și persistența lui neîntreruptă în spațiul carpato-dunărean nu sînt nici o „enigmă” și nici un „miracol”, cum a afirmat, cu bună credință, istoricul francez Ferdinand Lot, și cum susțin încă, pe alocuri, cercetători neinformați, ci procese similare cu ale francezilor, italienilor, spaniolilor și portughezilor, „comportînd elemente constitutive similare și continuîndu-și viața neîntrerupt pe teritoriul pe care au luat naștere”.

La puterea argumentelor istorice și logice ale profesorului C.C. Giurescu se adaugă farmecul literar al cărților sale menționate, în care limpezimea cuvîntului, ce exprimă elocvent adevărul, este întemeiată pe știință și pe certitudinea interioară a unui mare istoric patriot.

D. Macrea

Numărul viitor

(1 — 1976)

al revistei noastre

va apărea

marți, 30 XII 1975

Cronica literară

Doi poeți

O NOTĂ de crispă dramatică se constată mai peste tot la Rodica Iulian, ale cărei versuri din **Aproape omul** sînt la fel de lucid-cerebrale ca și cele din culegerile anterioare, la fel de bogate în motive și reminiscențe literare, în peisaje de pe țărm de carte („Tamarisc, lagune limpezi, nu-s locuitori. / Foile își risipesc în creasta spumei litera. / Atît pustiu naval întins din Alexandria / Pînă la noi, agricultori ai grîului sub cipreși“), în emoții subtil intelectualizate („Melancolie, pînza cortului, e vînt, / Melancolie, piatră spartă, / Melancolie vine din pămînt, / De care noi ferim-ne cu artă“). Aproape nimic spontan în **Ponticele** care deschid volumul recent: simbolismul provine din reflecție. Poezia e cîteodată dificilă, obscură, prin elipsa ce duce la fragmentarism, deși ea rămîne conceptuală în fond și metodică în expresie. Defectul îl constituie lipsa de naturalitate, schematismul raționalizant: „Du-te și plînge om înmărmurit, / Lasă lacrima să urce, / Eon sărat în culmea / Valului Mării, pe toți cuprinzîndu-ne. / Tim-pul stă putred pe roți marine, / Hrana putredă între dinți, / Aburi fișnesc din împărății / Și strică zidurile ființelor. / Se vîd mai lesne în nisipuri / Arme scheletice și flote, / Și creierul strategului / Asemeni primenit. / Răni linse, pînă lucește / Falsă marmura“.

Noutatea în **Alixândrii**, ciclu remarcabil, e renunțarea la formele lirismului direct: poeta nu mai vorbește ea însăși, ci înscenează. Sigur că, prelucrînd legenda împăratului macedonean, **Alixândriile** nu devin poem epic sau dramatic în sens propriu, dar lirismul persoanei întîi e înlocuit de unul multiplu, pe voci și roluri, care valorifică mai adecvat substanța impersonal-dramatică a poeziei. Vocile acestea, a Olimpiadei, a lui Alexandru, a pajului, a soldatului, sînt de o maximă generalitate. Ele nu aparțin unor ființe reale care se confesează, ci unor simboluri ale umanității. Olimpiada e mama, Alexandru e împăratul și eroul, Aristotel e dascălul, Nectanebos e poetul și astrologul, și toți joacă pe un fel de **theatrum mundi**, într-o tragedie cu măști, peste care atîrnă grea aripa fatalității. Desintimizarea lirismului face din **Alixândrii** un mic poem filosofic, din speța **Monologului în Babilon** al lui Al. Philippide, avînd în centru condiția istorică a individului, într-un limbaj gnommic și sentențios ce convine inteligenței lirice a Rodicăi Iulian mult mai bine decît acela sentimental. Rezultatul este o uimitoare concentrare și economie a cuvîntului și cîteva din „actele“ tragediei lirice sînt memorabile. De exemplu, pedagogia poetică din **Peripatetica**, în care Aristotel își inițiază elevul: „Totul, fiule, stă în alegerea materiei. / Iată fierul, / Iată pămîntul, / Iată sîngele. / Încep să curgă înspre forme. / Tu, fiule, ești făcut din acestea, / Tu ești putere, leule / Sprijinit pe labele gîndirii. / Concepi, leule, concepi, / Plin ești de săbii, / De provincii, / De trupuri. / Nu te pot învăța nimic mai mult, / Saltul oricum va veni, / Actul leului“. O atmosferă shakespeariană învăluie prezența misterioasă, prin predestinare, a lui Nectanebos cititorul în stele, evocat în **Cronica**: „Împăratul a dorit să afle adevărul adevărului: / De cine va muri Nectanebos? // Pe poet l-a chemat în foișor. / Pe poet: cel ce naște în vrajă / Femeii fecior. / Cel ce dragostei noaptea nu-i pune strajă / Doar taina lui Amon zeul, / Leu, vultur, aspidă și aripă aur. / Poetul: cel ce știe stelele aur, / Planetele bărbați, planetele femei și cerul gineceu. / — Din cine vei muri, Nectanebos? / — Din fiul meu voi muri. // Poetul moare întotdeauna de mîna fiului său. // Jos, zvîrlit din foișor / Nectanebos, de feciorul / Care nu-l

Rodica Iulian, **Aproape omul**, Ed. Cartea românească; Cezar Ivănescu, **Rod III**, Ed. Cartea Românească — 1975.

știa drept tată, / Nașterea fiului domnitor / Fiind taina poetului cu femeia“. Într-un disperat-interogativ lamento, Alexandru (care hamletizează adesea: „Trist cum se cuvine, gînditor, / Își inventă un Elsinor“) se imaginează jucînd și un alt rol decît acela al alesului: „Dar ea, zeilor, dar ea de ce să nu fi fost / Sclava sclavelor, fără nici un singe, / decît alb și palid, / Prilejul meu de simplu David? // De ce să nu fi fost, desculță, geloasă / Și eu pastor peste lumi de reni / Sau o melancolie din Ardeni, / De ce să nu fi fost geloasă? // Căci nu vor scrie în letopisește! // Să fi căzut împreunați în alt tipar, / În trupuri de șerpăși în munții Nanda, / În umbre lungi sub cerc polar, / Tu, geozli aici în Groenlanda, / Eu, pastor peste lumi de reni / Sau o melancolie din Ardeni“. Din amar și poetic, accentul devine, în **Divan pentru Calistene din Olint**, sarcastic: „Nobilii medopersi, sofisti, / Frumoasă-i meseria lor!... / Nobilii medopersi, sofisti, / O, ce frumos se prostornează, / Cum știu pe om să scadă pentru / A pune despotul în centru. / Atîta arată-n mina atîtor triști! // Și ce putere peste om la bază...“.

Ciclul final (**Întîie mișcări**) cuprinde cîteva prelucrări de teme folclorice într-un stil foarte personal. Tonul sentențios răzbate și aici: „Pe această limită prăpastie / Calcă omule cu grijă / Să nu te zboare vreo praștie, / Să nu te crape vreo schijă. // E drumul subțire, / Cam pe la aer, / Cam tors din caer, / Cam dies irae“. În **Baladă**, un cîntec de păstor e plin de farmecul dureros al presimțirii morții din **Miorița**: „În după amiaza fără de munte / Doare cărarea cum suie fumul. / De dorul lemnului plîng. / În după amiaza fără de munte / Înfiripă-mi-se drumul, / Dar unde mi-e brațul în sine făclie / Să-mi picure ceară pe mină? / În după amiaza fără finții / Din urmă pe dreapta cîmpie / O umbră mă duce, de maică bătrînă, / Cu pașii mărunt / Minînd peste munți“. Motivul din **Miorița** îl regăsim și în **Munte rătăcit**, poezie superbă, unde meditația despre soartă e străbătută de o surdă anxietate. Întîi este o căutare a baciului cu „oi năzdrăvane“, o chemare fără răspuns: „Dar noi umblam / Și-l tot căutam / Pe guri și pe plai, / Chemîndu-l duos / Cu frunză, cu os. / Se tot arăta, / Vedenie sta / De turme-mblănit, / De soare hrănit, / Oile-n staul, / Soarele-n staul. / Și iar se făcea / O distanță rea / De la noi la el, / De la noi la soare“. Apoi, o apariție demoniacă: „Pe vîrfuri de munți / Cine-mi se iveau / Ca stana de piatră / Cu frun-

tea la barbă, / Răzemat de vînt, / De ciinii lătrînd? / Baci străin de oi, / Baci străin de noi...“. La sfîrșit, rătăcirea prin ceață, după îndrumarea mincinoasă a baciului străin: „Iară noi strigam / Să ne spuie dreptul, / Să ne spuie drumul / În ceața ca fumul. / El ne ră-tăcea / De la sfîntul soare / Dîndu-ne intrare / De oile-n staul, / De baciul culcat / Subt bradu-mpărat, / Cu stele făclii / În ochii lui vii.“

Aproape omul e, în două din cele trei cicluri, un volum admirabil, cel mai bun de pînă acum al Rodicăi Iulian.

CEZAR IVĂNESCU este un neoromantic ce a putut părea la debut înrudit cu Bacovia („Cade zăpada, signor Leviathan. / Pe morții tăi cu lucitoare unghii / Și fără ochi, / Cade zăpada, / Signor Leviathan. / Ca un angelic bou cuminte, / Căzînd pe clepele unui pian. / Cade zăpada, signor Leviathan, / Trezînd în mine / Auzul special al morții care vine“, prin atmosferă, monomanie, obsesie. Dar fragilitățile ucigătoare și cruzimea suavă a poeziei lui, ca și aerul de „morbidezza“, nu sînt totul: există (și **Rod III** ni le relevă) un anume trucaj, un spectacol, în acestea, care învederează atît reluarea voită a unor note străine, cît și esența ludică a lirismului.

În poemele erotice, de exemplu, Cezar Ivănescu petrarchizează conștient, și deloc străin de lamentațiile din dragoste ale unui Conachi, introducînd însă ironia fină ca o lamă de cuțit: „Ai trecut rîzînd, femeie, / gura eu ți-am sărutat / gura-ți roșie, femeie, / nici o urmă n-a păstrat. / Trupul dus n-o să mai vină / tînr eu n-am să mai fiu...“ Baladele lui Kitinam sînt de stil villonesc, dar din nou naivitatea e prefăcută: „Cînd pomii înfloreau în Baad / Atunci iubita mea m-a întrebat: / De ce cu moartea te-n-drăgești mereu / Și nu vezi ce frumos e sinul meu? / Am ochi albaștri și picicare lungi / Dar groaza inimii nu-mi mai alungi. / Fără păcate, lăcrămez ușor / Ca floarea nevăzută o să mor!“. Tema e, cum se vede, aceeași **fortuna labilis**, iar Kitinam e un bătrîn gitarist, alter-ego al poetului, desigur, care-și însoțește versurile de muzică. Primul **Rod** era expresia unui lirism sever și strict (deși motivele esențiale apăreau de acolo). **Rod III** e altceva, aproape o culegere de „bluesuri“, în care versurile se bazează pe repetiții caracteristice („Mil, vino la fereastră, să ne uităm în jos / Pe stradă trec acuma femei cu șold frumos / Pe stradă trec acuma femei cu șold frumos“) și pe leit-motive, lip-

sindu-se adesea de cuvinte, ca într-un sugestiv acompaniament de coarde: „Azi am să-ți cînt doar murmurînd / Azi am să-ți cînt doar murmurînd / Lu, li, lu la, lu li lu la! / Lu li, lu la, lu li lu la!“.

În această manieră se prelucurează tot felul de teme. Un bocet popular e pus pe note cu o remarcabilă finețe, lăsînd intactă jalea cea mai pur muzicală: „Cînd într-un sicriu / M-ai închis de viu / Mari, Mario! / Mari, Mario! / Eu n-am vrut să viu / Pe lume să viu / Mari, Mario! / Mari, Mario!“. Un **Jeu d'amour** e tot o prelucrare savant-eminesciană a doinelor și a cîntecelor de țară. Melodia picură în auz otrava dorului („Beau otravă și pe gură / Vorbe dulci ca mierea scot“, spune poetul oarecum în sensul lui Arghezi din **Testament**), iar tonalitatea doinei e sfîșietor-bolnavă: „M-a prins dorul de Moldova / Sfînta ceea-n violet / I-ați sfințit trupul și vorba / Morților, oloi secret. / Dulci femei cu gura dulce / Și cu trupul tămișet / După al vost' pas m-aș duce / Cînd coboară seara-ncet. / M-a prins dorul de Moldova / Plîng și-n lacrimi o mai văd / Cum dormeam sub cerul. / Doamne / Ca în pîntece un făt!“ Așadar, pretutindeni, prelucrări, jocuri, un rafinament al spectacolului care arată conștiința procedurii folosite. O **Epigramă** îl sugerează din unghi ironic: „Tu, Mimnerme, despre orice / sau despre oricine ai vorbi, adaugi / și cuvîntul moarte — astfel / pari profund și dal artei / tale unitatea unui principiu: / și-apoi stai zile-ntregi ca un / nenorocit caligraf și transcriu / cu litere frumoase parcă ai / fi un paralytic biștin-du-și / capul ca un pendul la dreapta și la stînga, / parcă ți-ai înfige țeastă-n soare“.

Piese de rezistență ale acestui lirism elegiac, la jumătatea drumului între sinceritatea existențială și efectul manierist, sînt două poeme: **Amintirea Paradisului** și **Baladă pe motiv de blues**. Iată întîia strofă din **Amintirea**: „Cînd eram mai tînr și la trup curat / Într-o noapte floarea mea eu te-am visat: / Înflorea fără păcat / Într-un pom adevărat / Cînd eram mai tînr și la trup curat“. Senzualitatea se muzicalizează la Cezar Ivănescu, poet cu un extraordinar simț al ritmului, firesc și prefăcut, de o autenticitate coplesitoare a obsesiilor și manierizant, profund și fermecător, scriînd, mai ales, într-o limbă învățată de la marii poeți de odinioară, dar căreia știe să-i dea un sunet foarte modern.

Nicolae Manolescu

Nicolae Dimitriu

Voiaj de nuntă

— proză umoristică —

(Editura Albatros, 1975)

● ÎN MOD involuntar apariția oricărei culegeri umoristice pune în discuție genul ca atare, ca și funcția socială a umorului, prin risul său cititorul exprimînd, de fapt, o atitudine critică. Din acest punct de vedere, volumul de proze umoristice **Voiaj de nuntă**, semnat de Nicolae Dimitriu, epuizat, ca și volumele precedente **Patru cravate** (1970) și **Experții veseli** (1972), într-un timp record, ar putea face obiectul unui test sociologic, în ceea ce privește circulația cărții de umor. Formula scurtă a tabletelor ironice, calamburul, improvizatia alertă, jocul de cuvinte simplu, dar tocmai de aceea

rezervînd o nesperată surpriză, spiritul de observație și selecția unor tipologii ale comicului cotidian — iată cîteva trăsături stilistice care favorizează o receptare publică rapidă. Apoi, autorul, prin însăși profesiunea sa de jurist, are o spontaneitate și o degajare a replicii memorabile pe care i-o conferă experiența de bun cunoscător al oamenilor și, totodată, prietenia cu mari scriitori, a căror ironie scăpărătoare se manifesta în gesturi și reacții zilnice, cum ar fi: Tudor Arghezi, Horia Furtună, Păstorel Teodoreanu, Victor Eftimiu, Șerban Cioculescu. Nu întîmplător, Nicolae Dimitriu publică și cîteva piese memorialistice — **Am replici geniale**, **Păstorel și Horia Furtună: divertisment gastronomic**, **Amintiri despre Tudor Arghezi** și **„Bilete de papagal“**, deși cred că memoria sa vie păstrează încă nenumărate „cuvinte potrivite“ care făceau deliciul umoristic al atmosferei literare belice. E știut că umorul cu vîdite intenții satirice e alimentat de automatismul comportamental și ticurile lingvistice profesionale, de pildă viața militară burgheză, cum ne-o dovedesc e-

xemplele antologice ale genului: **Bacalbașa**, Brăescu. La sugestia lui T. Arghezi, N. Dimitriu își va alege pentru miniaturile sale caricaturale materialul de viață al tribunalelor (proces, divorțuri, moșteniri, vînzări, cumpărări, asigurări, examene la vechea facultate de drept, auto-ironia mecanismului avocătesc etc.). Tocmai experiența sa jurnalistică la „Bilete de papagal“, ca și permanenta confruntare dintre adevăr și minciună în discursul și demonstrația juridică asigură autorului o prospețime a spiritului critic sensibil și la aspectele actualității. Aș remarcă din culegerea de față grupajul de instantanee: absurd muzical, acrobatic, profesional, lexical, cotidian, livresc, ciclist, cinegetic, cromatic.

Un umorist — spune criticul D. Micu în postfața volumului — este o rară avis. Într-adevăr, apariția unui umorist este o bucurie și o terapie a sufletului, a cărui sensibilitate trebuie din timp în timp tonificată de aciditatea intelectuală a risului.

Adriana Mitescu

Experiență și transcriere

VIAȚA grea, plină de privațiuni, a hamaliilor și cărușilor dintr-un port, lupta lor împotriva negustorilor de cereale și a vâtafilor în anii imediat următori celui dintâi război mondial, ocupă un loc de prim plan romanul lui Stelian Păun, *Pământ sălbatic*. Autorul se dovedește a fi un bun cunoscător al mediului descris; lumea de odinioară a portului este prezentată în carte, surprinsă cu predilecție în aspectele ei sumbre: ne sînt relatate acele întâmplări în stare să declanșeze gesturi de revoltă perfect justificate, reacții firești de împotrivire, de respingere a împilării și oprăririi sociale.

Cum se nasc „fructele miniei” (ca să folosim ca metaforă titlul unui mare roman american), care sînt condițiile prielnice nașterii lor? Acestea sînt întrebările la care încearcă să răspundă cartea lui Stelian Păun și întâmplările narate sînt destul de concludente pentru a putea oferi suficiente și convingătoare răspunsuri. Represiunile abuzive ale conducătorilor portului în fața prefectului Sofronie Ivănescu — la un moment dat hotărîrea hamaliilor de a se angaja ca muncitori la o fiatură din apropiere este dejucată — nedreptățile de tot felul culminează cu înscenarea unui proces împotriva unui muncitor din port: Dinică Nedelcuță, găsit vinovat pe nedrept de uciderea vîtafului Vasile Ducan, „pescuit” din apele fluviului. Eroarea judiciară accentuează și potențează la maximum tensiunea care domnește în port.

Stelian Păun — *Pământ sălbatic*, Ed. Scriitură Românească, 1973.

Ceea ce am reproșa cărții este absența unei construcții ceva mai riguroasă: întâmplările nu reușesc să se adune în așa fel încît să ne ofere o compoziție cu adevărat unitară. În ciuda acestor deficiențe, ce țin mai ales de prezentarea și „asamblarea” materialului epic, cartea suscită interesul prin personaje. De reținut sînt mai ales profilurile celor două femei: în primul rînd Ana, soția eroului principal Marin Oroviceanu. Suferința nu i-a distrus personalitatea și în ciuda greutăților bunătața ei a rămas nealterată. Fiica vitregă a acesteia, Cristina, are parte de un destin ceva mai complicat: lamentabila ei legătură cu Voicu Ducan, precum și o poveste de dragoste (nefericită) cu un marinar din port, trezesc desigur compasiunea. Scena de la cazinoul, sau cea în care ni se relatează drumul spre oraș al Cristinei, împodobită cu haine de împrumut, sub privirile ironice și pline de dușmănie ale sătenilor, iată doar două secvențe, viu colorate, în care eroina se mișcă firesc și ne convinge.

La a doua ediție (substanțial revăzută) romanul lui Stelian Păun rămîne în zona de interes a cititorului de astăzi.

UN BĂTRÎN OFITER își găsește sfîrșitul pe cîmpul de instrucție, în sa, așa cum trebuie să moară un cavalerist, pentru că, după cum bine se știe, copacii mor în picioare. Un maior, rob al disciplinei celei mai severe, asistă la împușcarea unui cal și iată că povestitorul descoperă „în straturile adînci ale firii acestui militar” o sensibilitate profundă și nealterată. Uciderea animalului tulbură pri-

virea aspră a militarului. Au trecut anii și același ofiter cunoaște o dureroasă înfrîngere. Postul cavalerist, aruncat din sa de către un cal năraș, „înțelese că faima sa de călăreț se stinsese, iar «artileria călărească» de odinioară aparținea trecutului ca și tinerețea sa...”

Grupate în volumul *Din însemnările unui veteran*?, povestirile lui Constantin Atanasiu, general-maior în retragere, doctor în filosofie, autorul unor prestigioase cărți de teorie și tactică militară (nu puține la număr: 24 de titluri), ne cuceresc și trezesc interesul nostru de la primele pagini.

Sentimentul patriotic și iubirea pentru „haina militară” sînt prezente în cartea lui Constantin Atanasiu, doar că autorul își refuză tonul grandilocvent, emfatic-zgomotos, optînd pentru relatarea simplă, făcută cu măsură și discreție. O anumită noblete a atitudinii, proprie militarului de vocație, transpare parcă din fiecare rînd al acestor povestiri simple, duioase (*Cremente și omenesc*), nostalgice (*Pe cal, Amurgul unui călăreț*), narațiuni la care ne-am referit la începutul acestor însemnări), glumețe, spuse parcă la un pahar cu vin (cum ar fi cele cu-

Constantin Atanasiu — *Din însemnările unui veteran*, Ed. Militară, 1973.

prinse în „tripticul satiric” dintre care ultima, *Ce ar trebui să fiu eu*, ni se pare deosebit de frumoasă) sau direct înfiorate de sentimentul patriotic (*Căprioara*, *Dintre anonimi* etc.). Eroul preferat al generalului și prozatorului Constantin Atanasiu este ostașul anonim, cel ce își face datoria fără să se bată cu pumnii în piept, cel ce se jertfește dîndu-și uneori viața pe cîmpul de luptă, fără să-și strige în gura mare dragostea de țară. Exemplar, din acest punct de vedere, ni se pare caporalul Tudose, militar ce „nu dorea o decorație”, care „era atît de modest încît nici nu-și închipuia c-ar putea ajunge erou”, învățător de profesie, care — după cum se află din jurnalul descoperit după moartea sa — avea obiceiul să-și viseze elevii: „Astă noapte am visat iarăși copii. De data asta se aflau în recreație. Clasa doua juca leapșa cu a patra. Am impresia că erau clasa a doua „B” și a patra „A”... Cred asta pentru că printre ei era și Vasiliță al Ioanei din Ghergheni — cel cu nasul bocnănat și roșu... în vis, un băiețel voinic a pocnit cu o carte în cap pe o fetiță, care a fugit înapoi în clasă și a început să plîngă cu minile la ochi, într-o bancă din rîndul întîi de lîngă fereastra...”

Sorin Titel

Proza lui D. R. Popescu

(Urmare din pagina 4)

Întîmplă în sat, e un paznic benevol al concetățenilor săi, recanalizîndu-și o „vocație” de denunțator pe care altădată și-o exercitase pe căi mai puțin benigne. Alții vorbesc în dodii sau se îmbracă hîlar (don Iluță, profesorul), exteriorizînd astfel o inadecvare la bunul simț comun care li se pare mutilant moralmente. Toți acești suciți, înfrîțiți, cum spuneam, cu ai lui Velea sau Fănuș Neagu, sînt urmași ai unor Păcăli de sorginte oltenescă, iuți la minte, întreprizi, răspîndind o veselie naturală ce absoarbe seve țărănești.

Viziunea comică a lui D. R. Popescu își asociază cu mult curaj grotescul și chiar macabru, neocolind evenimentul morții, în contopiri care sînt expresia unui elan de îmbrățișare totală și nediscriminătoare a formelor existenței. Fără îndoială că această atitudine vorbește despre robustețea unei naturi umane mereu fortificată de contactele cu fondul țărănesc subiacent. Săvîrșirea dintre cei vîi a mătusei Maria, lungul episod ce structurează o bună parte din materia romanului *F*, adună în jurul celei ce „se ducea”, zile și nopți, aproape tot satul, dar atmosfera nu e de reculegere sau de spaimă, ci de exaltare veselă. Se spun glume, mîscări, ca la clacă, și ciudățenia este că însăși muribunda, cu o însuflețire ce li venea parcă „de dincolo”, dirijează toată desfășurarea. („Nu bătuze miezul nopții și mătusa continua să spună povești ca la clacă, se simțea în largul ei și părea că ochii îi ține închisi din joacă”). Intervine și comicul de situație: o femeie beată năvălește în încăperea și vîzînd-o pe mătusa lungită și cu ochii închisi dă drumul unui bocet cumplit, asurzitor. Eroare, mătusa încă nu murise. A doua eroare: prin picla băuturii crede că presupusa moartă e o altă femeie, Profirița, și începe s-o bocească pe aceasta. Dar Profirița e de față și sesizînd neînțelegerea găsește că e cazul să pună chiar ea la punct lucrurile și să reteză bocetul greșit adresat: „Taci, fă, dracu’ din gură!”. De altfel, fără s-o poată tempera pe intrusă, care nu demobilizează în fața evidenței: „Profirița mea, Profirița mea, urlă ea și mai tare, fără să-l pese c-o vede în fața ei și c-o aude, ori poate că nici n-o vedea și nici n-o auzea. Profiraaaaa!! urlă ea pînă răguși, plină

de lacrimi. Profiraaaa!! urlă din nou și se prinde cu amîndouă minile de broboadă și și-o smuci ca o disperată, tremurînd, și atunci toată lumea îi vîzu chelia albă, cu buburuze albe, ca o imensă conopidă bătrînă”. Amănuntul de la urmă cu dezvelirea cheliei, așa de pe gustul autorului, transportă lucrurile în grotesc. Comicul e incontestabil, dar insistența în această direcție îl duce pe D. R. Popescu la efecte discutabile. E latura cea mai riscată a prozei sale, fiindcă atunci cînd comicul nu intervine temperat apar stridențele. Plimbarea broaștelor țestoase prin grădina, cu luminări aprinse lipite de carapace, iată o scenă care vorbește despre plăcerea cam grătită pentru pitorescul bizar, pentru extravaganta. Nu e vorba de a pune frîne fanteziei, sau de a mărgini fantastul (prin definiție nelimitat), ci de a nu cădea în neverosimil sub specia artisticului. Apoi, apetitul pentru anecdotic ar trebui cit de cit temperat. D. R. Popescu, excelent povestitor, se lasă furat de bucuria anecdotei, umple narațiunea cu o puzderie de mici povestiri, întâmplări mărunt din lumea țărănească, fiecare în parte pline de savoare, dar în totul producînd o oarecare dezechilibrare, o dezmembrare a epicului. E la D. R. Popescu o aplecare spre gratuitate și chiar spre facilități care semnalează slăbiri ale conștiinței artistice. (Chiar titlul unui roman atît de interesant și de solid, cum este *F*, ne apare ca o bizareerie fără semnificație. Explicația de pe copertă unde se înșiră noțiuni ce încep cu litera *f* = femeie, fugă, ființă, frică, fotbal etc. rămîne exterioară, de luat în considerație).

REVENIND la elementele care structurează și dau organicitate lumii diverse și policrome a prozei lui D. R. Popescu ni se impune constatarea că vitalismul exploziv de care am vorbit este de resurse țărănești. (trecurile prin alte medii sînt totuși puține). O lume a satului deloc patriarhală și deloc contemplativă, ieșită brusc din faza relative stabilități pe care o înfățișase, în ultimele ei ipostaze, marele roman al lui Marin Preda, *Moromeții*. Așadar, o lume țărănească „postmoromețiană”, clintită din așezările seculare, zguduită de prefaceri sociale care explică multe din procesele perturbatoare descrise de prozator. Ar fi, așadar, în primul rînd o condiționare istorică: satul se mișcă din vechile tipare, stratifi-

cările știute suportă dislocările produse de uraganul social și de aici extraordinara agitație, de aici febrilitatea, ritmurile precipitate. Această e cadrul obiectiv, social-istoric. Dar mai e altceva. În vinele acestor oameni de dincolo de Olt aleargă un singe aprins. Eroul central nu e contemporativul, ci tipul de acțiune — spiritul dinamic, nereflexiv, ci repede decis la fapte. O umanitate sudică, solară, trăind sub impulsul momentului, deschisă exaltărilor, generoasă și candidă în anumite împrejurări, iar în altele inclinată spre violență și chiar spre cruzime. Această disponibilitate pentru trăirile extreme, acest clocot al singelui, acest climat de pasionalitate, acest preaplin interior mereu gata să se reverse creează între indivizi tensiuni ireductibile, ajunse uneori la conflicte ce nu au altă ieșire decît suprimarea uneia din părți de către cealaltă. Am văzut frecvența încăierărilor singeroase, a omorurilor, în această Sicilie dunăreană ce aplică fără tresărire legile răzbnării nemiloase. Firile autoritare, colerice, setoase de putere sînt frecvente în acest spațiu, directorul Moise fiind unul dintre aceștia. Abuziv, desfrînat, incarnație a spiritului discreționar — el are ca deviză formula: „puterea e totul”. Sfîrșește violent sub roțile trenului, probabil împins de cineva. Opusul său este Nicolae, om de la fund, interesantă prezență dostoevskiană în proza lui D. R. Popescu. Decăzut, abrutizat de alcool, el conservă un simț al dreptății și un dor de a pedepsi indivizi ca Moise. Problema lui de conștiință este între a ucide (pedepsitor) și a se sinucide, neavînd putere pentru nici una. Această ființă ingenuă, complexată de neputință crede că asumîndu-și omorirea lui Moise va face dovada unui gest bărbătesc. Măcinat de spaimă, de îndoile și confruntat cu tentații abisale, dar slăbiciunea îi face să-și piardă controlul moral, singura tentativă reală de a ucide fiind îndreptată tocmai împotriva binefăcătorului său, Tică Dunărințu, procurorul care voia să-l dovedească nevinovăția în cazul asasinării lui Moise.

Vorbeam la început de „posedații” acestei lumi. Și Moise și Nicolae se înscriu în această categorie. Mai e Florentina, felcerița diabolică, purtătoarea unui fanatism al purificării a cărui consecință ulti-

mă ar fi exterminarea umanului. Doctorul Dănilă se lasă prins în această obsesie (vru și el „să scape lumea de turbare”) fără fanatismul promotoarei principale, căruia el însuși îi cade victimă inocentă, ca preț al angajării într-un curent fatal. Singurul care se distanțează de acest virtute, de această cursă a furioșilor este Tică Dunărințu și se pare că el va învinge fiindcă își domină pornirile, abstrăgîndu-se de la condiția sufletească a celorlalți. Lucid, anchetează răbdător împrejurările omoririi tatălui său, Horia Dunărințu, dar o face fără patimă, fără gînd de răzbunare. E o conștiință limpezită, „nu se luptă cu disperare”, „nu visează lucruri imposibile”, nici chiar „să scape lumea de turbare”, o cauză ce părușe un moment insuficiență de ideea apărării omului.

Prin personajul acesta și, de asemeni, prin copilul Nicanor, cel care umbla pe picioare „la patru metri deasupra pămîntului”, observînd întâmplările satului și relatîndu-le ca o pură memorie înregistratoare, autorul introduce, în acest ciclu, principiul rațional, salvator din marmura atîtor patimi, din agitația instincțională ce declanșase atîtea drame. Un val de lumină pătrunde în pagini odată cu acest personaj, o lumină caldă și liniștitoare, nu acel roșu sîngeriu ce patronase și-ragul de crime, ci lumina limpezitoare a rațiunii. Se deschid porți spre orizonturi innoite, spre zări mai clare, neînroșite de patima instincțională ce făcuse nenorocirea unei lumi intrată în amurgire. Răsfrîngerile sînt în planul valorilor etice, dar și în acela al comportamentelor sociale, fiindcă toate aceste narațiuni — dincolo de plonjările în fantastic și legendar — își absorb materia din realități determinate social și istoric. E lumea țărănească a primului deceniu de după război, frămîntată de marile seisme provocate de revoluție, scoasă din vechea orbită prin acțiunea legilor sociale și proiectată pe alte trasee, cu alte norme, cu alte idealuri, cu alt spirit. Timp furtunos, dramatic, aducînd mari schimbări. Vulețul acestor prefaceri și răsturnări răsună întreg în paginile lui D. R. Popescu. Prin marile epos, prin originalitatea perspectivei umane, el creează o lume ce-i aparține, impunîndu-ne-o ca pe un dat natural.

G. Dimisianu

Viața după o zi

ÎN ULTIMUL său volum^{*)}, într-un chip încă mai consecvent decît în cele ce l-au precedat, Nicolae Ioana nu manifestă nici o preocupare de rafinament stilistic, nici de muzicalitate, nici de retorică, nici de inefabil, nici dorința, atît de comună, de a se constitui într-o prezență simpatică sau măcar familiară, care să predisună pe cititorul de poezie în favoarea sa, dar tocmai aceasta poate da de gîndit, cum de își îngăduie să nesocotească arta foarte diversă a seducției și să exprime de-a dreptul (dar nu cu o direcțitate ea însăși plină de farmec) ce are de exprimat, luînd totul în serios și luîndu-se și pe sine (ca pe un fel de emblema suficientă a „totului”) în serios, povestindu-ne cu maximă gravitate, în fraze exacte, minuțioase, complexe, insistente, fără teamă de expunerea rece, încărcată, complicată de șerpuirile unei veritabile demonstrații analitice; poetul nu lasă nimic nespun din ce crede neapărat de cuviință să spună pentru a se înfățișa într-o lumină adevărată: „O zi întreagă am fumat, am stat rezimat de un fotoliu, / am privit hîrtii vechi, mi-am trecut mîna / pe frunte, am dat drumul / robinetelor, am tăiat pline, / am sărutat o față, am ajuns în cîmp, / am vorbit cu o pasăre. Mi-am lăsat umbra jos pe floarea pămîntului / să văd dacă se mai aude, / dacă mai poate / fi undeva. Am auzit trosnetul lemnelor, / fulgerele iernii. Am stat sub o lumină / să mă poată vedea cel ce vrea dinadins să mă vadă / am chemat iarba și pe cei mai buni pri-

* Nicolae Ioana, *Viața după o zi*, Editura Cartea Românească, 1975.

teni, / am deschis niște lacăte și am ridicat / capacul unei lăzi de plumb / și apoi am închis-o și am fluierat fericit / convins că am prins înăuntru o pasăre. / Da! / Dar numai atît cît aur cade / de pe un fluture!” (Am vorbit cu o pasăre).

Tonul este invariabil serios și grav, poemul avansează încet în căutarea unui spațiu propriu, auster, incolor, pe care atenția se concentrează cu dificultate, întrucît nu are la dispoziție, spre a se sprijini, clemente spectaculoase. Și ceea ce îi constituie pînă la urmă originalitatea e această expresivitate albă, semn al unei forțe ascunse, reținute în fața ispitelor facile, a izbucnirii lirice impetuoase de la prima vedere și fără consecințe adînci. Poetul tinde să devină un observator bine exersat al vieții interioare; în descoperirea ei, alternează răceala unui profesionist imperturbabil cu accentul brusc, ivit exact unde trebuie, al unei participări, al unei implicări dureroase. El își „analizează” vulnerabilitatea, anxietățile, răul lăuntric, dar o face fără tandrețea de sine obișnuită în astfel de cazuri, fără obișnuitele apeluri subînțelese la complicitatea presupusă a cititorului, cu o anume rigoare și duritate și într-un spirit de autentică loialitate. Poezia sa este a unui observator tenace, dar și a unui virtual moralist al vieții sufletești; a unui lector pasionat, dar și a unui critic al evenimentelor din suflet, deprins să le judece, să le compare, să le claseze și chiar să le explice. Aceste evenimente (calitatea poeziei lui Nicolae Ioana este că ne obișnuiește a le considera astfel) sînt urmărite în geneza și desfășurarea lor cu o mare încredere a atenției și cu un gust remar-

cabil pentru detaliul adevărat, care le face mai puțin himerice decît ne închipuim că sînt. Poetul le scoate din zona difuză, le întărește, spre vizibil și spre pregnant, conturul evanescent, izbutește să le imprime consistența epică a unei întâmplări veritabile. Iată, de pildă, povestea pregătirilor de călătorie și a intrării treptate a sufletului în noapte, articulată cu un simț foarte viu al concretului, ca într-un capitol de roman: „Înainte de lăsarea întinerii, / înainte ca lucrurile să intre în trecutul lor, / înainte ca mesele să ne înduioșeze / și fețele albe ale copacilor să cadă la pămînt, / înainte ca lichidul din sticle să se întunece / pe geamuri aprinse de ultima rază a zilei, / cînd lucrurile se mai aud și se mai înțeleg între ele, / vin viii să-l pregătească pentru marea noapte. / Copilul îi spune noapte bună uitîndu-se la el ciudat / cu capul ca un proiectil fragil, duos, / el, înțelept prin surisurile lui, vorbind o limbă încurcată, / o limbă jumătate a lucrurilor, jumătate a oamenilor. / Respirațiile soției devin egale. / Implorînd somnul, toți îi fac semne din ușă / ca dintr-un mal îndepărtat cu figuri ovale. / Doar mama, doar ea se desparte greu — / cînd închide ușa în urmă îi mai strecoară un zîmbet. / Apoi cînd clanța s-a închis el aude sunînd cearceafurile / prefăcute în nisip. / El nu întoarce capul în urmă, să nu se creadă că i-e frică, / să nu se creadă că-i roagă ceva / ... / Ei adorm pe rînd și-l părăsesc / și el rămîne singur să privească ușa / ... / Ei îl înșală și îl dușmănesc fără să știe. / Ei alunecă în văi adînci / sau umblă vii sau aproape vii / pe un tărîm care leagă și ingenunchează totul / și ies din scoarța lor zil-

nică și pleacă / ... / Doamne, în nisipurile lor el se roagă să fie cald, / să nu le cadă scorpionii în sînge, / să nu-l caute moartea cu gura rea, / să ardă egal ca niște stoguri în toamnă / ... / El se roagă de acest copac din fața lui, / acestui scaun, acestui cuier, acestei uși singure, / la clanța cu care se roagă spiridușii / la fete mari moarte înainte de a fi coborîte / în noianul alb al femeii dătătoare de chip, / și mai ales de sufletul copacului, / de sufletul scaunului, la suflurile mici / ale spiridușilor care încearcă / să-l încuie pe dinăuntru, / să ridă de chipul lui...”. (Unul își ascunde fața — Breugel Bătrînul).

Citatele îl nedreptătesc pe poet, el are nevoie de spațiu mai amplu spre a se desfășura în modul său caracteristic, și abia atunci revelator, prin continuitate monotonă și fluxul unei rostiri lente, neîntreprupte, obsedante. Nicolae Ioana își dă măsura deplină în poemele nefragmentate, de o structură complexă, precum: *Odă bucuriei, Rîpă, Basm, Unul își ascunde fața, Frațele, Vorbește Domnul K, Joc de cărți, Ora trei, Socrate — plîngerea unui om alungat în pustie*; prezența unui cadru epic, a unei „întîmplări” relatate, pe îndelete, cu atenție amănunțită, răbdătoare, mai enigmatică în spiritul ei decît accelerația de tip eminamente liric, conferă acestor poeme timbru credibil, consistență și densitate.

L. Raicu

Prima verba

Amintiri din adolescență (III)

CU POEZII, probabil mai vechi, nutrite de o adolescență prelungită peste limitele firești se prezintă Doina Sterescu (*Ploaia de simbururi*, Ed. Cartea Românească). În sensul nehotărîrii de a alege o singură cale și de a evita risipirea în mai multe, titlul-metaforă exprimă exact situația poetei în această carte. În locul unei unități de timbru liric sau de teme avem a face cu o unitate de situație în adolescență și în diversitatea de atitudini caracteristică acestei vîrste. În general incontrollabilă și imprevizibilă ca umoare, situația în adolescență pare să fie aici aproape un program: „Și totuși, spun: / voi mai petrece, o vreme, în starea de simbururi, / pentru că nu știu / ce formă de fruct s'iau”. Oarecare ambiguitate găsim, totuși, în această aparent clară mărturisire: pe de o parte, distanța de la simbururi (ca să-mîntă) la fruct este foarte mare și, în-deobște, supusă unei serii de metamorfoze, pe de altă parte, fapt de tot evident, fiecare fruct își conține simbururile. Dacă trecem peste prima ipoteză, neconfirmată de substanța cărții, avem motive să bănuim în numeroasele versuri ce o confirmă pe a doua un efort de identificare prin „ploaia de simbururi” a unei virtuale „înfloriri” convenabile. Ar putea să se petreacă maturizarea în linia unei poezii intimiste, în tonalitate de confesiune și imaginație tumultuoasă, cochet egocentrică („Un pește zburător sînt, o Doradă / cu focul roșu îngropat în nisip; / secete străvezii îmi trec prin trup / cînd un taifun alunecă în mare / lăsînd nisipul fin, nespulberat // Cu trupul verii și cu pă-

rul serii / eu sînt atîtea ce nu sînt nisip, / încă mai sînt o pasăre de spumă / cu trîlul nopții îngropat în nisip, / lăsînd nisipul gol și însetat... / Și sub nisip eu cresc neîncetat / pînă mă dezvelesc apele-amare / și pînă mă respiră stele căzătoare / și mă plutesc în vînt ca un catarg / ce nu s-a aplecat nici unui larg!”). Sau în linia poeziei de dragoste în care sentimentul e mai mult comentat decît trăit, nu fără interogativitatea filosofică a adolescențelor autoare de „oracole” în caietele lor de licee („Cînd un perete-i cald și unul rece, / de ce ne mai mințim că sîntem timp? / De ce urechea ta nu poate trece / de zidul morții-n care mă înghimp? / ... / De ce să ne mințim că sîntem timp, / cînd nici odrasla vieții nu te-așteaptă? / Cînd eu, în dorul vieții, -ncet mă plimb, / iar tu-mi șoptești de-ac fi numai o treaptă”). Cel puțin deocamdată acestea se pare că sînt direcțiile lirice în care își dezvoltă Doina Sterescu amintirile din adolescență.

În expansiune, universul adolescenței e prin definiție deschis; între iluzie și deziluzie distanța poate să fie incalculabilă, infinită sau infinitesimală; orice glumă poate fi mortală („prima iubire”, de pildă) și moartea însăși e aici o glumă; respectiv la tot ce vine din afară, universul acesta este, totuși, suficient sieși; de aici paradoxul adolescențului: generos și curios de lumea exterioară, interesat pînă la obsesie de el însuși. Poemele Doinei Sterescu nu fac excepție de la o atare circumscriere. Din dorința de a se cunoaște pe

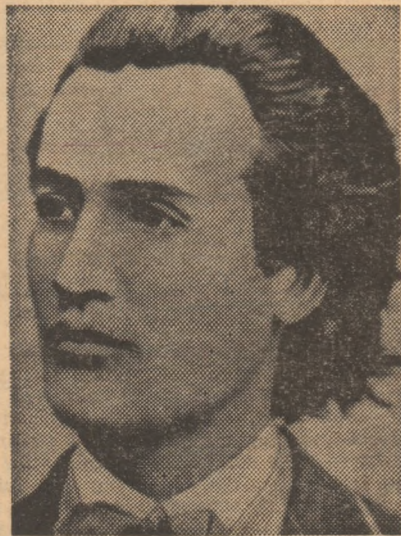
sine („Nu mă cunosc, nu știu ce sînt în stare / Pe sfert e-adîncul meu iluminat / și eu continui să-nconjur pe margini / miezul pămîntului, visînd un cer curat”, spune undeva asumîndu-și, simbolic, o vocație de Faust) poeta scrie în mai multe feluri același lucru, ridicînd astfel procentul de redundanță al poeziei. Expansiunea verbală, încurajată de o notabilă îndeminare în versificație, domină în volumul ei, uneori producînd poezie autentică, ușor declamativă, ca în acest *Șopot* („Pălărie de tăcere pe obrazul aventurii / ruga mea ce-și potolește-n zvîcnet undele fierbinți / scîncet, în răgaz de sete, pentru apele visării / cînd se-adună întru cete, martori, stelele cuminți // Eu mă regăsesc într-una, ca o fugă de rugină / între secole pierdute; mărăcini de primăveri / au răspuns chemării mele și ca roua printre ciute / mi-au împodobit parfumul cu un cîntec, prin tăceri // O să-nvii frumos odată, dar mai sfîntă ca o apă / evaghelia uitată va învinge tristul cer / și-o s-ajungă orice clipă un miracol să înceapă, / Lumea visurilor-fapte, cu mireasmă de eter”) dar și simplă cronică rimată, precum în *Pantheon* („Foșnea o stea, ridea / în cerul trepanat; — Guillaume Apollinaire / sau timp de artă beat? // Aveai un grai de rai, / iubirea mea de turn / Nebunul meu Arthur / Rimbaud timid de mai // Pierdeați în frați și tați / un liric Rilke pur, / ca petele petalei / de roze în azur...” etc). *Ploaia de simbururi* a născut un poet, exprimat deocamdată la nivelul amintirilor din adolescență.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 25.XII.1877 — s-a născut Const. Botez (m. 1936).
- 25.XII.1911 — s-a născut Neagu Radulescu (m. 1972).
- 25.XII.1927 — s-a născut Mihai Stoian
- 25.XII.1941 — s-a născut Ioan Alexandru
- 25.XII.1963 — a murit Tristan Tzara (n. 1896)
- 26.XII.1920 — s-a născut Felix Milorand
- 26.XII.1962 — a murit Radu Stanca (n. 1920)
- 27.XII.1897 — s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)
- 27.XII.1907 — s-a născut Emil Giurgiuca
- 28.XII.1928 — s-a născut Nagy Olga
- 29.XII.1873 — s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)
- 29.XII.1896 — s-a născut Tudor Șoimaru (G. Drăgușanu, m. 1967)
- 29.XII.1903 — s-a născut Sergiu Dan
- 30.XII.1863 — s-a născut Ion Georghi (m. 1917)
- 30.XII.1892 — s-a născut George Magheru (m. 1953)
- 30.XII.1894 — s-a născut Alexandru Marcu (m. 1955)
- 30.XII.1962 — a murit G. Nicolă-lasa (n. 1887)
- 31.XII.1795 — s-a născut Vasile Fabian-Bob (m. 1836)
- 31.XII.1842 — s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932)
- 31.XII.1852 — a avut loc inaugurarea „Teatrului cel Mare” din București, viitorul Teatru Național
- 31.XII.1868 — s-a născut Ioan Al. Brătescu-Voinești (m. 1946)
- 31.XII.1879 — s-a născut Zaharia Bărsan (m. 1948)
- 31.XII.1889 — a murit Ion Creangă (n. 1837 sau 1839)
- Ianuarie 1928 — a apărut la Cîmpina (pînă în iulie, în total 5 numere) revista de avangardă „Urmuz” — director Geo Bogza.
- Ianuarie 1934 — a apărut primul număr al „Revistei Fundațiilor”, redactor șef Paul Zarifopol; între 1935—1941, redactor șef, Camil Petrescu; între 1941—1943 a fost condusă de D. Caracostea; între 1943—1947, director Al. Rosetti, redactor șef — Camil Petrescu.

Din „comoara de mari

Marile creații ale lui Alexandri, Hasdeu, Davila, Delavrancea, Eftimiu, Sorbul, Camil Petrescu și ale multor scriitori contemporani constituie azi opere exemplare atât pentru literatură, cât și pentru scenă. Alături de ele se află și numeroase lucrări reprezentative, mai puțin cunoscute și nu îndeajuns valorificate, de Slavici, Iorga, Macedonski, G. M. Zamfirescu, Ion Luca, Lucian Blaga și mulți alții, lucrări cărora se cuvine să le consacram un efort sporit de investigare și repunere în circuitul viu al lecturii și spectacolului.

O caracteristică a scrisului românesc e aceea că aproape toți marii creatori au fost atrași de teatru și l-au înțeles, într-un fel

sau altul, ca un forum al educației patriotice și cetățenești prin artă. Trebuie înlăturată cu hotărâre prejudecata unei dramaturgii naționale „sărace”; ea este tot atât de bogată ca proza și poezia, în ea se află tot atât de strălucit evocate momentele istorice cardinale ale națiunii. Cercetările din ultimii ani au scos la iveală, în mod surprinzător, inedite extrem de valoroase, au prilejuit chiar editarea unor serii de piese. Stăruințele unor publicații — printre care și revista noastră — au determinat montarea, pentru prima oară, a unor secvențe dramatice eminesciene, care s-au dovedit a fi tot atât de strălucitoare în lumina podiumului, ca și în aceea a paginii.

În repertoriul istoric există și alte piese ne terminate, sau publicate fragmentar, care, reunite de vreun cercetător pasionat și laborios, ar putea constitui, de asemenea, un fond literar prețios și — de ce nu? — o sugestie pentru spectacole-compuse, într-un cadru larg cultural-artistic. Printre ele, fragmentul **Alexandru Vodă** de Mihai Eminescu, scenele din **Vlad Țepeș** de Alexandru Vlahuță, un act admirabil din proiectata dramă **Sutașul troian** a lui Al. Davila, **Răposatul postelnic**, prima piesă, de tinerețe, a lui Hasdeu, și nu puține altele.

Alexandru Vodă face parte din acel „Dodecameron dramatic” pe care intenționa să-l scrie Emi-

nescu, închinat, în principal, se pare, „marelui trunchi al neamului Mușatin în a cărui umbră Moldova crescuse mare și puternică”. Chiar și prin fragmentele rămase, el se integrează — cum spunea Iorga — în „comoara de mari lucruri neisprăvite, cu mult mai presus decât timpul și mediul său”. Fragmentul a apărut într-o ediție a scrierilor poetului, înainte de primul război mondial, și n-a mai fost retipărit.

Vlad Țepeș e singura încercare teatrală cunoscută a lui Alexandru Vlahuță. Lucrarea a fost concepută la Dragoslaveni, în 1912. În volumul **Din trecutul nostru** (1908) poetul pome-

Mihai Eminescu: „Alexandru Vodă”

ALEXANDRU CEL BUN (după fresca aflată la Mănăstirea Sucevița)

Alexandru Vodă.

Jurcea, staroste de Suceava.

Alex. Vodă : De ce mă tem, Jurcea? De singele meu mă tem. Dar nu cunoști tu acest singe fierbinte, plecat spre minie și spre desbin, din inima neamului Mușatin? Citiți ani sint de cind s-a întemeiat Moldova? Patruzeci, cincizeci. După Bogdan Vodă Dragoș a urmat Sas, după Sas, Alexandru, după Alexandru, bunu meu Bogdan Mușat, după Bogdan, Petru, după Petru, Ștefan, după Ștefan, Roman, apoi iar Ștefan, apoi iar Roman, apoi Iuga... și-n sfârșit Noi. Noi am ținut treizeci de ani domnia. În treizeci de ani înaintea noastră au fost șapte Domni în Moldova, umbre trecătoare, Jurcea, dar umbre singeroase. Frate alunga pe frate, fiu pe tată și tată pe fiu, singele Mușatin clocotea de fără de legi. De ce mă tem? Dacă aș avea un singur fiu și... unul am — căci numele celui de-al doilea nu-l rostesc nici cind nu mi-ar fi teamă de nimic. Dar cum voi închide ochii, teamă mi-e că vrajba se va încinge din nou și mă cunosc pe mine, îi cunosc pe toți. De zece ani tu știi că nu mai rostesc un nume și știi tu de ce nu-l rostesc? Pentru că acel nume e al unui om care e cap tăiat fratele meu Jurga. Cap tăiat, Jurcea... ca o picătură cu alta. Ei, nu prin ură se domnește. Oamenii au nevoie de liniște, de îngăduință. Cuțitul prea ascuțit se tocește, Domnii cei aspri cad.

Jurcea : Măria ta chibzuiești mai bine decît oamenii de seama noastră, dar dacă nu sintem buni de altă treabă, Măria ta, poate că tot ni se îngăduie și nouă cite o vorbă, care e la locul ei și prinde bine. N-aș fi îndrăznit a vorbi de acela, a cărui nume nu-l roștiți, dacă Măria Ta nu dădea pricină de vorbă. Dar poate că tot nu stau lucrurile așa cum li-au făcut oamenii, cum li-au făcut oamenii aceea cari adorm urechea Domnului cu vorbele dulci, dar veninoase a clevetirii...

Alex. Vodă : Ce e de-i vorbi? Poți spune tot ce vrei... n-ajută nimic. În fiecă zi văz trecind pe muma-sa cu ochii plini de lacrimi, și orice privire e o dojană pentru mine. Nici ea n-a spus nici cind față cu Noi acel nume, pe care-l șoptește perinei ei, cind plinge nopțile, acel nume pe care-l spune codrilor și vinturilor. Dar eu știu ce știu. De ce s-a ascuns? De ce ne-a mințit? Îți aduci aminte de vinătoarea aceea, cind eu știind că el are un pumnar la el, m-am prefăcut că-mi trebuie să-njunghiem un cerb. Cine are un pumnar întreb? Nimeni nu-mi răspunde. Dar el s-a-ngălbenit ca ceara la față. Se-țelege. E oprit pretutindenea ca alături cu Domnul să aibă cineva arme ce se pot ascunde — dar dacă mi l-ar fi întins de bunăvoie, nu ziceam nimic. Am pus să-l desbrace cu sila în fața mea și în sfârșit, din încălțăminte îi cade arma. Ce căuta arma la el și de cine avea să se apere? Nu eram Noi acolo, nu erau scuturile și arcurile boerilor, nu erau oșteni? Peste trupul Nostru ar fi ajuns cine-ar fi îndrăznit să se repează. Dar tocmai pentru că Noi eram acolo... fiul Nostru... El nu-mi mai vorbește de el. De atunci stă indus într-o tainiță de la Pobrata și acolo va sta pînă voiu închide ochii. Azi punem să se dea citire diatei noastre și așa va fi.

(Sgomot de mase afară. Ura! Cine-i, cine-i?)

Un șoimar intră.

Alex. Vodă : Ce sgomot se aude?

Șoimarul : Măria Ta, o minune s-a întimplat. Azi, adunată fiind împrejurul castelului domnesc, mulțime de oameni, cită frunză și iarbă, fiind zi de Direptate mare, un tînăr implătoșat a adormit la o parte, de osteneală, în arșița soarelui. Atunci ce să vezi? un vultur mare își întinse aripele drept soare deasupra lui, de dormea tînărul în umbra lui. Oamenii făcură cerc împrejurul lui și se uitau cu mirare la frumusețea și tinerețea lui, iar pe platote s-a văzut zugrăvite în aur semnele Măriei Tale și ale Moldovei. Nimenea nu știe cine e, nimeni nu-și aduce aminte a-l mai fi văzut.

Alex. Vodă : Așa-i cind se hotăresc schimbări, se fac minuni multe, mai cu seamă la Moldova, căci în Moldova și la Dumnezeu sint toate cu putință. Jurcea, ieși și vezi cine-i și de unde-i. Pune-l în răcoare și vor înceta minunile ca din senin. V-ai pierde-vară, v-un amăgitor, care auzind că am urmăm Domnia pe umerii fiului nostru Ilie Vodă vrea să aducă bănuiele asupra creștetului Nostru. Vezi Jurcea cine-i, că-i vom face noi județe pînă urmă. Direptatea e adunată numai de-a binele, ca să mure pe cei ce vicienesc Domnia. (Văzînd pe Ringala intrînd) Fii-mi bine venită, Doamnă Ringala.

Ringala : Bună să-ți fie inima, Măria Ta.

Alex. Vodă (dîndu-i brațul) : Ceea ce-ar fi fost odinioară regina mea, un sprijin pentru Voi, e azi un sprijin pentru mine. De ce să-mbătrînească omul, cînd jumătatea sa cea mai frumoasă e în floarea vrîstei...?

Ringala : Măria Ta ești bun, dar nu văd înțelesul acestor cuvinte. Eu sint mai bătrînă decît Măria Ta, căci ani de durere mi-au întunecat sufletul, anii mei de singurătate au fost de zece ori mai lungi decît Măria Ta, decît anii Voștri petrecuți în bătălii și fapte. Am trăit de zece ori mai mult lungind firea vremii cu urîlul și cu durerea.

Alex. Vodă : Ringala — încă?

Ringala : Încă, încă... și pururea. Eu n-am spus care e durerea mea și nu m-am plîns Vouă, ci singurătății mele. Dar azi văd o țară de oameni adunată la Suceava. Cerșitorul și părălul Cetății Albe, metropolul și călugărul discută, omul cel de pe urmă și cel mai mare, de-o potrivă vin înaintea feții Măriei Tale, fie-cine cu ce greutate are, căutînd județ drept și aflîndu-l. Fie-cine se judecă ascultîndu-se și apărîndu-se. Și-ntr-o aceștia mi de oameni unul este osebit de toți — el n-am dreptul vermelui de-a se-ncovoia sub piciorul celui care-l calcă, orice ureche omenească îi este închisă, numai Dumnezeu i-a mai rămas cu îndurarea și bunătatea... poate și cu dreptatea lui.

Alex. Vodă : Las-o asta, regina mea. O minte de femeie nu cunoaște decît ceea ce inima-i zice. Știi Vă ce gîndiți sau nu gîndiți, ce vreți sau nu vreți, și știți la toate de ce așa și nu altfel? Sint adîncimi omenești pe cari nici cind nu le va atînga mîntea voastră. Voi nu știți nici ce iubiți, nici ce urîți. Adesea o toană v-aruncă în brațe pe acela pe care ar trebui să-l urîți, o toană vă face să respingeți inima cea mai lămurită. O inimă de aur — o minte de femeie! Dar să lăsăm asta. Ai oare minunea ce s-a întimplat astăzi în cîmpul lui Dragoș?

Ringala : Imi dai voie Măria Ta să te-ntreb, de ce mai tebi?

Alex. Vodă (tare) : Ringala !..

Ringala : A !

Alex. Vodă : Nu, nu ! A fost o clipă. Iartă-mă regină, cunosti, din nenorocire, acest virtej de singe care întunecă citeodată mîntea și ochii neamului nostru, și nu știi nimic despre minunea cu vulturul.

Ringala : Tu zici.

Alex. Vodă : Să vestim adunarea Direptății (S-aud sgomote de trîmbețe. Alexandru iese).

Ringala (singură) : O, Alexandre Vodă ! Precum nu sint nimica pentru tine, astfel nu știu nimic din ce mi întreb. E o proorocie vulturul acela, o proorocie pusă la cale de inima mea de mamă. În inima mea s-ascunde viitorul lui.

Intră Direptatea.

Ciurbă : Azi are să citească Vodă diata, măi Dămăcuș, în care zice așa că Ilie Vodă rămîne moșneag zice, și de Ștefan Vodă nici vorbă.

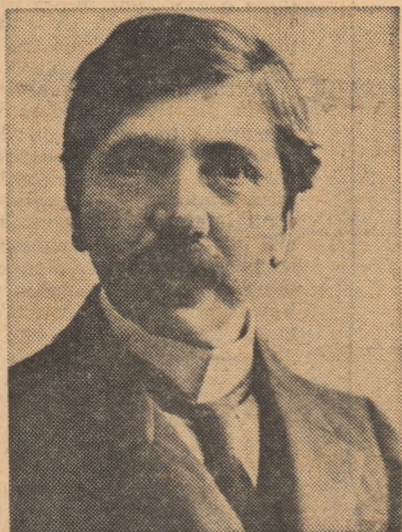
Dămăcuș : Vodă face, Vodă disface. Imi imblă mie vulturul de azi dimineață prin cap...

Ciurbă : Nu te pune-n casa lor, cu cite se-ntîmplă. De ochi ai și două urechi și numai o gură. Ascultă multe, vezi multe, da taci. Apoi cite le zice omii toate sint vorbe. Las să-și spargă dracul opinile... Ce iese de-acolo? O să se vază el în vîrșit ce-i și cum o să se aleagă într-un fel. Mai vorba ceea, Dămăcuș, de-a bine nu-i să-ntîmplat azi dimineață. Piază rea, piază rea.

Lucruri neisprăvite...

vorbind despre
Tepeș — de
personajele viitoa-
rimisul grec al
Catabolinus. În
înțează revistei
(nr. 36) frag-
actul I, care n-a
tipărit niciodată
publicăm aici.
produce infor-
„Universul lite-
mai 1941) că ar fi
familia scriito-
uscrisul piesei.
aibă patru acte;
rămas netermi-
onajul central,
pe ca un apără-
rilor, bizuindu-se
u a se împotrivi
omane și a in-
țară o ordine

V.S.

Al. Vlahuță:

„Vlad Țepeș”

„Einem großen württembergischen
Herrn hat angelegt die menschliche
Gefühlswelt zu 100 geteilt.”

zu Bamberg im 15. Jhr.

VLAD ȚEPEȘ (pagină din Povestire despre Dracula voievod, cel mai vechi manuscris, copiat în 1490 de monahul Efrosin, la Mănăstirea Kirillo-Belozersk)

Actul I, Scena VII

(Toți, afară de Moșneag. Un curtean)

Vlad

Acum, la ale noastre.

(Cu răvașul în mână, se așează în jilț, se uită la sfetnici ca și cum i-ar număra, le face semn să stea)

Cinstiți boeri, Sultanul,

Pe lângă bir, ne cere cinci sute de copii, —

O jertfă grea, — pe care eu n-am vrut s-o aduc.

În vremea asta află că Mohamet ridică

Oști împotriva noastră. Încit ori ne supunem

Ori ne gătim de luptă. Stăm între două valuri :

Cu deopotrivă grijă privind la amindouă,

Doresc s-aud cuvântul înțelepciunii voastre,

(Pauză. Boerii șoptesc între ei)

Aștept.

Pirvu

De-am ști că vine alătura cu noi

Și Ștefan al Moldovei, să ne simțim, în fața

Puterii musulmane, un singur suflet...

Vlad

Nu.

Pirvu

Atunci cu ce nădejde să stăm noi împotriva

Celui 'naintea cărui a-ngenunchiat o lume ?

Vlad

Așa că nu rămîne... ?

Pirvu

Decit să ne supunem.

Vlad

E cineva cu altă părere între sfetnici ? (Tăcere)

(Ginditor)

Sărace de voi mame !... Cinci sute de copii !...

Să-ți rupi, din floarea țării, cinci sute de ostași,

Ce, miini, străini de lege, de limbă, de părinți,

Sub steagul semilunii, fruntași între viteji,

Vor pustii pământul copilăriei lor

Și-și vor crunta hangerul în singele frățesc.

Grea cumpănă, Armașe — ce zici ?

Barbu

Măria Ta,

Furtuna rupe-o creangă — dar nu usucă pomul.

Vlad

Te-am întrebat pe tine, că te-am văzut, pe vremuri,

În holdele dușmane cumplit secerător.

Barbu

Era, cum știți, o goană — iar nu o bătaie

Și-n iurușuri de-acelea mi-arunc viața mea,

Nu soarta țării mele.

Vlad (uitit)

Așa e... Ai dreptate.

(răspicind vorbele)

Să scrie grămăticul, că Domnul, cu povățul

Boerilor, se-nchină slăvitului Sultan,

Legându-se ca-n birul de fiecare an

Să-i dea pe-ales — cum cere — cinci sute de copii.

(Face o mișcare ca și cum ar

vrea să plece)

Sinteți toți la un cuget ?

Toți

Sintem, Măria Ta

Vlad

A, dar uitam un lucru : Postelnice, ai grijă.

Cînd or veni ceaușii Sultanului s-aleagă

Plăpîndeale răsaduri, să nu-i mai lași prin sate,

Să facă stricăciune și jaf bieților oameni.

Au dat destul țărani. Vor da, de rîndul ăsta,

Copii... numai boerii. Iar de la anu încolo

De-n două cu norodul,

(Mișcare între boeri)

Aveți ceva de zis ?

Pirvu

De-i o pedeapsă asta — nu știm care-i greșala

Boerilor...

Vlad

Dar care-i greșala celorlalți ?

Ce ? Nu sînt și ei oameni ? Nu-i doare și pe ei,

Să-și vadă copilașii duși cînduri în robie,

Pierduți. Și nici de nume să nu le mai audă ?...

Mi-aduc cu jale aminte cum am văzut odată,

În praful unei zile de vară, pe-o cîmpie,

Curgînd încet, sub pază, o turmă de copii.

În urmă, și pe laturi, mergeau bieteke mame,

Cutremurînd văzduhul cu bocetele lor.

Crunt le băteau ceaușii cu biciul peste ochi :

Ingenunchind în rugă zădarnică, țîpau,

Cădeau, gemînd, și iarăși se ridicau, ștergîndu-și

Cu mineca obrazul de lacrimi și de singe,

Ca să-și mai vad-odată pe cei pierduți pe veci.

Mergeau nevinovații încet, trudiți, plîngînd,

Mergeau, minăți din urmă, ca miei la tăiere !...

Eu am văzut aceasta — și nu mai pot să uit,

Eram copil — și-atuncea, parc-am simțit în mine

Gînd bărbătesc strigîndu-mi : „de-a fi s-ajungi

vreodată

Domn și părinte — acestui nevinovat popor,

Să cazi mai bine jertfă, luptînd luptă nebună,

Decit să-ți legi domnia c-o astfel de rușine !...”

Știu ce gîndiți : Acela care și-a scris cu singe

Un nume-n cartea țării, mai poate-avea în suflet

Un loc și pentru mîla ? O, dragi boeri, adîncă

Și nepătrunsă taină e fapta unui om !

Și ce ușor ne prindem să-i fim judecători !...

Nu, n-am ucis pe nimeni de pofta de-a ucide,

Nu m-a-mbătat, cum credeți, priveliștea durerii.

Dar am primit din mîna lui Dumnezeu o slujbă,

Toate-ale mele slujbei acesteia i-am dat,

Și, cînd stirpiam minciuna și ura-ntr-un mișel,

Eu îmi pliveam grădina de buruiana rea...

Știți ce era în țară, cînd am venit. Ca frunza

Pe apă, erau toate. Nu se știa dreptate,

Nici frică, nici rușine, — părea sfîrșitul lumii

Cît am plivit ! Și încă mai este pămîdă...

Cine din noi, prieteni și sfetnici de credință,

S-a pus chezaș o dată pentru Pahulea ?

Pirvu

Eu.

Vlad

Te-am ascultat (Îi dă răvașul) Icoana aceasta

o cunoști ?

Pirvu

E slova lui.

Vlad

Citește. Te rog, citește tare,

Ca s-auzim cu toții.

Pirvu (citește)

„Păzește-te de Pirvu”.

Vlad (uitîndu-se la Pirvu)

Ei !...

Pirvu (cu liniște)

N-am nimic pe suflet.

Vlad

Vezi ce puțin cunoaștem

Pe cei mai buni prieteni ?

Pirvu

Măria Ta, la dreptul,

Pahulea niciodată prieten nu mi-a fost

Era însă o minte cercată, și-un braț ager —

S-a fost rugat de mine... și m-am gîndit și eu :

Decit să-l am în spate, vrăjmaș, urzînd în umbră —

Să-l am sub ochi mai bine, în tabără cu noi.

Vlad

Tu l-ai luat pe suflet — și vezi cum te plătește.

Pirvu

Adevărata plată, Măria Ta, e-n noi !

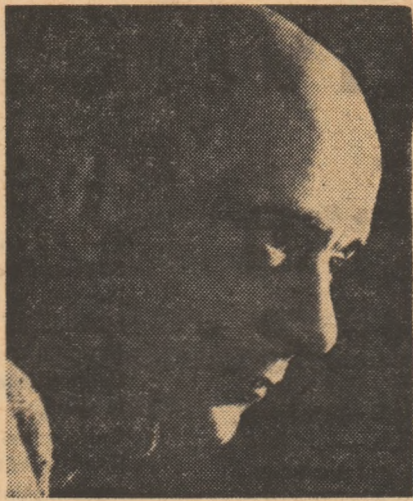
Un curtean (la ușa din dreapta)

Catabolin, trimisul Sultanului...

Vlad

Să între.

(Stoica îl introduce)

În munți

CRED CĂ rămăsesem la vagonul-restaurant, unde fețele de masă erau albe, curate, iar ceasul electric mergea foarte încet. Prin ferestre se vedeau munții. Intram tot mai adânc în munți. Să nu crezi că aceste nimicuri vor să spună mai mult decât spun, pur și simplu încerc să te fac să înțelegi cum mă simteam.

Așa. Am coborât ciufulită și șifonată în gara din munți, dar nu-mi păsa de nimic și am vrut să iau autobuzul, însă în ziua aceea nu circula nici un autobuz spre cabană, nu uita asta, așa mi-au spus.

Urcam singură pe cărare, și pădurea își revenise după trecerea trenului (nu știu de ce, sînt sigură că pădurea suferă, totdeauna, din pricina trenurilor care o străbat agresiv, brutal). Intram deci în pădurea aceea luminoasă și plină de vînt și o descopeream, și-mi părea foarte rău că nu ești cu mine, să-ți pot arăta descoperirile pe care le făceam. Undeva am întîlnit câteva câprioare, iar mai aproape de cabană mi-a trecut drumul un iepure slab și lung. N-am văzut de cînd sînt un iepure atît de slab și atît de lung. Imediat după asta, cînd am vrut să deschid porțile, dintre brazi a apărut un paznic cu chipiu alb și în halat (auzi, în halat!) alb, ce-i drept, foarte ordonat îmbrăcat, și de la curelușele hainelor lui mirosea plăcut a îmbrăcăminte nouă.

El m-a ntrebat politicos cine sînt și ce vreau și l-am răspuns (dar ce puteam să-i răspund?) că sînt fericită astăzi și că merg la cabană, unde mă aștepti tu. Paznicul mi-a cerut buletinul. Citindu-l și verificându-l, m-a întrebat deodată cum mă cheamă. Absolut absurd, îți dai seama! I-am arătat atunci biletul de tren, încalte să-i răspund cu aceeași monedă. Dar el a zis (foarte trist) că nu e nimeni venit din orașul nostru, aici, în munți, și că azi cabana este închisă, sau închiriată pentru nu știu cine.

N-am avut ce face. Înțelegi în ce situație idioată eram. Și, chiar în clipa în care am vrut să pornesc înapoi, spre gară, a apărut în balconul cabanei omul despre care-ți spuneam. Aș fi jurat că era tu. Semănai îngrozitor de la distanță, iar femeia de lângă el, din balcon, înțelegi, era blondă (îți dai seama, blondă!) și ridea încîntată, ca o proastă. Mi-am zis atunci că ești un mizerabil și nimic mai mult, la o săptămînă după căsătorie, tu, așa ceva nu se face, era absurd, cu totul absurd, dar atît de real și jalnic. M-am hotărît, pe loc, să-ți dovedesc (să vă dovedesc amîndurora) că nu sînt o proastă, așa m-am hotărît. Mă infuriam. Îmi trebuia puțină liniște să mă adun, să-mi pregătesc răzbunarea.

PARCĂ am rămas, rîndul trecut, la povestea noastră mereu amînată și nelămurită, cu ceasornicarul. N-am pomenit atîta cruzime la un om. Ții minte, de fiecare dată ne întrebam dacă este cu adevărat orb și, dacă așa era, de ce nu încearcă nenorocita să se smulgă din minile lui? Parcă așa puneam noi problema, trecînd peste motivele care l-ar fi putut determina s-o maltrateze. Îți spun acum, cu toată luciditatea, că nu era și n-a fost orb o singură zi în viața lui. Nici măcar chior nu era. Prea avea mulți clienți, între care oameni foarte serioși, îți amintești? și un ceas de valoare, trebuie să recunoști asta pentru că ești bărbat, nu se încredințează pe mîna oricui. Și ce minunate ceasuri păstra „orbul” nostru în atelierul lui, în toate ungherele, pe polițe, în vitrine, în dulapurile cu uși de sticlă, peste tot! Așa că treaba asta, cu orbenia, era categoric o farsă. Pe de altă parte, în tot orașul, toată lumea, toți negustorii spuneau despre el „orbul”. Deci lumea așa-l știa. Cum de se menținea, de atîția ani, farsa? Gîndește-te și tu. Eu mi-am bătut capul toată noaptea trecută.

Prin urmare, cum puteam eu să mă răzbun, să-ți plătesc umilința aceea îngrozitoare de a mă ști „tradusă” (ce vorbe urîte!). la numai o săptămînă după căsătorie? Asta era, în mare, problema.

Tu stăteai acolo, în carne și oase, dar cît de ciudat, ce străin și departe erai — înțeleg că de nenumărate ori m-am gîndit astfel la tine —, iar paznicul se rezemase de porțile și-mi dădeam seama că ar fi fost o prostie să strig, să te chem ori să fac „scandal”!

Aș fi stricat totul, și eu voiam să vă iau prin surprindere, înțelegi.

Mă pregăteam tocmai să-i spun paznicului că omul din balcon ești tu, dar atunci a apărut din urmă camioneta, și paznicul a deschis poarta larg, lăsînd camioneta să intre. Am zărit acolo, în ea, multe de tot, niște lăzi cu sticle de bere, cutii cu unt și coșuri pline de mezeluri trandafirii, borcane cu murături și sumedenie de conserve, aruncate de-a valma cu pînile mari, de curînd scoase din brutărie. Camioneta a intrat în curtea cabanei, a ocolit mesele așezate la soare, aranjate cu mult dichis, și șoferul a claxonat să iasă cabanierul.

M-am îndepărtat cîțiva pași, m-am așezat pe marginea drumului — cel din balcon dispăruse în mare grabă — și m-am gîndit că, în cele din urmă, ai să te hotărăști să cobori de acolo. Din pădure se auzea ciripit de vrăbii, și de foarte aproape răzbătea pînă la mine lucrarea unei ciocănituri. Nu mai știu cît am stat acolo. Între timp, camioneta a revenit de mai multe ori, aducînd un porc despicat în două, o oaie întregă și un vițel. Ultima dată au descărcat gheață. Cuburile acelea albe, străvezii și reci (simțeam cu privirea că sînt reci) m-au făcut să mă dezmeticesc. Vreau să spun că arătau neferosimil pe covorul verde de iarbă, în plin soare.

AZI-NOAPTE n-a sforăit nimeni, era să mor de frică, auzi, nu alta, cînd m-am trezit. M-am trezit din senin pentru că am simțit în apropiere un lucru ciudat. Am stat la pîndă și-mi era îngrozitor de frică. Mi-am ciulit urechile. Era liniștea, o liniște cum nu poți să-ți închipui.

Nu se auzea nimic, tu, îți dai seama, parcă eram într-un mormînt. Dacă există așa ceva — un mormînt luminat în toate ungherele de lumina perfidă a lunii. Cam cum arată o piață siciliană, pustie, sub soarele topit al amiezii — toată în alb-negru, abrupt, violent (dacă filmele acelea nu sînt cumva „făcute”). Cred că ți lîmte piețele acelea siciliene, în care umbrele par hăuri fără fund, iar lumina — soare topit. Dumnezeu însuși parcă șade călare pe un soare topit. Nu poți să te uiți la el. Așa.

Acum să-ți spun ce făceau ele.

Ți-am vorbit, nu-i așa, despre tovarășele mele de cameră: niște fete foarte drăguțe care stau aici, ca și mine, pentru o scurtă vacanță. Auzi tu, se uitau la lună. Stăteau rezemate cu spatele pe pernele ridicate, cu capul „dat peste cap”, cum se spune, și se uitau, țintă, la lună, cu ochii sclipitori, bete de fericire. De aceea era atîta liniște în dormitor.

M-am întrebat de cînd stau ele așa, dar nu le-am spus nimic. Le-aș fi spulberat toată „vrăja”, crede-mă, atît de transportate erau. Se uitau, mute de incîntare, la lună și visau cu ochii deschiși. Ce era să fac? M-am uitat și eu. M-am „transportat” și eu, ca o nebună, pe lună. Eram acum trei nebune, înnebunite de lună. Asta în camera noastră! Dar liniștea aceea de mormînt domnea în tot pavilionul! Sînt convinsă că toți tovarășii mei de vacanță se uitau ca trăsniți la lună. Și așa, vreau să spun în liniștea asta, am dus-o pînă în zorii zilei. În zorii zilei ne-a doborît oboseala și ne-am

culcat. Ce s-au mai mirat îngrijitoarele, la amiază, cînd au văzut că nimeni nu s-a atins de micul dejun...

Dar mie nu-mi păsa. Știam un singur lucru — că trebuie să mă răzbun. Am coborît o bună bucată de drum și am intrat în pădure. M-am învîrtit o vreme prin luminisuri, credeam că nu mă îndepărtez prea mult de cabană, dar, cînd am ieșit la lizieră, n-am mai recunoscut drumul.

Am nimerit la cabană abia spre seară. Soarele scăpăta. Înserarea cobora repede, cum se înserează în munți, și rochia mea verde-gras nu bătea la ochi în decorul întunecat. Pîndeam cabana dintr-un loc de observație minunat: stăteam tupilată între brazi, chiar lângă gard. În curtea cabanei ardeau ghirlande de becuri multicolore. Pe podiumul orchestrei străluceau instrumentele, iar instrumentiștii citeau încordați niște partituri mari. Parcă erau ziare.

Profitînd de harababura generală (nimeni nu se așezase încă la masă, și picolii „suflau praful”, cum se spune, de pe pahare), mi-am pus la punct planul. După ce am scos sacoșa din bătaia luminii mi-am făcut vînt și m-am cățărât pe un stîlp țesut care sprijinea gardul. În aceeași clipă s-a ițit dintre brazi un alt paznic, așa n-avea chipiu, s-a apropiat de mine și m-a întrebat aspru ce caut acolo. L-am privit scurt și cu superioritate (atît cît să-mi dau seama dacă mă cunoaște de dimineață) și l-am răspuns cu nonșalanță să-și vadă de treabă. Cum își permite? El a șters-o iepurește și mi-am adus aminte de iepurele acela slab și lung care-mi trecuse drumul înainte de prînz. Într-adevăr, cît de lung a putut fi iepurele acela! Să nu crezi că „am ceva” cu iepurii, cum se spune, n-am nimic, sînt și ei niște biete ființe, dar așa, sărmanul, cred că a alergat toată viața lui.

Dar nu aveam timp de pierdut. Femeile elegante se îndreptau spre mesele încărcate de aperitive, iar bărbații din jurul barului se ștergeau pe furie cu batistele, prefăcîndu-se că-și cumpără țigări. Barmanul le zîmbea servil și complice.

Am trecut liniștită prin curte și am intrat în cabană, căutînd scara care, negreșit, trebuia să ducă la balcon. Dar scara era barată cu o grămadă de lăzi aruncate de-a curmezișul coridorului. Altă cale nu exista. Tot planul meu meticulos se năruia. Unde puteai fi tu? m-am întrebat. Atunci mi-a venit, pe neașteptate, cealaltă idee. Mă și pregăteam să intru în bucătărie, cînd am văzut, în capătul coridorului, un om foarte corect îmbrăcat. Era congeșionat și avea ochii holbați (probabil, tocmai se certase cu cineva, așa arată oamenii după ceartă) și păsea apăsător, plin de autoritate și importanță.

Nu știu de ce am fost sigură că, văzîndu-mă acolo, într-un spațiu incert, sau, oricum, inaccesibil turiștilor, omul acela avea să mă ia la rost. Prea arăta „plin” încă de ceartă și era, evident, pus pe ciorovăială. Și am făcut primul lucru care mi-a trecut prin cap: m-am ascuns sub scara baricadată de lăzi. Ce crezi că țineau netotii de la cabană sub scară? Murături! Exact ca meșterul nostru „orb” — ceasornicarul. Mi s-a făcut pielea de „găină” la gîndul că, dînd întîmplător peste mine, nimic nu l-ar

fi putut împiedica pe cabanier, ori pe vreun ajutor de-al său, să-mi tragă o mamă de bătaie soră cu moartea. Mă și vedeam apărîndu-mă și mă și auzeam strigînd, din adîncul inimii, după ajutor. Dar m-am liniștit repede. Pariez că n-ai să ghicești ce m-a liniștit. Tot „orbul” nostru — ceasornicarul.

Adică mi-am adus aminte că nenorocita nu ți-a niciodată după ajutor. Înseamnă că bătaia nu doare, mi-am spus, împăcată cu ideea de a fi bătută. Oricît de cruntă bătaie mă aștepta, nu avea importanță. Durea însă în adevăratul înțeles al cuvîntului era răzbunarea pe care ți-o pregăteam eu (ție și stirpitorii aceleia blonde!). Nu-mi ieșea din cap nerușinarea voastră, neobrăzarea cu care v-ați afișat, dimineața (ce vorbe!), în balcon.

NU ȘTIU dacă ți-am spus vreodată cît de mult te iubesc. Cred că nu ți-am făcut nici o declarație de dragoste (ce vorbe urîte!), de cînd mă cunoști.

Te iubesc.

Te iubesc ca o proastă și uneori mă apucă și mila și ciuda (mila de mine și ciuda pe mine) cît de proastă pot fi, să-mi pierd, în halul ăsta, orice control și orice urmă de personalitate. Adică de ce, nerodile, cînd mă uii într-o vitrină, mă obligi să văd lucrurile acelea „de damă” numai prin ochii tăi calzi și buni? Așa sînt ochii tăi, calzi și buni, află de la mine. (Nu mă pot abține, dar știu că al umor, mă gîndesc demult să ți-o spun: îți crește un fel de abur în ochi, uneori, cînd mă privești. Exact așa cum se uită, blind, vițelul la mama lui — vaca.) Îți dai seama, sper, că nu o spun cu răutate.

Ce ziceam? În fond, sînt lucruri femeiești simple, cărora nu le-am dat niciodată mai multă importanță decît merită: rochii, stofe, șaluri, pantofi, batiste, umbrele sau nasturi. Da — și nasturi. De ce mă ntreb, întruna, privindu-le, dacă are să-ți placă ție, cum mi-ar sta mie cu toate astea și cu celelalte (da, pînă și cu celelalte!) ??? De ce?

Sau vād ceva (o cravată, un fular) într-un magazin sau la un tip. Uite, constat eu (perechea ta exemplar fidelă), culoarea asta l-ar prinde bine, chiar mai bine, pe el. Adică pe tine. Și o bucurie necunoscută, fierbinte, mă umple de tot. În asemenea clipe (și-n cîte altele!) umblu aiurită, nu mă interesează nimeni și nimic de pe lume. M-am surprins că-i și dușmănesc, într-un fel, pe ceilalți. Mă stînjesc, mă încurcă. N-am ochi să-l vād. Mă uit urît la alți oameni. Vorbesc anapoda. Răspund răstit.

Nu știu de ce dracu mă obsedează atîta. Simt, acum, minile tale calde pe obrazul meu. Simt degetele tale în păr. Mi-l resfir. Au ceva deosebit minile tale — ca un flux invizibil, atrăgător. Și linia gurii tale are ceva și tonul tău are. Unde-mi arunc privirea asupra ta (acum), găsesc cîte ceva neobișnuit. Nu ești ca toți oamenii. Poate vîi dintr-o altă specie. Nu m-aș mira. Nu-i exclus. Oricum, mi-ai făcut tu ceva. Cred că m-ai hipnotizat cu ochii tăi calzi și buni (și cretini — am în vedere chestia cu vițelul și vaca)!

Adevărul e că nu ești ca toți oamenii.

Ai să vezi ce te așteaptă, cînd ne întîlnim, foarte curînd. Ai să vezi. Nu-ți face iluzii, cînd trebuie să fii tare știu să-mi adun țîria. Îmi trebuie un singur minut să mă conving. Am eu, așa, o bănuială în ceea ce te privește. Am să vād eu dacă ești chiar așa de grozav cum te crezi. Și am să-ți rid în nas și am să-ți întorc spatele, de-ai să rămii cu gura căscată.

Te rog, nu mă mai obseda atîta. Te iubesc. Ce mai vrei?

Bine. Să-ți spun cum s-au adunat și s-au risibit, mai deoarte, atunci, spaiemele mele. Mi-a rămas foarte limpede totul în minte — limpede ca într-o piață siciliană pustie, în plină amiază de vară.

Probabil, omul acela certăreț s-a întîlnit cu cineva lîngă scară, fiindcă l-am auzit vorbind. Sînt sigură că el a vorbit primul, și nu celălalt: „Bine că s-a aranjat”. Celălalt răspuns nehotărît: „Să nu zici hop pînă nu sari. Îi cunosc eu de ce-s în stare cu o țuică în cap. Anul trecut am avut un dosar de reclamații atîta!”. Omul certăreț rise: „Atîta!”. Celălalt continuă nevesel: „Chiar așa. Au spart o mulțime de pahare, și sticlele le-au împărșiat prin pădure. Am tot găsit

sticle pină-n primăvara asta, pe măsură ce se topea zăpada. Ce idee, nu-mai la beție vin așa idei, să bea pe iarbă, ascunși între copaci!" A urmat o pauză în care și-au aprins, amândoi, țigări. „Bine-bine, d-ai ești cabanier, să ai grijă. Spune, mititeii ajung? Dacă n-ajung, să aducem acum, pină nu se închide laboratorul!" Cabanierul (prin urmare celălalt era cabanierul) spuse sec: „Avem de toate. Dar să nu iasă scandal". „Mare belea ești!" îl afurisă omul certăreț. „Nu vreau să-mi pierd piinea!" se rățoi cabanierul și plecă, iar pe mine mă pufni risul: cum să-și piardă piinea unul ca el, lui i se aduceau aici sute de piini!

Amorțisem tot potrivindu-mi cio-rapii, îți dai seama, și nu știam cum să ies de acolo, să nu mă observe cabanierul sau omul acela certăreț, dar au plecat ei înaintea mea și o vreme n-am mai auzit zgomote pe coridor. Din curte răzbătea melodia unui tango clasic. Nu pot să uit tangoul acela.

Mi-am aranjat părul și am pornit spre bucătărie, convinsă că am să izbutesc. Îmi doream foarte mult să izbutesc. O singură temere aveam, adică m-am uitat la fustă, știi că nu pot suferi fustele lungi, peste genunchi, deci totul depindea de fata pe care urma s-o conving. Dar în oficiu am găsit numai băieți, numai chelneri, și băiatul căruia m-am adresat a înțeles imediat ce voiam și-n cele din urmă a trebuit să-i spun adevărul și despre tine, și despre mine, și despre stîrpițura aceea blondă, cum stăteai, dimineața, în balcon, și despre paznicul care m-a lăsat să sar gardul. Dar a fost un băiat înțelegător, foarte înțelegător. Probabil avea și el, pe undeva, o prietenă la care ținea, că tot timpul citi înăuntru s-a uitat numai la genunchii mei și la fustă, și la sfîrșit zis:

„Bine. Vino să-ți dau un halat curat și o bonetă, dar ai grijă cum umbli printre mese, să nu răstorni ceva și să nu servești pe nimeni din partea dreaptă. Doar stîngacii, însă cred că în seara asta nu avem nici un stîngaci. Aici, în mașină, sînt niște halate curate" — mi-a arătat băiatul și am urcat în camioneta care adusesse, peste zi, cărnurile și piinile, să-mi aleg, cum zicea, un halat și o bonetă.

După ce mi-am găsit unul pe măsură (imaginați-vă: imi venea ca turnat!), m-am îndreptat iarăși spre bucătărie. Am ajuns la ușă și am pus mina pe clanță, dar, cînd să intru, s-a întimplat ceva foarte ciudat. Parcă pluteam sub apă, sau așa ceva, parcă am simțit că nu mă mai interesează nimic și am ascultat ce se petrece înăuntru meu.

Nu mai voiam! Trebuie să înțelegi asta, să-ți inchipui exact cum arătam în clipa aceea, cu halatul încheiat la toți nasturii, da, și cu boneta pe cap, travestită deci și atît de bine plasată-n decorație, încît mă simțeam ca adevărat alta, iar tu — tu nu reprezentai pentru mine nimic important. Fără exagerare, erai un simplu consumator, undeva, afară, și mie nu mi-ar fi revenit decît datoria să te servesc, să am grijă să nu-ți pătez hainele, să fac totul ca să te mulțumesc. Dar nu-mi suridea deloc această postură. Și eram încă și foarte obosită.

Mă doboră oboseala, acolo, cu mina pe clanță, cînd am auzit în bucătărie o tuse cunoscută și s-a întimplat încă ceva. Adică m-am simțit foarte plină de mine și totul îmi aparținea, dar parcă nu mai încăpeam în halat, iar lucrurile înconjurătoare deveniseră neînsemnate și mici.

Știam totul și înțelegeam tot ce se poate înțelege și priveam cu milă ușa bucătăriei. Bietii oameni, cu ce-și umplu ei viața! — imi ziceam — și am intrat, iar în bucătărie trebăluia, cine crezi? Printre cratițe și tigăi se învîrtea, în persoană, bătrînul meu proprietar din cătunul din munți! Întîlnindu-i privirea, n-am putut să schițez nici un gest de împotrivire. El zîmbea, slăbănog și neputincios (cum zîmbea totdeauna după ce-mi închidea, pe furis, noaptea, ușa dulapului) și l-am auzit din nou umilindu-se:

„Nu vă vine să credeți, așa-i domnișoare? Tăceți! Vă rog foarte frumos să nu mă trădați! Sînt în perioada de probă, vreau să mă angajez bucătar-șef-sezonier, dar n-am calificare de bucătar. Știți că am lucrat numai la gate. Seara asta este ca un examen, știți, trebuie să fac de mincare pentru toată comisia. Poate reușesc, adică poate reușim. Sînteți și dumneavoastră...?"

M-am uitat la el îngrozită și m-am gîndit că e un maestru, totuși, în felul cum știe să-și folosească umilinta. Apoi s-a petrecut celălalt lucru. Adică am știut, deodată, ce răspundere mă apăsă. Trebuia să-i previn neîntîrziat pe turiștii aceia, pe petrecăreții de-afară, dar slăbănogul, cu ochii lui fișci, în care citeam toată umilinta din lume, mă amorțea. Și, tropăind pe picioarele lui strîmbe, îngrozitoare, de jur-împrejurul plitei, el mi-a dat o tavă uriașă, încărcată cu farfurii aburinde.

Le împărțeam mesenilor, decepționați, dar foarte lucidă, cînd oamenii aceia în halate albe m-au înghătat și m-au vîrît, cu de-a sila, în camionetă. Atîția paznici în hainele lor albe, deodată, de unde naiba s-or fi ițit? Între timp, vopsiseră camioneta tot în alb, și pe acoperișul ei se învîrtea amelițor un bec roșu-aprins, orbitor.

După zgomotul motorului am înțeles că mergeam la vale, pe drumul străjuit de copaci. Așa se aude totdeauna motorul cînd mașina traversează pădurea, zgomotele ricoșează în zidul crengilor dîndu-ți impresia că pe drum se întîlnesc mai multe mașini. Poate n-ai să mă crezi, dar durerea din picior n-o simțeam de loc, era ca și inexistentă în comparație cu nespusa părere de rău pe care o încercam. Răzbunarea nu-mi reușise. Cînd aveam să ne revedem noi doi? Cum puteam să mai cred orbește în cuvîntul tău? În ce fel aveai să te uiți în ochii mei, după ce te văzusem, în balconul cabanei, împreună cu nesuferita aceea blondă?

Am ajuns repede în oraș. Nu mai știu cine m-a coborît, pe brațe, din camioneta albă și de unde am avut puterea să mă așez singură în patul spațios. Înstrăinată de mine, de hainele mele și de sacoaș (sacoșă asta va rămîne taina vieții mele, să știi: cum a ajuns din ascunzătoare în camionetă?!), m-am gîndit la tot ce ți-am spus pină aici. N-am omis nimic, sper. Fată de tine nu mi-am permis, niciodată, nici un fel de omisiuni.

SÎNT îngrozitor de împrăștiată. Vorbim mereu despre „orbul" nostru, dar nu te-am întrebă niciodată (într-adevăr, cît de aiurită pot fi!) cum ți-a reparat ceasul. Vorbec despre ceasul tău bun și frumos, cu ticăitul lui liniștitor la urechea mea dreaptă. Cum merge după ce a umblat „orbul" în el? Doamne, cum de nu mi-a venit în minte să te întreb?! Asta ar fi lămurit o groază de lucruri... Nu-i nimic, ai să-mi spui tu cînd ne vedem.

Dar pină atunci, să-ți spun ce n-am înțeles eu la cabană. Vreau să te asigur, întii, că nu s-a întimplat nimic deosebit, crede-mă. Văd foarte clar cele cîteva mese răsturnate, cioburile risipite pe jos, femeile elegante (atît de grase și frumoase!) cum scuturau de pe rochii sosul subțire făcut de bucătărilor impostor. Aud și bărbații cherchelii hohotînd, în timp ce eu (cum alunecaseam) eram întinsă pe iarbă și nu mă puteam ridica. Însă mașina albă era pregătită de mult, sînt convinsă, de altcineva. Ca și cum slăbănogul mi-ar fi descărlat intențiile încă din prima clipă. Oare cum de a reușit?

Cum să-ți explic? Dar înțelege-mă! Cînd moi acum toc în cerneală mi se pare că aud din nou borcanele de pe coridorul căminului nostru studentesc. Am să-ți povestesc mai tîrziu, mai bine la prima noastră întîlnire, ce-am văzut eu cu adevărat, adică pe cine am văzut la o masă, încît m-am împiedicat și am căzut. Atît de uluită am fost! Dumnezeule, cît de nerușinați erai! Amîndoi — nu pot uita neobrăzarea voastră. Erați așa de tandri și de mi-

Ilustrație de Janos Bencsik

zerabili că mi se face greață și-acum.

Poate nu e finisat ca lumea fundul călimării acesteia, mi se agată penița și mereu mi se pare că aud borcanele, ții minte, nu-i așa? Prima dată a fost un singur borcan. Nu știu exact cînd am auzit zgomotul de sticlărie spartă, cred că într-o sîmbătă, așa cred. Colegele erau plecate la un bal, și-n cămin domnea liniștea. Eram singură. Mi s-a părut deodată că cineva se joacă pe sală cu o cutie goală de conserve, ori un borcan, ceva asemănător — un obiect gol, ținut cu piciorul pe mozaic. Auzeam bine cum alunecă prin fața ușii, borcanul ori ce era, cred că borcanul, apoi se oprea și imediat se țira mai departe. Pe urmă mi-am închipuit că trebuie să fie neapărat două și chiar mai multe și am văzut aievea un morman de sticlărie spartă și m-am văzut călărindu-mă în vîrfurile mormanului ace-

luia și patinînd, rostogolindu-mă de-a berbeleacul în vacarmul de sticlărie.

Dar atunci eram în sesiune (extenuată și — perfect posibil — „distrusă" de povara vreunei iubiri ratate!), și acum este cu totul altceva. Acum îți scriu ție (ce bucurie nebună!) și aud mereu doar tangoul în ritmul căruia cabanierul descărca murăturile din camionetă.

El lua borcanele în brațe cu multă dragoste și le îmbrățișa grijuliu ca pe niște femei corpolente. Le cobora din camionetă cu gesturi aproape duioase (așa se ajută doamnele să coboare din trăsuri), ca și cum le-ar fi invitat la dans. Și, cum pășea apoi pe prundișul scîrțîitor, privindu-și cu mare luare-aminte picioarele, părea să aibă grijă să nu-și calce pe pantofi partenerule. Ce frumoase erau femeile trupese din brațele cabanierului!

Cît a dansat el așa cu borcanele, lipindu-și obrazul de sticla rece sub care castraveții și gogonelele se legăna în ritmul dansului, iar nasul îi primea bobîrnace „simbolice" de la murăturile pline de saramură, muzica din curtea cabanei n-a încetat. Cred că erau aceiași instrumentiști ageamii, care-și repetau, înspăimîntați, programul. Melodia aceea m-a însoțit pină seara (de fapt, o cunosc și acum), sub scară, cînd m-am temut că am să încasez o bătaie soră cu moartea de la cabanier. Ce idee pe mine!

Cum era să mă bată un om așa de blind, care se purta delicat cu borcanele acelea fără valoare? Dar mai știi?

ACUM imi dau seama, după atîta amar de vreme, că tu nu știi nimic, dar absolut nimic, despre anii studenției mele. Află că am studiat și m-am pregătit pentru nobila mea meserie într-un oraș de carton. Nu ride. Așa este cum îți spun.

Ziua, era un oraș frumos, n-am nimic de zis în privința asta: nou, curat, verde, promițător. Mă simțeam bine în mișcarea nici leneșă, nici amietoare a străzii. Totul era foarte plăcut: și zgomotele orașului, și florile, și pisicile vagabonde, și piața (unde, de obicei, oamenii arată meschini și răi). Nimic nu-ți sărea în ochi în orașul acela. O anumită statornicie îmbogățea toate lucrurile simple, oricît de noi sau proaspete erau ele.

E straniu, dar patru ani n-am știut că trăiesc într-un oraș de carton.

Mi-a trebuit o insomnie să înțeleg coșmarul. Uite cum a fost. Mă plimbam, singură, pe bulevard. Se apropia miezul nopții, Autobuzele circulau normal, aducînd muncitorii de la fabricile uriașe din vale, sau gemeau de călătorii pe drumul spre gară. Ici, colo, întîlneam grupuri de tineri veseli, bătrîni subțiri și decenti făcîndu-și plimbarea dinainte de somn, oameni obosiți sau cheflii. Mai rătăceau și aiurii, ca

mine, în umbra deasă a castanilor de pe bulevard. Luminile ardeau normal. La ferestrele caselor se vedeau umbre mișcîndu-se. În clădirea tipografiei zumzăiau mașinile și forfoteau tipografiile. Lucruri atît de firești, înțelegi, se înlăntuiau în culoarea nopții.

Dar a venit, deodată, un ceas misterios. De fapt — mult mai puțin de „un ceas". Atunci s-a petrecut, fulgerător, tot dezastrul. Orașul a înghețat. A încremenit ca un riu, prins de ger pește noapte. Știi că, aseară, apa clipea între maluri, iar acum (brusc) nu mai e apă, nu mai e riu, nici maluri, și nici clipecit. Secunda aceea de stupoare o trăiam eu, dilatată la nesfîrșit.

N-au mai trecut nici automobile, nici cheflii întîrziți, nici pisici vagabonde, în parcuri, pe străzi sau pe bulevard. M-am trezit singură, într-un imens decor de carton. Am umblat ore în șir, kilometri întregi, doar-doar am să întîlnesc un suflet de om. Nimic, înțelegi ce-i asta? Nimic. Nici un paznic măcar, un om de ordine, un portar sau un măturător. Nici un cîine, nici o pasăre, nici o ființă.

Singurul zgomot îl făceam eu, cu pașii mei. Erau bubuitoari, tot mai răsunătoare, ca și cum o tobă ar fi anunțat un eveniment epocal: întîlnirea mea cu un om. Mă îngrozeau pașii mei, și respirația mea, dar mai ales umbra mea și răsfîngerea mea în ferestrele întunecate, în oglinzi, în vitrine. Toți dormeau, înțelegi (și erau, pe atunci, mai bine de șaptezeci de mii!).

Era neomenesc ceea ce vedeam: ferestrele moarte, perdelele trase, hirtile sau frunzele căzute mișcîndu-se (singure!) pe caldarim. Înconjurată de acest uriaș decor de carton, umblam amețită de osteneală. Auzeam toba aceea și mă așteptam încăpățînată să întîlnesc, după fiecare colț de stradă, la fiecare răspîntie, după fiecare zid, un suflet viu. Degeaba. Nu venea nimeni, tu. Numai eu imi călcam umbra și dacă ai ști cît de fericită eram că o am!

Era ca obiectul cel mai de preț salvat dintr-o inundație, dintr-un incendiu, umbra asta a mea — ca o dovadă că nu visez, deși totul aducea cu un coșmar. Îți comunic acum un lucru teribil: în vise oamenii nu au umbră!

Timpul trecea, și drumul meu nu se mai termina în decorul cenușiu de carton. Simțeam că-mi pierd mințile dacă nu-mi iese în cale un om, un singur om între detaliile acelea atît de bine croite din mucava. Poate părea cinic ce-ți spun, dar m-aș fi bucurat să găsesc și un mort.

N-am întîlnit pe nimeni.

Am repetat experiența, cu groază, a doua zi. A fost la fel. Și primăvara, și toamna, și vara, plimbările mele nocturne sfîrșeau, în anul acela, la fel. Adaugă, la ceea ce ți-am spus, perspectiva gerului și a zăpezii. Și adaugă cerul senin (fără lună) cu toate stelele clare pe cer.

Am umblat așa nopți în șir, pină „mi-au ieșit vorbe" că n-am întreagă. Pe urmă, în preajma examenului de diplomă, mi-am făcut deprinderea să mă culc devreme. Luam somnifere. Colegele ziceau că mă droghez. Mi-a rămas pină azi obsesia orașului de carton. O am bine fixată, pentru totdeauna.

Acum știi.

Dar m-am saturat să-ți tot scriu, idiotule, și tu să rizi pe-nfundate de mine. Îți ajunge, tu.

Sînt convinsă că ai primit tot ce ți-am scris pină azi. Doctorul mi-a promis că expediază el totul, mi-a arătat și niște recipise postale. Acum mă grăbesc să închei. El așteaptă să-i dau scrisoarea.

Peste o săptămînă (așa zice doctorul), cînd mi se termină șederea aici, te rog foarte mult să mergem dis-de-dimineață la gară (îți ert totul, înțelegi, totul), să călătorim de data asta cu accelerația. Eu m-am gîndit să-mi iau pantaloni, e mai comod în pantaloni într-o excursie, mai ales în munți.

Vreau să fim primii turiști la cabană, dar primii, și să stăm cîteva zile acolo. Să ne așezăm, dimineață de dimineață, la o măsută aranjată cu mare dichis de cabanier și să vină camioneta aceea cu mezeluri frandafirii și cu piinițe albe, mari, scoase chiar atunci din brutărie, și cabanierul să danseze grațios, descărcînd murăturile. Trebuie să facem împreună călătoria asta, iubitul meu, vreau să mergem neapărat la cabană, înțelegi?

Sigur că înțelegi. Tu înțelegi totul.

Teatrul Național din Craiova - 125

— În premieră festivă: „CAPUL” —

Teatru

IMPUNĂTOR în marmora-i albă, strălucind cu toate luminile sale în inima Craiovei, Teatrul Național și-a sărbătorit săptămîna trecută, 125 de ani de viață. Nu știm cum era clădirea primă, înghesată din paianță și birne, în care o mină de artiști revoluționari, ze-
loși pentru gloria orașului, au clădit, cu sprijinul însușit al populației, un lăcaș de artă pentru ca oamenii de aici „să treacă din această viață urcînd într-altă mai dulce, mai variată, mai pasionată”. Știm că unul din ctitori a fost înflăcăra-
tul Costache Caragiale. Deasemeni, că a-
cela care a făcut să biruie definitiv ideea
de teatru oltean permanent a fost artistul
moldovean Theodor Theodorini, alcătuitor
de trupă, întemeietor de dinastie actori-
cească, organizator tenace, regizor, om de
cultură, călătorit prin Franța, Germania,
Italia, cheltuind o energie extraordinară
pentru a-și împlini telul, adică a face ca
în acest lăcaș „să prospereze arta drama-
tică, să se ridice teatrul și artiștii români
la demnitatea lor, să se încurajeze litera-
tura națională”.

Nu știm dacă vreuna din străzile craio-
vene poartă numele lui, ori dacă urbea
i-a înălțat sau intenționează să-i înalțe
vreo statuie. În seara festivă a fost evo-
cat cu toată cinstirea ce i se cuvenea, fiind
amintiți, de către actualul director, Ale-
xandru Dincă, toți acei înaintași care s-au
străduit pentru consolidarea scenei craio-
vene ca Teatrul Național și pentru păstra-
rea continuității ei. Căci, în trecut, insti-
tuția a avut multe de pățimit: clădirea
fiind mistuită de foc, refăcută, iar in-
cendiată, și iar pierind. ...În 1973 teatrul
s-a mutat în casă proprie, definitivă, în
unul din cele mai mindre palate artistice
din țară și, desigur, unul din cele mai
frumoase și mai modern dotate de pe
continent.

Aici au stat, prin vremuri, în fotoliul
directorial, scriitori și artiști însemnați,
printre care Emil Gîrleanu (avîndu-l ca
secretar literar pe tînărul Liviu Rebreanu),
dramaturgul A. de Herz, actorul ad-
mirabil Manu Nedeianu, jucînd și azi;
aici și-au înscris numele în cartea de aur
autori dramatici de înalt prestigiu, într-un
șir prelung, de la I.L. Caragiale la D.R.
Popescu, regizori de reputație — de la
Victor Ion Popa pînă la cei de azi, Ion
Olteanu, Dinu Cernescu, Valeriu Moises-
cu, Călin Florian, Cătălina Buzoianu; aici
a debutat Aristizza Romanescu („Cît m-am
rugat, cît m-am împotrivit, cît am plîns...
au izbutit să mă hotărască a debuta...”) și
au strălucit Agatha Bărsescu, Ion Ma-
nolescu, Ion Anestin, Romald Bulfinski,
Petre Sturdza, Neamțu-Ottonel, Mișu Fo-
tino. Tot aici au servit, cu mare talent și
necurmat devotament, cauza artei drama-
tice Costache Mihăileanu, Maria Theo-
dorini, Raluca Stavrescu, Maria Petrescu,
Remus Comăneanu, Ovidiu Rocoș, Margot
Boteanu-Păcuraru și mulți alții. Aici au
dobîndit începutul lor de binemerită no-
torietate Gheorghe Cozorici, Amza Pellea,
Victor Rebengiuc, Silvia Popovici, Sanda
Toma, Constantin Rauțchi, Rodica Tapa-
lagă — și nu numai ei; își pot regăsi chi-
purile fragede, pozate de vechicul fotograf
Nicu Dan-Gelep, și amintirile asijderea,
în muzeul inaugurat tot acum, sau în ex-
celentul caiet (redactat de Ștefan Balint
și Constantin Gheorghiu) ca document al
remarcabilei aniversări.

Acum Naționalul are o trupă masivă, în
care majoritatea actorilor sînt craioveni,
nu itineranți. Ion Pavlescu, Constantin
Sassu, Nicolae Radu, Vasile Cosma, Iancu
Goanță, Marina Basta, Anca Ledunca, Leni
Pințea-Homeag, Iosefina Stoia, Petre
Gheorghiu, Rodica Radu, Nae Mazilu, Va-
leriu Dogaru, Tudor Gheorghe, Elena
Gheorghiu, Valer Delakeza, Lucian Albu-
nezu, Remus Mărgineanu, Smaragda Ol-
teanu, Ileana Sandu, nu mai sînt în nici
un fel „artiști locali”, unii avînd un solid
și definitiv prestigiu republican, benefi-
ciind de distincții naționale și recunoas-
teri internaționale. Scena are acum trei
regizori permanenți: Georgeta Tomescu,
Valentina Balogh, Mircea Cornișteanu
doi buni scenografi permanenți, Vio-
rel Penișoară-Stegaru și Vasile Buz,
și se arată a fi deschisă dramaturgiei ro-
mânești și străine moderne, precum și
unor creatori tineri valoroși din alte cen-
tre de cultură teatrală ale țării. Sint, fi-
rește, simptome de tinerețe nu numai de-
clarată, vîndînd că un teatru nu poate fi
atîns de senescență, oricît de înaintată i-ar
fi vîrsta, atunci cînd oamenii săi trăiesc
efectiv în actualitate și sînt călăuziți de
spiritul dinamic al culturii socialiste.

SEARA festivă a fost realmente ast-
fel și prin spectacolul în premieră cu
noua piesă a lui Mihnea Gheorghiu,
Capul. O coincidență, avînd grăunțele ei
de emoție una din primele piese jucate
de Naționalul craiovean, la începuturile
sale, a fost o lucrare închinată marelui
voievod Mihai Viteazul, ale cărei repre-
zențații erau anunțate locuitorilor cu trei
lovituri de tun trase din curtea teatrului.
Tot la Craiova a avut loc, se pare, pre-
miera piesei lui D. Bolintineanu, **Mihai Vi-
teazul condamnat la moarte**, iar, mai tir-

ziu și premiera episodului dramatic **Săra-
cul popă** (meditația domnitorului în fața
capului lui Bathory) de M. Sôrbul.

Lucrarea de azi e o piesă modernă, de
evocare istorică liberă, într-o formulă de
teatru documentar, avînd — după cum am
subliniat și în cronică premierii absolute
de la Naționalul bucurestean (nr. 47 al
revistei noastre) — valoarea unei specii
originale. Am numit-o reportaj dramatic.
S-ar fi putut înțelege că o atare inca-
drare ar fi peiorativă, coborînd oarecum
literatura autorului la jurnalistică. Ar fi o
înțelegere eronată. În accepție reală, cu-
rentă de altfel, unei atari specii îi sînt
incadrabile — ca dramaturgie veritabilă,
de un tip artistic superior, în care inserția
documentului aduce autenticitatea istori-
că, iar ficțiunea elementele de organizare
a intrigii — **Luther de Osborne, Ancheta**
de Peter Weiss, **Vicarul de Rolf Hochhut**,
Procesul Horia de Al. Voitin, **Cazul Op-
penheimer** de Kipphardt, **Dosarul Ander-
sonville** de Paul Levit, **Cinci zile în port**
de Luigi Squarzina și numeroase alte pro-
ducții de rezonanță. Dintr-un alt unghi,
aceasta e specia definitorie a teatrului
politic contemporan; Mihnea Gheorghiu
însuși a fost printre cei dintîi care a îm-
pus-o, la noi, cu un talent foarte perso-
nal, piesa sa **Zodia taurului** fiind o intere-
santă relatare, în secvențe dramatice, a
mișcării lui Tudor Vladimirescu de către
un gazetar austriac aflător la București,
apărînd pe scenă ca personaj pentru a-și
redacta și citi corespondențele.

Versiunea literară oferită teatrului cra-
iovean a fost delectată de unele personaje
livrești, de scene de culoare însă mai su-
mar organizate, astfel încît, esențializată
și concentrată asupra figurii monumen-
tale și a acțiunii de o copleșitoare cute-
zanță a lui Mihai Vodă Viteazul, conturînd
puternic statura sa virilă, drama obține,
în montarea craioveană, o penetrantă de-
osebită. Celelalte personaje se ivesc, din
negura istoriei, chemate la viață, unele —
cum s-a întîmplat aievea — de faptele vi-
tejești ale lui Mihai, căci ce cronică ar fi
conservat, altminteri, chipul oarecare, de
condotier fără scrupule, al lui Basta, sau
obrazul impersonal și funiginos al cardi-
nalului Andrei Bathory? Spectacolul cra-
iovean, de o modernitate remarcabilă în
decuparea dinamică și cadențată a peri-

pețiilor din uriașul tablou istoric, prin oa-
meni, grupuri și atitudini morale, fără
nici un decor, doar cu excelente și inven-
tive fascicule de lumină (maestru Vadim
Levinschi) și cu tot atît de excelent stu-
diat mișcări pe întreaga suprafață și pe
toate traseele posibile ale vastei scene, nu
mai suferă de fragmentarizarea și recursu-
rile la pitoresc ale spectacolului bucureș-
tean. Desfășurarea e fluidă, impunînd o
idee unitară. Această idee, a actualității
noastre, e a patriotismului militant, fier-
binte, curat, lipsit de orice fanatism, hră-
nit de o dragoste de țară, de libertate și
neatîrnarea ei, care înseamnă cea mai a-
dîncă rațiune de existență atît a fiecărui
român, cît și a poporului întreg.

Demonstrația piesei se săvîrșește, în
spectacolul craiovean, prin admirabile me-
tafore scenice, construite în consonanță cu
contemporaneitatea de substanță a lucră-
rii. Apariția lui Bathory (compus cu e-
sențială sobrietate, de Constantin Sassu)
dintr-o trapă, urmat fiind de nouă călu-
gări tanțoși, în alb, și pe urmă reintrarea
sa, atît de omenesc dar tardiv îndurerată,
în pămîntul de unde ieșise; visul zbuciu-
mat al lui Mihai sub o subțire pînză cenu-
șie, pe care o sfîșie; lunecarea lină, de
fantasme, a figurinelor istorice europene,
ca pe o nevăzută tablă de șah (cu schife
de o clipă, dar de virtuozitate, realizate
de Ion Pavlescu — Basta, Manu Nedeianu
— Sultanul Murad, Anca Ledunca — Eli-
sabeta Tudor, Kornis — Emil Boroghina,
Beaury — Ilie Gheorghe); bătăliile, su-
gerate prin fulgerări de arme, vaiere, pin-
ze-lintolii, în sugestia de fină expresivita-
te; și mai ales încoronarea de la Alba-
Iulia, în care Mihai și Doamna Stanca (cu
gravitate și eleganță siluetată de Leni
Pințea-Homeag) străbat scena majestuos
dinspre noi spre acea clipă aurită și me-
morabilă — sint printre izbutirile de prim-
plan ale montării.

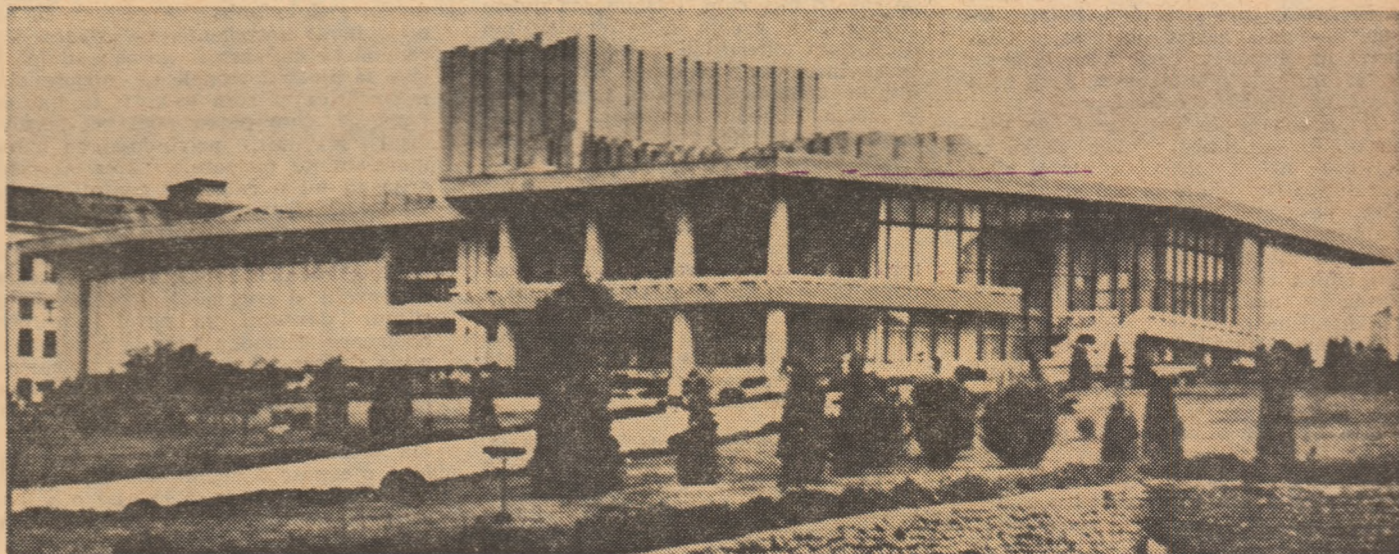
Formula propusă de scriitor nu exclude
caracterul, nu tînde a topi eoul în întîm-
plări și în mulțime. Realismul documentar
al piesei nu contrazice realismul metaforic
al spectacolului, punctul lor de con-
junctie estetică fiind chiar personalitatea
excepțională a voievodului care, prin fapta
sa istorică unică, genial anticipativă, a in-
trat în legendă. Actorul Petre Gheorghiu
a îmbinat cu succes cele două laturi ale
acestei individualități artistice, aureolînd
măreția lui Mihai și comentînd-o cu sim-

plitate, dar nu fără fior, cînd era chemat
să comunice direct cu publicul. Unele ges-
turi și exprimări ale tînărului și înzestra-
tului actor tîn încă de o modalitate tea-
tralistă, dar efortul creator e, în ansamblu,
meritos; interpretarea sa reliefează băr-
bația eroului, desenează liniile esențiale
ale potretului, are scînteie.

Lîngă Mihai, banul Mihalcea (Vasile
Cosma), Doamna Tudora (Elena Gheor-
ghiu), Turturea (Valeriu Dogaru), Kiraly
(Dan Werner), episcopul Napragy (Iancu
Goanță) sînt prezențe ce se percep dis-
tinct. Alte personaje nu se percep, fie că
n-au chip, fie că rostesc rău, îngăimat, fie
că se perindă mult prea lute (unele scene
sînt cam cravașate, prea întunecate, prea
încet vorbite — aceea în care țiganii lui
Tandaler jefuiesc morții fiind de-a dreptul
ininteligibilă și... invizibilă). Neajunsu-
rile, pripa, crisparea tîn, desigur, și de ti-
nerețea regizorilor Mircea Cornișteanu și
Florica Mălureanu. Poate cea mai intere-
santă construcție de decoruri din gene-
rația tînă, Florica Mălureanu a adus, în
procesul de montare a piesei lui Mihnea
Gheorghiu, o viziune regizoral-scenografi-
că originală, puternic sugestivă, găsînd,
cum ar fi spus Davila, „forma optimă”
scenică a piesei acesteia, moderne și în
ceea ce spune, și în felul cum o spune.
Gîndirea ei ordonatoare și coordonatoare,
simțul ritmului și capacitatea de a com-
pune semnificativ grupuri, volume, miș-
cări orizontale, verticale, diagonale în spa-
țiu, dar mai ales inteligența cu care inse-
rează vectorului ideatic tot ceea ce poate
oferi tehnica scenei și meșteșugul sceno-
grafic, jocul luminilor și al sonorităților
(muzica: Iosif Hertea) demonstrează po-
sibilitatea ei certă de a aborda arta regiei
teatrale. Mai rămîne, firește drumul lung
al priceperii de a îndruma, a forma, a mo-
dela, a descoperi și redescoperi actori, de a
omogeniza o trupă și de a o cuceri inte-
gral pentru o concepție aplicată, ca și
pentru ideea estetică profesată.

Deocamdată, spectacolul **Capul**, onorînd
un moment însemnat din biografia teatru-
lui craiovean, rămîne și un moment în-
semnat al actualei stagiuni teatrale, în
care icoane ale istoriei naționale revin în
cugețele noastre încărcate de sensuri vii
și nimbate de inefabila frumusețe a artei.

Valentin Silvestru

Noua clădire a Naționalului craiovean

Radio Televiziune

Săniuța de argint

• DE PUȚINE ori am auzit un program
mai ispititor, mai bogat în surprize plă-
cute — și, în același timp, instructiv fără
ostentație, — ca programul acestei va-
canțe. Toți cei ce — mai mult sau mai
puțin tineri — au lăsat departe în urma
lor inegalabila vacanță școlară vor
admițe că pregătirile ce s-au făcut anul
acesta pentru săptămînilor de iarnă veselă
nu au precedent. Sute de mii, poate că

peste un milion de școlari, de tineri stu-
dioși, de adolescenți din școlile practice
ale zilelor noastre trăiesc din plin, cu o
bucurie, cu un entuziasm contagios și co-
pleșitor, farmecul unei vacanțe în care
aproape nimic nu mai este lăsat la voia
întîmplării. Profesori atenți și competenți,
instructori sportivi, ei înșiși performeri —
alți meșteri pricepuți în jocuri ingenioase
prin care se deschid, de timpuriu, ușile
ascunse ale științei moderne, — s-au con-
sacrat, cu toate forțele și cu toată căldura
lor, organizării minuoase, complexe, a
vacanței de un fel nou pe care o trăiesc
acum școlarii și studenții, la confluența
a două cincinale.

În stațiunile de odihnă și de „împros-
pătare” — dar și în sălile de sport din
toate localitățile țării! —, pe patinoare
sau pe dealuri și „derdelușuri” în minia-
tură se desfășoară întreceri în care spon-
taneitatea copilăriei se împletește cu înțe-
lepțiunea experienței. „Săniuța de argint”,
„omul de zăpadă” cu semnalizări elec-
tronice, spectacolele de artă — simpo-
zioanele de literatură și de tehnică —
sînt jaloane inedite ale vacanței, pe trep-
tele vîrștelor și ale timpului, mină în
mină cu progresul social.

• IMPRESIONANT prin exactitate,
profundime și finețe, portretul făcut scrii-
torului și ziaristului N. D. Cocea de Nes-
tor Ignat. Este portretul unei personali-
tăți foarte puțin comode — nu numai prin
inconformismul atitudinilor, ci și prin ar-

doarea pasiunilor, a senzației de perma-
nentă luptă, cu imprevizibile efecte, pe
care a dat-o contemporanilor și o dă, azi,
biografilor săi acest mare pamfletar anti-
monarhic și antioligarhic. De aceea, evo-
carea lui Cocea, prin verbul temperat,
măsurat, riguros, al lui Nestor Ignat ră-
mîne un text de antologie. După cum, în
același climat spiritual se înscriu evoca-
rile făcute de Șerban Cioculescu și Dina
Cocea, apoi eseurile critice și bibliografice
scuțite de Virgiliu Ene.

• ÎN „carnetul de reporter” al „vieții
satului” — excelentă rubrică a televiziunii
— s-a scris duminică trecută o extraordi-
nară pagină de satiră-dramatică. Lîniștit,
sigur de sine ori, mai degrabă, uluit de
inconstiență, Titi Bacalu, legumicultor și
om cu carte, își creștea, în adînc secret
și pentru propriu uz și abuz, 45 de porci
într-o groapă de gunoi de lîngă Buzău.
Pare un subiect de farsă — imposibil de
crezut. Devine dureros, trist, cînd e văzut
prin necruțătoarea cameră de luat vederi,
„Titi” trăia pe altă lume? În altă vreme?
Nu auzea, nu vedea, nu pricepea nimic?
Aspră, dureroasă lecție și revelație a re-
portajului direct pe care-l promovează
televiziunea, ca o contribuție foarte pre-
țioasă la educația civică. Ne putem închi-
pui ce febră mistuie mințile altor, even-
tual, „Titi” cînd se gîndesc la reflectoa-
rele și la înregistrările pe viu făcute de
neobosiții reporteri tv.

M. Rimniceanu

„CURSA”

EXISTĂ două situații special de cinematografice: **aventura și drumul**. Situații de altfel cam înrudite, atunci când drumul este foarte nou, foarte diferit de biografia noastră curentă, atunci drumul se numește aventură. Totuși, chiar cind nu este aventură, un drum poate fi foarte interesant pentru că lucrurile și oamenii întâlniți între plecare și sosire sînt alții și altele decît ce am văzut ieri și vom vedea sigur mine.

În filmul **Cursa** (scenariu — Timotei Ursu, după o idee de Petru Vintilă, regie — Mircea Danieliuc) avem ambele aceste categorii de evenimente; avem și drum, și aventură, mai exact drum care treptat devine aventură. El începe precum ceva foarte normal, în cadrul strict profesional al unor șoferi care au sarcina de serviciu să ducă o piesă de dimensiuni gigantice. Cale lungă pe șosele cu sușuri, coborîșuri, viraje scurte, viteze, deci, mică, atenție, deci, mare. Importantă, totuși, a acestui transport ține mai mult de importanța acelei piese înseși, invenție românească, ba încă superioară celor pînă acum aduse din străinătate. Desigur, au fost aleși doi șoferi foarte buni, dar ce li se cere nu este nici performanță, nici record de curaj și ingeniozitate. Așa că tot ceea ce va da acestei călătorii alură de aventură va fi o simplă intimitate, dar care, **intimplitor**, este cam incompatibilă cu treaba normală cerută celor doi șoferi. În sine, să ajuti pe un auto-stopist, nu-i ceva extraordinar. Dar aici pasagerul e o fată care și-a pierdut (sau căreia i s-a furat) sacul cu acte, bani, bilet de tren. Nu e a ceea ce, ci unul din șoferi îi propune s-o ia cu ei, căci mergea în exact același loc. Ea nu cere, ci refuză. Acceptă numai după accidentul cu pierderea sacului și fiindcă acum cei doi șoferi insistă. Din omenie, indușoși de situația ei disperată, mai ales că repede și-au dat seama că au de-a face cu o fată cumine și cumsecede. Îi stimulează și împrejurarea că ea se duce să-și reîntîlnească logodnicul. Tocmai faptul că pare îndrăgostită de acel bărbat, combinat cu reala ei frumusețe, îi dinamizează pe cei doi argonauți. Și, bineînțeles, prezența ei clandestină, fără acte de identitate, într-un camion, ca să zicem așa, oficial, semnalat tuturor mișcărilor orașelor de pe parcurs, autoritățile avînd ordin să înlesnească acea călătorie și să raporteze situația. Așa că tot timpul cei doi șoferi sînt cam în ruptură de lege și trebuie mereu să evite buclucuri... Doi buni prieteni: unul la trup măhălos și la suflet arțăgos; mereu sarcastic, mereu morocănos (interpretat de Mircea Albulescu). Simțim că duce în inimă o veche amărăciune. Nu ni se spune ce, și asta e bine, căci și mai lîmpede asta îl definește. Are o fire stăpînită și violentă; caractere care nu sînt contradictorii, ci complementare, căci cel ce tot mereu se reține, fatal explodează din cînd în cînd. Vă închipuiți ce bine realizează toate acestea, actoricește, Mircea Albulescu. Celălalt șofer e mai tînar, e subțirel, entuziast, cam guraliv, dar nu fără oarecare haz (personajul! interpretul, cu atît mai mult: Constantin Dîpian). Așadar, cei doi sînt buni prieteni. De aceea, tot timpul se ceartă, mai ales că au temperamente foarte diferite. Adăugați de ambilor li s-au aprins căciile după inaccesibilitatea lor companioană, plus farmecul aventurii. Peripețiile se adună. Mai întîi o bătaie într-un local împotriva unor haimanale agresive, care se purtasera necuviincios cu fata; apoi, și mai ales, gelozia reciprocă a celor doi rivali. Care nu se realizează prin pumni

Tora Vasilescu și Mircea Albulescu, eroii noului film românesc **Cursa**

și acte de dușmănie, ci într-un foarte bizar (și totuși logic) fel. Într-un moment de arag, pretinzînd că nu poate continua la infinit această situație, unul dintre eroi, o dă jos pe fată și o lasă în drum. Celălalt erou indignat, părăsește mașina și se duce în căutarea părăsitei. Nu o mai găsește. Se întoarce furios. Grasuț stă pe mai stă și, de unde el o gonise, tot el părăsește, la rîndul său, nava și pornește în căutarea abandonatei.

DAR surprizele nu s-au sfîrșit. Ajunși în orașul unde mergea fata, se duc la bărbatul ei să o „predea”. Acolo află că dumnealui se însurase! Așa că situația de la început a fetei (fără acte, fără slujbă, fără un ban), situația ei, din neplăcere temporară devine tragedie definitivă. Și asta nu-i tot. Noutatea cea mare, noutatea dramatică, este că ea acum devine liberă. Asta va produce a doua erupție de vulcan în relațiile celor doi prieteni, care, totuși, continuă să fiină foarte mult unul la altul. Bineînțeles, aventura lor acum ia altă formă. Nu mai e o întrecere, o luptă pentru care din doi va rămași unul singur. Acum totul va depinde de ea. Din ce a putut cunoaște despre ei, despre calitățile, cusururile, scuzele, meritele fiecăruia, ea va hotărî; ea va alege. Pe cine? Nu ni se spune. Știm doar că ea este o ființă de o mare puritate, de o perfectă sinceritate și de o nespășă bunătațe. Știm că în acel moment ea este distrusă sufletește. Știm că năzuiește la o viață de liniște, de încredere, de odihnă. Știm că are afecțiuni și recunoștință pentru amindoi „salvatorii”. Și, mai ales, știm că vom alege noi

pentru ea! Aici, „povestea-bis”, povestea pe care o scrie în minte spectatorul ori-cărui film bun, aici, această poveste nr. 2 nu e doar o prelungire a primei, ci un act de alegere, o hotărîre dramatică din partea spectatorului, un verdict pe care îl dăm ca procuriști ai destinului.

Acest film va avea onoarea să placă chiar și fandonșilor care cer filme fără „story”. Ne pare rău că va trebui să-i dezamăgim. Filmul nostru are „story”, ba chiar este o „story” prin excelență, este maximum de „story”, de vreme ce, pornită ca o simplă deplasare în exercițiul funcțiunii profesionale curente, se îmbogățește pe parcurs cu peripeții și surprize. Surpriza de natură nu numai anecdotică, dar și psihologică: hotărîri neașteptate, provenite nu din fapte ivite în cale, ci din interpretarea sufletească a acelor fapte de către cei doi călători. Se produce o lungire a drumului pentru că, la fiecare cotitură, drumuțel transformă toate intîmplările în tot atâtea probleme. Este, la modul tragic, vechea poveste a călătorului căruia „îi șade bine cu drumul”.

Autorul Mircea Danieliuc e — încă de la acest film de debut — un cineast de mare talent. Cit privește pe frumoasa protagonistă (Tora Vasilescu), studentă în anul IV al Institutului, nu știm dacă imperfecțiunile jocului se explică prin timidi-tatea personajului din poveste sau prin stingăcia interpretei. Știm doar că echivocul e în avantajul tinerei debutante și al speranțelor noastre.

D. I. Suchianu

Secvența: G A G

● S-A ÎNTIMPLAT ceva curios cu mine și cu alte cîteva zeci de oameni, zilele trecute. Stăteam cu toții în fața ecranului și ne bufnea risul. Personajul pe care îl vedeam voia să ne înspăimînte, să fie înfricoșător, și cîțiva, puțini, din grupul de privitori pe care îl formam, se temeau chiar, tremurau la fiecare apariție a monstrului, se uitau la el cu răsuflarea tăiată, lînd de bun fiecare gest al lui, fiecare vorbă era să zic, dacă nu mi-aș fi amintit că personajul nu putea să se exprime articulat. Majo-

ritatea dintre noi, cum spuneam, nu izbuteam să îl luăm în serios. S-a ris duminică dimineața, la „Cinematec”, de Frankenstein și de monstrul creat de el — căci despre asta e vorba. Un cunoscut și vechi film de groază (Fiul lui Frankenstein) la care sala hohotește de ris — iată spectacolul frumos ca un gag la care am fost martor și participant. O spun cu toată simpatia pe care o păstrez în continuare lui Boris Karloff și tuturor amuzantelor sale monstruoasă... a. bc.

Cinema

Flash-back

Precocitatea lui Gance

● NU SE POATE imagina contact mai brutal, mai rîscant, decît acela al unui poet cu cinematograful. Destinul lui Abel Gance e un exemplu din o sută, dar poate cel mai izbitor. Acest vizionar paroxistic, înzestrat cu o uitare de sine, în fața artei, aproape agresivă, și-a ratat întreaga viață mizînd pe această credință: că este posibil să îți transmiți intact viziunile, unei mase de oameni, prin mijlocirea cinematografului, mai direct și mai larg de cum ar fi făcut-o un poet sau un pictor prin intermediul artei lor statice. Pre-luînd de la Griffith gustul pentru marile orchestrări ale trecutului, Gance a îndrăznit să difuzeze prin film mai mult decît istoria — o istorie personală, colorată de afectivitatea unui singur om, artistul în stare de inspirație. Napoleon Bonaparte al capodoperei sale este un personaj romantic, dar, în același timp, un personaj romantic, care imbină elanurile năpraznice cu extazurile însingurate.

Ca în nici un alt film biografic al cu-ceritorului, extazul are un rol dubluc, el servind pînă la un punct funcției apoteotice, pentru ca apoi să se contrazică voit, rostogolindu-se pînă la marginea caricaturii.

Uimitor este că tuturor acestor nuanțe, incredibil de personale pentru o artă așa de impersonală pe atunci, Gance le-a găsit modalitatea filmică adecvată, pînă și din punct de vedere tehnic. Policranelul, supraîmpresiunea — procedee cărora nici în stadiul demiurgic al tehnicii de azi nu li s-au găsit funcțiuni cu mult superioare metaforei mecanice — au fost introduse încă în 1924 și folosite, mult mai rațional decît se face azi, de către poetul ingenuu care căuta, instinctiv, o formă exactă a aspirației sale spre ubicuitate. După două sau trei filme, în care învinsese obstacolele tehnice, Gance a fost însă învins, la rîndu-i, de indiferența producătorilor și de inerția unui public care n-a avut răbdare să urmărească dilemele unei arte lipsite, din păcate, de alte locuri de experiment decît ecranul sălii de cinematograf.

Profetul a trebuit să capituleze în fața limitelor vremii sale, nădăjduind că altcineva, altcîndva, îi va prelua invențiile, și nu în forma standardizată, arrogantă a cineramei, cum s-a și încercat, ci prin atingerea unei tehnici atît de avansate încît să-și permită sieși să devină invizibilă în spațiile poeziei slujite. Să nu uităm, toată drama lui Gance s-a petrecut sub cerul cinematografului francez: un cinematograf mult mai îngăduitor față de visurile poeziei săi decît alte mari puteri ale filmului, dar un cinematograf ale cărui resurse n-au fost întotdeauna destul de întinse pentru a-i însoți pe poezi pînă la capătul nebuniei lor.

Romulus Rusan

Descoperirea artei

● PĂSEAM sub lumina difuză, odihnitoare a Galeriei della Accademia și drumul era strălucit de acele celebre blocuri de piatră pe care Michelangelo nu ajunsesă să le transforme în statuie, lă-sînd doar să izbucneas-că fie mișcarea nerăbdătoare a unui braț, nicio-dată terminat, fie umieră a unui tors, fie umerii unor posibili giganti și la capătul unui drum, care putea fi drumul creației înseși, se ridica, strălucitor, orgolios și singur, David sculptat în piatră ce așteptase de 100 de ani viziunea de geniu a mae-strului. Piatra, „materiale” care se potrivește cel mai bine măreției omu-lui”.

Treceam, apoi, pragul basilicii San Pietro și imediat la dreapta desco-peream alba Pietă, lucră-tă în marmora incredibil de transparentă, ce des-chidea ochiului și inimii noastre adîncimea de ne-pătruns a vieții și a mor-ții. Pe dalele pardoselii, linii șerpuitoare indicau

privitorului, pentru care drumul devenea o lecție de artă și de umanitate, pînă unde s-ar întinde, în raport cu această construcție romană, alte cu-noscute basilici ale lumii, iar San Pietro le depășea pe toate, în mărime și grandoare. Deasupra, spectaculoasă în măreție, se înălța cupola lui Michelangelo.

Înaintam, în sfîrșit, pe coridoarele și aleile Vati-canului, străbăteam camere unde se aflau manuscrite de Dante și pic-turi de Rafael, umbra grădinilor interioare găs-duia uimitoare statui, printre care Laocoon, cin-tat de Virgiliu și iubit de Lessing, pentru ca, treptat, rumoarea să devină tăcere și cu toții, noi, trecătorii vizitatori ai a-cestei lumi de eternitate, să fim cuprinși de o in-describibilă emoție: iată, dincolo de ultima ușă, se află Capela Sixtina.

A evoca semnificația unor asemenea capodope-re, tainicele lor filiații și corespondențe, ecoul in-

tens al perfecțiunii peste secole și spații echiva-lează cu un îndrăzneț și creator act de cultură. Este și ceea ce reușește noua secțiune a **Teleenci-clopediei** intitulată, atît de adecvat, **Descoperirea artei** și realizată de Dan Grigorescu. După o pri-mă emisiune, urmîrind istoricitatea unei perspec-tive plastice, două emisi-uni dedicate lui Michel-angelo, cel născut la 7 martie 1475, adică acum 500 de ani. Semnificația și utilitatea lor nu mai trebuie demonstrate. **Des-coperirea artei** și-a asi-gurat, încă de la debut, prestigiu și autoritate, au-torul acestui adevărat „serial” de artă găsînd argumentele cele mai con-vingătoare în temerara sa încercare de a explica înefabilul, de a analiza nuanțele și de a face vi-zibilă ordinea interioară a creației.

Ioana Mălin

Telecinema

● NICI UNUL dintre marii comici ai ecranului nu a dat celor 10 degete ale minilor omenesți o asemenea putere de ex-presie, ca Bran și ca Stan. Ei au făcut, din cele 10 degete, 10 idei de bază în contactul cu universul, cu omul și materia sa mai mult sau mai puțin cenu-șie.

Degetele lui Bran — e-norme și dolofane — în-cearcă mereu o armoni-izare cu lumea, de unde mișcarea lor tandră și mingiitoare pe fiecare ob-iect. Bran ia fiecare lu-cru cu precauție de pen-setă, cu o uimitoare pen-să de violență, cu o evidentă dorință de pace pe pămînt. Bran aduce o in-finită speranță că, odată prins între degetul său gros și arătător, nici un lucru nu va exploda. De-licatețea lui tactilă e vo-luptuoasă. Degetele lui Bran visează o lume de mătase, de catifea, cu in-dulgiții moliciunii, ele vi-sează fluturi, elite de li-belulă și ceasurile moi ale lui Dali. De aceea, el este cel care bate totdea-una la ușă, el este acela

care-și ia avînt și sună la toate soneriile, înăin-tea marilor explozii. După cum, cînd lucrul a-cela explodează în mod normal și groaza întră în om, degetele sale sînt pri-mele care intră în panică și prima lor intenție este să-i dea peste mină lui Stan. Cînd furtuna trece, indexul și arătătorul iau cravata — tot mătase! — și semnalizează galeș-bucuria, iar cînd mai și dansează — moment ex-tatic în care Bran, după opinia mea, n-are mai puțin geniu decît Fred Astaire — degetele lui caută prin aer, cu o can-doare de păsărele, degete-le lui Stan, pentru a cele-bra împreună o fraterni-tate de pastorală.

Stan are digitația ab-surdă, diabolică și ab-stractă. Ceea ce poate extrage el din mișcarea falangelor sale e tot-deauna misterios și an-goasant. Bran o știe. Două dintre cele mai fan-tastice gaguri ale cuplului vin chiar de acolo: e cli-pa cînd Stan scoate o flacăra prin frecarea de-getului gros de podul pal-

mei — scenă care înmăr-murește întregul orga-nism psihic și moral al prietenului său. E, după aceea, lipirea unui de-get și frîgerea lui de un altul — operație ceva-ceva mai logică la care Bran tot nu are acces, oricît s-ar strădui. Digi-tația lui Stan e mortală. Ea frînge sensurile, ea dezarticulează coherentul. Din cînd în cînd, Bran îi dă cite o labă grea peste degete, să termine, să nu-l înnebunească cu atî-tea enigme. Atunci Stan e și mai crud, direct poet — și inventează o harfă din sirmele unei somiere... Cînd Bran, într-un elan al orgoliului, îi propune: „Hal să jucăm degete!” — Stan îl învinge ușor, căci Bran nu știe să se joace, și abstracțiile nu-i convin. Doar odată, sin-gur pe șosea, tot încercînd să oprească o mașină și nereușind. Stan își „repa-ră” degetul gros, adică îl repune în articulația sa, avînd o clipă revelația că lumea ar ține de mistere-le ființei lui.

Radu Cosașu

Plastică

GALERII

REMARCABIL eveniment artistic, expoziția lui Sorin Ilfoveanu de la **Galeriile de artă ale municipiului București** încheie spectaculos un an bogat în evenimente plastice.

Cunoscut publicului prin constanța sa prezență calitativă în diferite expoziții colective și de grup, Ilfoveanu se atestă ca una dintre personalitățile cele mai autentice ale artei noastre contemporane, cu o stilistică originală în datele de structură și limbaj. Probabil că prima calitate asupra căreia trebuie să ne oprim, pentru că delimitează exact caracterul original al artistului, este picturalitatea rafinată ce se degajă din fiecare element. Nu este vorba în acest caz doar despre componente morfologice conotate într-un sistem expresiv, ci despre un univers specific, de neconfundat, decurgând dintr-o concepție fermă proiectată asupra existenței, materiei și omului. Viziunea lui Ilfoveanu ar putea fi definită — în măsura în care o definiție poate acoperi aria vastă și proteică a disponibilităților unui asemenea tip de artist — drept rezultatul sublimat al analizei lucide operate asupra esenței fenomenului abordat. În planul imagistic asistăm la o sinteză elocventă, totalizatoare și generalizatoare, consecința unei operațiuni de arhetipare. **Muzican-ții** lui, grupați într-un poliptic propunând monumentalitatea, au consistență, fermitate, sint prezențe unice și pregnante, dar în ei regăsim o categorie umană proiectată la treapta ideală, aceea de prototip. Peisajele sale, fixind o natură cu accente dramatice, conțin datele intime ale unei stări de continuă veghe, afirmând cu mijloacele specifice artei datele asupra adevărului existenței și metamorfozei în planul regnurilor neanimate. Sub aspect peisagistic, Ilfoveanu se atestă, indiscutabil, ca un continuator al sensibilității meditative propriie lui Andreescu, aducând în același timp o notă în care se regăsesc valorile picturalității sale, experiența acumulărilor, decantate și reinterpretate în scară proprie. Pentru că, deși tânăr, Ilfoveanu are personalitate, se detașează în contextul picturii propriu-zise prin profunzimea gândirii și soliditatea mijloacelor profesionale. Adept al procedeelor picturale tradiționale, el nu cade victimă fascinației exercitate de perfecțiunea artizanală și nici procedeelor expeditivă, voit insolite. Artă sa este rezultatul unei suprapunerii dozate de efort și spontaneitate, relevând un mare desenator și componist, capabil de situații plastice originale, dar fără ostentație. Probabil că sub acest raport cele mai semnificative rămân naturile statice și peisajele, compuse asimetric și cu o spațialitate acaparatoare. Economia de mijloace expresive se transmite și regimului cromatic, conceput cu predilecție pe game de griuri (cele ale cerurilor unice prin imensitatea lor rece), brunuri modulate și verde surd, de o forță telurică.

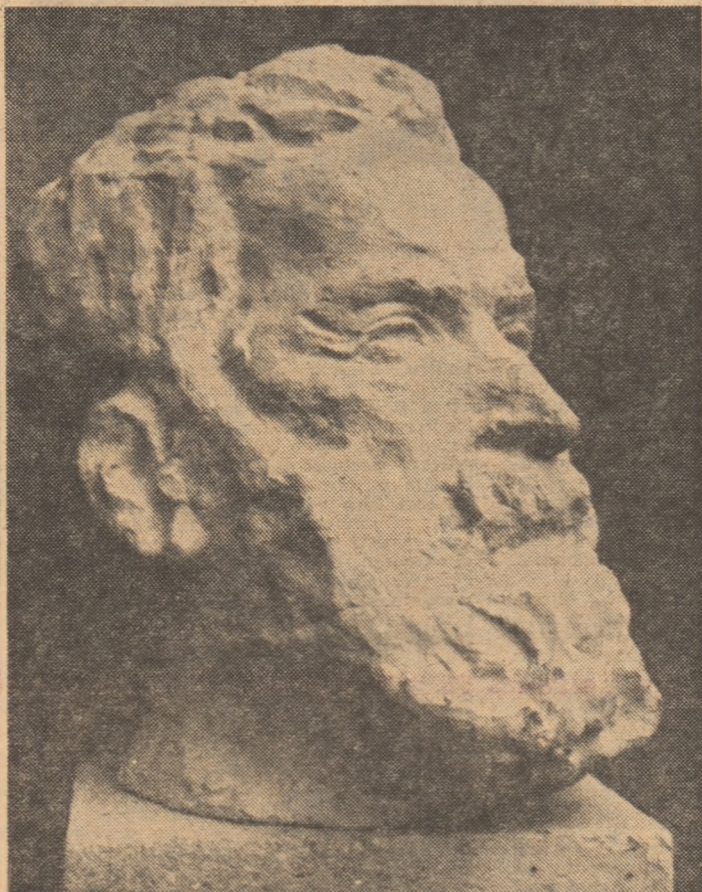
Putând fi caracterizată ca expresionistă, arta lui Ilfoveanu posedă toate datele de conținut și formă capabile să acrediteze o prezență de neconfundat, un talent solid ale cărui elaborări pot provoca interesul și comentariile cele mai diferite, pot contraria chiar pe adepții conformismului stilistic dar nu pot trece neobservate, indiferent de context.

V.M.

SORIN ILFOVEANU : Flautistul

Salonul municipal '75

MILIȚA PĂTRAȘCU:
Brâncuși

DESIGUR, ca orice manifestare colectivă cu caracter periodic, **Salonul municipal de pictură și sculptură** are calitatea de a provoca discuții vii, dezbatere pe marginea tematicii și — evident — a modului ei de reflectare artistică. În fond acesta și este rostul tuturor **Salonelor**, prin însăși condiția lor de cea mai cuprinzătoare și mai vizitată expoziție dintr-un moment anumit, deoarece reprezintă un tur de orizont quasi-complet al preocupărilor și rezultatelor de atelier. Ediția din acest an nu constituie nici ea o excepție, dar, privită sub aspect

simptomatic, ea prezintă două dimensiuni semnificative pentru climatul general al artelor plastice și pentru un evident coeficient de responsabilitate individuală și colectivă, atât pe planul preocupărilor, cit și pe cel al limbajului. Parcursul expoziției de la Dalles și înregistrarea succesivă a lucrărilor ne oferă o imagine finală dominată de sentimentul unei **decise și pozitive angajări tematice**, în sensul orientării actului creator către **dimensiunea istorică**, în stare să amplifice valoarea și mesajul creației, indiferent de manieră sau cimp de inspirație.

Se schitează astfel, cu inerente nuanțări de natură conceptuală și stilistică, o **dialectică a istoriei noastre** prin oameni și locuri, într-o diversitate expresivă ce conține imaginea explicită, dar și metafora, episoade și eroi din trecut, dar și dimensiunea contemporană a existenței. Faptul în sine nu constituie un element inedit, întreaga evoluție a artei românești stînd sub semnul responsabilității umane și sociale. Ceea ce se cere subliniat este o vizibilă amplificare cantitativă și calitativă a fenomenului, ca un rezultat al adeziunii creatorilor la marile imperative ale societății noastre contemporane și la idealurile artei ca mijloc de formare și educare a maselor. Din această meditație pe marginea sensului și finalității creației se naște o artă expresivă axată cu precădere pe formula figurativă, urmărindu-se în final un realism al mesajului, de esență, în care cantitatea de adevăr uman depinde mai ales de calitatea ideilor conținute și nu de simpla lor enunțare formală.

Cealaltă dimensiune este cea a valorii expresive intrinseci prin care se detașează calitatea artistică, realitate potrivit căreia putem afirma că actualul **Salon** marchează explicit și vizibil virtuțile plastice autentice, condamnînd la anonimat elaborările comode, conformismul și diletantismul ce se strecoară încă în expuneri.

O expoziție în care există un portret ca acela semnat de Corneliu Baba, apoi lucrări de H. H. Catargi, A. Ciucureanu, Ion Pacea, Catul Bogdan, Alin Gheorghiu, Viorel Mărginean, Grigore Vasile, Mihai Horea, Ion Săllșteanu, Mihai Bandac, Brăduț Covaliu, M. Cilievici, V. Almășan, Vlad Florescu, Gh. Șaru, G. Catrinescu, Paulina Mihai, Mihaela Eleutheriadu, Vladimir Zamfirescu afirmă valoarea și primatul picturalității în accepțiunea sa complexă, de conținut și formă.

După cum prezența unor piese semnate de Jalea, Maitec, Apostu, Vasilescu, Gorduz, Bolea, Breazu, Ilescu-Călinești, Gabriela Adoc, Păduraru, Mireea Ștefănescu, Florin Codre confirmă nivelul actual al sculpturii noastre și infirmă constatarea unora că această artă nu ar fi prea bine reprezentată în expoziție.

Dar, — încăodată — însăși prezentarea, atât de caleidoscopică a acestui salon lasă loc liber unor generoase confruntări de opinii.

Virgil Mocanu

Muzică

Dinu Lipatti

Dinu Lipatti în 1940

MI-ADUC aminte de mirarea incintată care m-a cuprins ascultînd la Ateneu pe Dinu Lipatti, adolescent de 15 ani, interpretînd concerto-ul de Liszt în mi bemol major. Îi descoperise adevărata lui valoare. Din strălucirea de carnaval, așa cum se obișnuiește să fie cîntat, el țesuse entuziasmul unui suflet cu viziunea Naturii în plină înflorire, și bucata căpătase o deosebită măreție. M-am dus să-l felicit. Eram cu ochii plini de lacrimi. Florica Muzicescu, maestra care îl formase, i-a spus: „Aceste lacrimi cîntăresc mai mult decît toate laudele”. El m-a privit cu o intensitate care îi depășea vîrsta. De pe atunci se afirma natura talentului său. Concentrat și cîntînd impor-

tanța modulațiilor, avea simțul tempo-ului, șlefua cu minuțiozitate fațetele unei fraze muzicale pînă cînd îi desăvîrșea graiul. Destinul, grăbit uneori să aprindă o flacără de geniu, a luminat o inteligență prematură și tînărul muzician a atins maturitatea la vîrsta cînd tineretea exuberantă caută succese și bucurii superficiale.

Prin fluiditatea ei, Muzica se infiltrează în toată sensibilitatea noastră, dar este dificil să-i reții senzația. Totuși, cînd se înalță pînă la **permanență**, rămîne pe veci în spațiul memoriei. Cel ce l-au auzit pe Enescu cîntînd concerto-ul lui Beethoven resimt același fior cînd evocă tema, reluată la sfîrșitul codenței. Choralul de Bach în sol major este

cîntat de mulți pianiști celebri, dar singura interpretare care rămîne patetică în amintire este aceea a lui Dinu Lipatti. Temperamentul său liric era înfășurat în cerebralitate. De aceea înțelesese în adîncimea lor pe Bach, Beethoven și Schumann. Analiza minuțios o compoziție pentru a-i desluși echivalentul în gîndire. Apoi îi căuta sonoritățile care vor colora expresia. În „Alborado del grazioso” de Ravel ne uimesc profunzimea și finețea nuanțelor, căldura comunicativă a ritmului și demnitatea frazării, ocîlind exagerările. Nu se gîndea niciodată la efecte spectaculoase. Era prea convins că Muzica are menirea de a fi un îndreptar spiritual, și își dădea seama că un interpret artist trebuie să-și asume o gravă răspundere față de autor. În toate realizările sale se simte această grijă. Răbdător în studiul pianului, depășise tehnica obișnuită, devenind un maestru al clavierului, bucuros să animeze un instrument care sub degetele lui vibra, tălmăcea și emoționa pe ascultători. De pe urma acestui fermecător pianist înzestrat însă și pentru compoziție, ne-au rămas multe lucrări pentru pian, pian și vioară, orchestră. O piesă foarte originală, „Vin sătrării” pentru orchestră, frescă psihologică, dovedește o mare siguranță în colorit și o minuire perfectă a planurilor sonore.

Cosit din viață în plenitudinea unui avînt creator, discurile lui sînt un exemplu grăitor al respectului ce-l purta marilor compozitori, aducîndu-le — prin splendidele sale interpretări — cel mai nobil omagiu.

Cella Delavrancea

Sărbătorirea revelionului în familie poate fi și mai plăcută urmărind programul muzical-distractiv pe care-l va oferi televiziunea. Cumpărând din timp televizorul preferat, în noaptea de Anul Nou veți putea urmări, comod, împreună cu cei dragi, cunoscuți cîntăreți de muzică ușoară și populară, talentați dansatori, comici vestiți ai ecranului și scenei noastre.

Magazinele comerțului de stat vă pun la dispoziție un bogat sortiment de televizoare: **VENUS**, **OLIMP**, **ARIA** cu diagonala de 47 cm., **OPERA**, **SATURN**, **DIANA**, **ELECTRA**, **DIAMANT** cu diagonala de 59—61 cm., **ASTRONAUT** și **LUX** cu diagonala de 65 cm., care se disting prin tehnică avansată, estetică și funcționalitate.

Televizoarele se vînd și cu plata în 24 de rate lunare, cu un aconto de numai 15%, indiferent de mărimea retribuției tarifare nete, a pensiei sau a altui venit din muncă.

Recom

Pentru căminul dvs.

● Magazinele comerțului de stat vă pun la dispoziție o mare varietate de mărfuri pentru căminul dvs. I

Pentru a veni în sprijinul cumpărătorilor, la magazinele de specialitate sînt deschise expoziții cu vînzare și au loc demonstrații practice cu diverse articole electro-casnice, printre care și **aspiratorul de praf IDEAL**.

● **Aspiratorul de praf IDEAL** vă scutește de efort și vă economisește timpul. Cu **IDEAL** se pot curăța : dușumelele, pereții, mobila, covoarele, hainele, tapiteria, radiatoarele și locurile greu accesibile.

● **IDEAL** poate fi utilizat și pentru pulverizarea lichidelor neinflamabile.

● **IDEAL** are un consum redus de energie electrică (15 bani pe oră).

Prețul de vînzare : 800 lei. Poate fi cumpărat și cu plata în rate lunare.

Recom

René Maheu

LA 19 decembrie a încetat din viață la Paris, în vîrstă de 70 de ani, René Maheu, fost director general al UNESCO. Vestea a căzut, rapidă și seacă, din telexurile agențiilor de presă, anunțînd sfîrșitul unei vieți și-al unei lupte.

Pentru cei care l-au cunoscut, au lucrat cu el și i-au urmărit îndeaproape activitatea, René Maheu a fost, fără îndoială, una din personalitățile cele mai puternice și mai originale ale vieții internaționale din ultimele trei decenii. Înzestrat cu o rară inteligență și cu un temperament de luptător, René Maheu a slujit, vreme de douăzeci de ani cit s-a aflat la conducerea Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), aspirațiile marii majorități a țărilor lumii pentru o viață mai bună, mai demnă și mai justă. A combătut cu o energie neobosită inechitatea, exploatarea, ignoranța, subdezvoltarea, dăruindu-se cauzei progresului social, economic și cultural al tuturor națiunilor, instaurării unor relații noi, democratice, de înțelegere și respect mutual, între toate statele. A insuflăt Organizației pe care o slujea și o reprezenta sensurile majore care i-au permis acesteia să desfășoare o acțiune intelectuală și practică eficientă pe toate continentele. A făcut din concepția sa umanistă cheia de boltă a programului UNESCO: „Sînt dintre cei care cred că oricare ar fi explicația realității, toată semnificația lumii constă în acțiunea omului”. Partizan convins al universalității UNESCO, René Maheu a militat totodată pentru dezvoltarea proprie, armonioasă, a fiecărei națiuni și pentru cooperarea regională, menită să valorifice din plin originalitatea fiecărei culturi naționale. În acest context a înțeles și a promovat acțiunea de cooperare europeană a UNESCO la nivelul întregului continent. A sprijinit procesul de democratizare a relațiilor interstatuale, desțelenind căi de acțiune și conturînd orientări pe care viața internațională le-a confirmat. Spirit lucid și combativ dublat de o sensibilitate autentică, și-a făcut din năzuințele de progres și bunăstare ale popoarelor care-și cuceriseră recent independența un crez de la

care nu s-a abătut niciodată. A slujit, astfel, cu abnegație și fermitate, marea cauză a păcii, a înțelegerii și a colaborării internaționale, chiar și atunci cînd era nevoit să înfrunte opoziția unor forțe retrograde și conservatoare. A respins calea compromisurilor și a oportunismului, alegînd drumul spinos al luptei pentru progresul social și moral al omenirii. A făcut-o cu totală dăruire de sine. „Iubesc — scria el cu puțin timp înainte de moarte — tot ceea ce este aproape imposibil (tot interesul vieții pentru mine constă în acest cuvînt aproape), căci cu cit trece vremea, cu atît sînt mai convins că singurele lucruri pe care ești sigur că le ai sînt cele pe care le dăruiești”.

René Maheu a fost un prieten sincer și loial al țării noastre. Admirator al politicii externe a României socialiste, în care își vedea confirmate și ilustrate multe din propriile sale idei și aspirații, a înțeles și a sprijinit inițiativele și activitatea României în cadrul UNESCO, ca pe o contribuție de seamă la instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale. Doctor honoris causa al Universității din București, a venit adesea în țară, ca director general al UNESCO, legînd prietenii pe care anii le-au cimentat odată cu cunoașterea și prețuirea tot mai adîncă a realităților României de azi.

La 6 noiembrie 1974, cînd René Maheu se pregătea să părăsească funcțiunile sale în cadrul UNESCO, secretarul general al O.N.U., Kurt Waldheim, declara: „Familia Națiunilor Unite va continua fără preget, cu aceeași hotărîre, opera căreia René Maheu și-a consacrat existența. E cel mai bun omagiu pe care l-am putea aduce”.

Inima lui René Maheu a încetat să bată, iar cel care cîștigase atîtea bătălii a pierdut-o pe ultima, cu moartea. Dincolo însă de această înfrîngere fizică, semnificația și pilda acțiunii lui în viața internațională rămîn neîntinse, așa cum se întîmplă ori de cite ori un om își leagă nemijlocit viața de marile idealuri ale umanității și le slujește pînă la capăt.

Valentin Lipatti

„Amintiri pioase”

EXISTĂ o vîrstă — net circumscrisă — a memoriilor? Cîte un scriitor nu neapărat cabotin dar mai iubitor de spectacol se caută și se povestește în fața publicului într-un moment care, pentru alții, este al debutului. Cazul lui Robert Graves, autorul unui volum de amintiri scris la 34 de ani, rămîne singular. Dar chiar lumina de apus în care e scrutat de obicei trecutul îngăduie situații și atitudini foarte diferite. Individualitățile discrete, retractile, ezită în fața gestului confesiv, născocesc formule ciudate.

Marguerite Yourcenar este relativ cunoscută. A căpătat acum cîțiva ani unul dintre premiile literare zgometoase și cu totul lipsite de semnificație, care răsplătesc nediscriminat, ca și destinul, și pe cei buni și pe cei răi. Este tot atît de evident subevaluată. Ajunsă la 70 de ani, autoarea **Memoriilor lui Hadrian și a Operei în negru** ne dă o carte de memorii (*Souvenirs pieux*, Ed. Gallimard). Se descifrează printre rînduri că va fi urmată și de altele. Începutul seduce și surprinde. Scriitura e cea pe care o cunoaștem: transparentă și discretă, mai densă poate ca de obicei, cu aparențe desuete, ostilă ca totdeauna acelor inovații stilistice practicate la lumina violentă a rampelor și ascunzînd frecvent impostura. Atitudinea evocatoare e neobișnuită.

Marguerite Yourcenar ne spune în trecere că s-a format cu lecturi clasice — o arată tot ce a scris — dar și cu Gide. Nimic nu e mai îndepărtat de pendularea lui Gide între denudarea curajoasă, bravînd prejudecățile, și narcisism. În cîteva dintre romanele ei există la capătul volumului note sau fragmente de însemnări care fac istoria scrierii și indică sursele. Sînt fișe de creație cu referiri personale reduse la minimum.

Amintiri pioase se încheie tot cu o „notă” care enumeră sursele și mulțumește celor care i le-au procurat. Repetarea gestului nu e detașare uscată. Textul ar dezminți-o. Dar se acordă cu modul în care e gîdită și compusă cartea. Un capitol prim — **L'accouchement** — narează moartea mamei îndată după naștere, în urma unei febre puerperale. Alte două vorbesc de generații anterioare. Ultimul se reîntoarce la părinți, reconstituie logodna lor, la capătul unei întîlniri fără pasiune, dar cu simpatie calmă și chibzuită, scurta lor viață conjugală. Narățiunea, circulară, ajunge iar la punctul de plecare: „Fernande își întinde un pled pe picioare. Deschide distrată o carte... Chipul meu începe să se dessemneze pe ecranul timpului.”

Scriitoarea tratează evocarea autobiografică ca un roman. E o „literaturizare” deosebită de sensul cărții și al titlului lui Goethe. „Poezia” se amestecă cu „adevărul” în sensul că narățiunea, în aparență liberă, cu un curs capricios, deghizează un material dominat și o construcție riguroasă. Dar autoarea citorva evocări minuțioase și cu deschidere foarte largă reconstituie existența familiei sale cu scrupule de istoric, ne informează cînd adaugă, interpretează ori extrapolează. La sfîrșitul unui capitol care s-a ocupat îndelung de două rude îndepărtate, scriitorii minori ai literelor francofone din Belgia secolului al XIX-lea, textul constată: „Tîm să le mulțumesc. După și-rul lung de ascendenți și de colaterali despre care nu știu nimic, lată în sfîrșit două spirite, două trupuri, două glasuri care vorbesc cu pasiune sau,

dimpotrivă, cu rezerve, două ființe pe care le auzi suspinînd, strigînd citeodată. Cînd, cu ajutorul unor amintiri de familie incomplete, o schițez pe bunica mea, Mathilde, ori pe bunicul meu Arthur, pentru a le întregi chipul, folosesc în plus, conștient sau nu, tot ce știu despre o soție pioasă și despre un mare proprietar din secolul al XIX-lea. Dimpotrivă, ceea ce îmi spun cele cîteva scrieri ale lor despre Octave și despre Rêmo se revarsă, ca să spun așa, dincolo de ei și se răsfrînge asupra timpului.”

Intensitatea de evocare a romancierului e controlată de scrupulele istoricului. Nota din final e justificată de text.

Tic universitar, procedeu livresc? Cititorul Margueritei Yourcenar ar fi șocat de flagranta nepotrivire a ultimului calificativ. Capacitatea de a-și asuma ideile, chiar cele culese din cărți, de a le da culoare și adîncime proprii, e tot atît de prezentă în **Amintiri pioase** ca și transformarea unei evocări dateate, fixate în trecut, într-o meditație fără verbozitate, sugerată, ce depășește trecutul.

Titlul e împrumutat unui tip de înștiințări mortuare caracteristic pentru lumea și epoca din carte: cîteva texte religioase de circumstanță, cîteva fraze comunicînd cu bună creștere doliului, eventual cîteva cugetări aparținînd celui care a redactat „amintirea”. Cartea reproduce fără ironii facile fragmente din asemenea faire-part-uri: al mamei, al lui Rêmo, poetul mort tînăr. Ele completează albumul de fotografii decolorate, în sepia, și accentuează curiozitatea privirii care le scrutează.

Marguerite Yourcenar re creează cu mijloacele romancierului și ale istoriei o lume care a condiționat-o biologic și de care se simte distanțată nu numai în timp, pe care o contemplă cu unde de simpatie, uneori cu un zîmbet, mai frecvent doar cu dorința de a o așeza în lumina cea mai potrivită. Domnișoara dintr-o familie de mari proprietari belgieni crescută de maici, avînd apoi gesturi răzlețe de independentă și domnul cu particulă din nordul Franței desemnat de text drept „domnul de C...” (Marguerite Yourcenar este pseudonimul Margueritei de Crayencourt), care aveau să-i devină părinți, fac parte din teritoriul istoriei și al imaginarului. Cartea îi proiectează pe fundalul sfîrșitului de secol, îi așează alături de Tonio Kröger sau de Aschenbach. Cu un gest revelator, sfîrșitul capitolului **Doi călători pe drum** îi confruntă pe Octave și pe fratele său Fernand, poreclit Rêmo, cu Zénon, eroul **Operei în negru** (titlul traducerii românești este **Piatra filosofală**): „Timpul și datele ricoșează ca soarele în bălți sau pe boabele de nisip. Raporturile mele cu acești trei oameni sînt foarte simple. Am pentru Rêmo o stimă aprinsă. Unchiul Octave uneori mă mișcă, alteori mă irită. Dar pe Zénon îl iubesc ca pe un frate”.

Continuarea memoriilor ne va arăta dacă scriitoarea va putea păstra acest demers narativ, totodată, detașat și personal. Dar **Amintiri pioase** e altceva decît un preludiu. Volumul are autonomie, continuă și întregeste. Îi recunoaștem și timbrul și demnitatea scrisului. Romanciera septuagenară își domină nelișiștile, păstrează sagacitatea calmă a lui Hadrian și a lui Zénon.

Silvian Iosifescu

Galvano Della Volpe CRITICA GUSTULUI

(Editura Univers, 1975)

● DUPĂ Gramsci, Carlo Salinari și Umberto Eco, ne reîntîlnim, prin Galvano Della Volpe, cu școala critică și eseistică italiană contemporană. Volumul **Critica gustului** (1960, revăzut și adăugit în 1966) conține cîteva din exegezele cele mai importante ale lui Della Volpe — și anume: **Critica „imaginii” poetice**, **Chela semantică a poeziei**, **Laocoon 1960**, **Engels, Lenin și poezia realismului socialist**, **Despre noțiunea de avangardă**, **Limbajele artistice și societatea**, **Lingvistica și critica literară**. Estetician și filosof al culturii, Galvano Della Volpe (1895—1968) atacă, din punctul

de vedere al unei orientări dominate de materialismul istoric, cîteva din problemele cele mai importante ale domeniului exegetice artistice, probleme ideologice și de metodologie. Bogăția notelor și referințelor ne avertizează asupra erudiției și spiritului critic minuțios al autorului. Versiunea românească (avînd o copertă cu totul neinspirată) a fost realizată de Cornel Mihail Ionescu, în a căruia postfață e analizată originalitatea concepției și contribuției lui Della Volpe.

G. I.

Ultimul roman al lui Aldous Huxley: INSULA

● ROMANCIER CAPTIVANT, istoric și critic competent și fermecător al tuturor artelor, autor a optsprezece volume de eseuri, Aldous Huxley are (în ciuda unor aberații) meritul de a fi în acord cu unele din aspirațiile contemporane cele mai luminate. În ipostaza marcată a intelectualului care se simte responsabil pentru evoluția armonioasă a omenirii în întregul ei și care, lepădând orice blazare și cinism, militează fervent pentru aceasta, el este însă prea puțin cunoscut.

Huxley a fost unul dintre acei care au tras printre primii clopotul de alarmă, semnalând pericolul epuizării resurselor planetei, prevăzând criza energiei și chiar dificultățile ce avea să le întâmpine lumea capitalistă în procurarea petrolului; a dezvăluit numerosului său public cititor, parte din el cuprins de euforia prosperității, că o treime din populația globului flămânzează. Acest fapt constituia pentru cel ce scrisese *Contrapunct* un scandal revoltător și prima problemă arzătoare căreia trebuia să i se găsească rezolvare.

Situat, cum era, în tabăra pesimiștilor, Huxley n-a fost, totuși, numai un profet oracular al pierzaniei, ci — cu informația-i științifică la zi — a știut să dea remarcabile sugestii practice, încă valabile: exploatarea chibzuită a solului, promovarea cercetării unor noi surse de hrană și energie, repartitia echitabilă a bunurilor planetei, avându-se, în primul rând, în vedere ocrotirea și ridicarea populațiilor sărace și subdezvoltate. De la această preocupare majoră a unui umanist care și-a petrecut o mare parte din viață cutreierând ținuturi „exotice” și scrutind realitățile lor pornește, desigur, și ultimul său roman, *Insula*, publicat în 1962, cu un an înainte de moartea scriitorului, din care publicăm fragmentul de față.

Cadrul povestirii (o insulă tropi-

cală în care sînt puse în practică idei noi, raționale, grefate însă pe o credință ancestrală) permite convertirea interpretării conceptuale în ilustrație documentară și — sub pretextul unei fantezii utopice — argumentarea în favoarea unor idei prețioase — printre altele, aceea că la baza dezvoltării moderne a unei țări se află tradiția poporului său.

Insula (în ciuda unor accente mistice, la prima vedere deconcentrate) este înfășurată de sugestii tonice. Durerea fizică e, în spațiul ei, ca și eliminată, prin aplicarea igienei și a medicamentelor, dar și a unor tehnici psihoterapeutice. Relațiile dintre sexe sînt libere și spiritualizate, lipsite de orice sentiment al inferiorității sau culpabilității. Oamenii au uitat demult ce înseamnă teribilul flagel al foametei. Agronomia și biochimia ocupă un loc de cîinst în sistemul de instrucție al tinerilor; dar și dansul, poezia, ascensiunea montană fac parte din pregătirea lor pentru o maturitate lucidă și fericită. Copiii învață de mici — în joacă — să fie conștienți de fiecare gest pe care-l fac — cum să mestece hrana, cum să-și încheie nasturii, dar și cum să-și înăbuse minia sau să-și înlăture obsesiile incipente.

Opiniile autorului sînt încorporate, însă, în construcția artistică a romanului, realizată cu mare virtuozitate. Printre pasajele de neuitat rămîn, de pildă, descrierea statuii lui Shiva Nataraja, „Domnul Dansului”, sau spectacolul nespuse de pitoresc al teatrului de păpuși în aer liber, cu o interpretare originală a lui „Oedip”. Dintre fragmentele concludente, lucrată cu o mare măiestrie este ședința de psihoterapie din final, cînd — în acordurile celui de-al patrulea Concert Brandenburgic de Bach — băstinașa Susila îi vindecă pe Will Farnaby de neputința de a spune „da” vieții. Muzicologul de înalt nivel care era Aldous Huxley are prilejul de a realiza o amplă, ma-

gistrală interpretare poetică a operei lui Bach. Concomitent cu o lucidă analiză structurală a concertului, se desfășoară viziuni paradisiace — viziuni de beatitudine — ce trec apoi, neașteptat, în percepții ale unor realități sarbede, se îmbină cu viziuni de oroare și suferință și continuă în viziuni de coșmar. Prin intermediul culorii brune a unei reptile ce pare că-i amenință piciorul rănit (reptila înghițe o mirifică gîză-floare ce-și devoră soțul în jocul dragostei) i se transmite lui Will viziunea de coșmar a cohortelor de cămăși brune văzute la Berlin. Concertul expiră în accente grave de pătimire și, în senzația unei ultime, mari tăceri; ședința de psihoterapie ia sfîrșit cu înțelegerea „lumii așa cum e” („suchness of the world”), romanul *Insula* se încheie cu îndemnul melodios al păsărilor Mynah, care zboară multicolore prin insulă, dresate fiind să amintească mereu oamenilor: „AICI ȘI ACUM !!! ATENȚIE!” și (din cînd în cînd): „ATENȚIE ȘI COMPASIUNE!”. În timp ce, în noaptea, carele de asalt ale dictatorului vecin — aliat cu companiile imperialiste de exploatare a petrolului — invadează peisajul și se opresc la casa doctorului Robert, din incinta Stațiunii Experimentale de Agronomie și Biochimie, spre a-l aresta.

„Idei pe picioare” vor fi fiind romanele și povestirile lui Huxley; măiestria și desăvîrșita naturalete, cu care o inteligență superioară, profund cultivată se mișcă în domeniul ficțiunii, fac ca ele să nu înfățișeze nici o asperitate a texturii, nici o urmă de însăilare, ci să apară ca un tot rotund, bine articulat, în care accentele grave cad firesc și tulburător. Așa se prezintă și această marcată pledoarie care este *Insula*.

Prezentare și traducere de
Frida Papadache

FATA lui Murugan afișă o copie a expresiei mamei sale cînd era „șocată”.

„Mijloace psihofizice pentru un scop transcendențial”, spuse Vijaya, ridicîndu-și glasul ca să acopere scrișnetul strident al ambreiajului la viteza redusă la care trecuse — „Iată menirea de căpetenie a tuturor acestor practici yoga. Dar ele mai sînt și altceva, mai sînt și procedee de a trata problema setei de putere”. Trecuse din nou ambreiajul la o viteză mai puțin zgomotoasă și vorbea iar cu glas normal. „Problemele setei de putere”, repetă, „Care te înfruntă la fiecare treaptă de organizare — la fiecare treaptă, de la guvernele statelor pînă la cea mai de jos — pînă la odaia copiilor și la perechile aflate în lună de miere. Pentru că aici nu e numai vorba să pui bete în roate dictatorilor. Există acele milioane de tirani și persecutori la scară redusă, toți Hitlerii fără de glorie care nu știu să vorbească, Napoleonii rurali, Calvinii și Torquemazii familiei. Ca să nu mai pomenim de toți bandiții, de toți cei agresivi față de unii mai slabi ca dînsii, destul de idiști pentru a ajunge să fie etichetați criminali. Cum pui friu enormei puteri generate de acești indivizi, cum o faci să se exercite în vreun fel util — sau cel puțin cum o împiedici să facă rău?”

„Asta aștept să-mi spunei dumneavoastră”, zise Will. „De unde începeți?”

„Începem peste tot, deodată”, răspunse Vijaya. „Dar cum nu se poate spune decît un lucru deodată, să începem prin a vorbi despre anatomia și fiziologia puterii. Povestește-i cum ai abordat dumneata subiectul pe cale biochimică, doctore Robert”.

ÎN CURSUL vizitelor mele prin închisori, începusem să-mi dau seama de evidența unui fel de prototip — sau mai bine zis a două prototipuri; pentru că răufăcătorii din sete de putere nu aparțin unei singure specii. Cei mai mulți dintre ei — după cum începusem să descopăr încă de pe atunci — aparțin uneia sau alteia din cele două specii distincte și neasimilabile: Oamenii Mușchilor și cei Tip Peter Pan *).

„Băieții care nu ajung niciodată adulți?”, întrebă Will.

„Niciodată e greșit spus. Pînă la urmă, în viața reală, Peter Pan ajunge totdeauna adult. Doar atît — crește mult prea tîrziu. Înaintează fiziologic

mai încet decît prin aniversările zilei de naștere”.

„Dar fetele de tip Peter Pan?”

„Sînt foarte rare. Băieții însă îi găsești pe toate drumurile. Te poți aștepta la un Peter Pan la fiecare cincisecunde copii de sex masculin. Iar printre copiii ce prezintă probleme, băieții care nu pot citi, nu vor să învețe, nu se împacă cu nimeni și, în cele din urmă, se îndreaptă spre formele mai violente ale delincvenței — șapte din zece, dacă le radiografiezi oasele de la încheietura mîinii, sînt de tipul Peter Pan. Restul sînt, cei mai mulți, Oamenii ai Mușchilor, de un soi sau altul”.

„Încerc să-mi amintesc”, spuse Will, „de un bun exemplu istoric al unui Peter Pan delincvent”.

„Nu trebuie căutat prea departe. Cel mai recent și, totodată, cel mai perfect și de tipul cel mai mare, a fost Adolf Hitler”.

„Hitler?” Glasul lui Murugan fu al mirării șocate. Hitler era evident unul dintre eroii săi.

„Citiți biografia fîhrerului”, spuse doctorul Robert. „Dacă a fost careva un Peter Pan, apoi el e. Incapabil la școală. Incapabil să concureze sau să colaboreze. Invidiază pe toți băieții care reușesc normal — și, pentru că îi invidiază, îi urăște — și — ca să se simtă mai bine — îi urăște drept ființe inferioare. Apoi vine timpul pubertății. Dar Adolf este sexual înapoiat. Alți băieți fac avansuri fetelor și fetele răspund. Adolf e prea timid, prea nesigur de bărbăția lui. Și, în tot acest timp, e incapabil de-a munci, constant, nu-l la largul lui decît într-o Altă Lume, compensatoare, a Imaginației sale. Acolo, în cele din urmă, el e Michelangelo. Aici, din nefericire, nu știe să deseneze. Singurele lui înzeștrări erau ura, o violență meschină, o garnitură de coarde vocale infatigabile și un dar de a vorbi neconștient, citît îi ținea glasul, din a dîncurile paranoiei sale de Peter Pan. Treizeci sau patruzeci de milioane de morți și cerul știe cite bilioane de dolari — aceasta a fost prețul ce-a trebuit să-l plătească lumea pentru maturitatea înapoiată a micului Adolf. Dar chiar și delincvenții de duzină, dacă-s destul de mulți, pot extorca un preț frumuseșii societății în care trăiesc. Iată de ce noi încercăm să-l reținem din mugur — sau, mai bine spus, fiind vorba de Peter Pan, încercăm să facem ca mugurii lor rețezați să se redeschidă și să crească”.

„Care vă sînt sarcinile pentru azi după-amiază?”, îi întrebă Vijaya pe copii, cînd prînzul luă sfîrșit.

„Sîntem de serviciu la alungarea ciorilor”, răspunse cu importanță Tom Krishna.

„Chiar pe ogorul de sub școală”, adăugă Mary Sarojini.

„Atunci vă duc pînă acolo cu mașina”, spuse Vijaya. Și, întorcîndu-se către Will Farnaby: „Dorești să mergi și dumneata cu noi?”

Will dădu din cap afirmativ. „Și dacă e voie”, spuse, „mi-ar plăcea să văd școala — tot sînt pe-aproape — și să asist, poate, la unele lecții”.

Din verandă, Shanta le flutură din mîină în semn de adio, iar cîteva minute mai tîrziu dădura cu ochii de locul unde era parcat jeep-ul.

„Școala e de partea cealaltă a satului”, explică Vijaya, în timp ce pornea motorul. „Trebuie să luăm drumul ocolit. Coboară și apoi urcă din nou”.

Coborîră, printre cîmpuri în terase cultivate cu orez și porumb și cartofi dulci, apoi, de-a lungul unei linii ce le contura, la nivelul unui mic heleșteu milos, pe partea stîngă, și al unei livezi de arbori cu rodul pînii, pe dreapta. În cele din urmă, mașina lui iarăși, printre noi cîmpuri, — unele verzi, altele aurii —, și, iată, clădirea școlii, albă și spațioasă, sub copaci înalți, umbroși.

„Colo-n vale”, spuse Mary Sarojini, „sînt sperietorile noastre de ciori”.

Will privi încotro arăta ea. În cea mai apropiată dintre țărinile în formă de terasă, de sub dînșii, orezul, galben, era aproape gata de recoltat. Două băiețași, cu soldurile înfășurate în cite-o pînză trandafirie, și o fetiță într-o fustă albastră trăgeau pe rînd de sforile ce puneau în mișcare două marionete de mărimea unui om, prinse de cite-un stîlp în fiecare capăt al ogorului îngust. Păpușile erau frumoase sculptate în lemn și îmbrăcate, nu în zdrențe, ci drapate în cele mai splendide țesături. Will le privi, minunîndu-se.

„Solomon, în toată slava”, exclamă el, „n-a purtat asemenea podoabe”.

Dar vezi că Solomon, reflectă mai departe, nu era decît un rege; aceste fastuoase sperietori de ciori erau făpturi de o speță mai înaltă. Una era un viitor Buddha, cealaltă o versiune de-a Indiei răsăritene, delicos de veselă, a lui Dumnezeu Tatăl, precum e văzut în Capela Sixtină, năpustindu-se spre nou-zămislitul Adam. La fiecare smucitură a frîngiei, Viitorul Buddha clătina iute din cap, desfăcea picioarele, încrucișate în poziția florii de lotus, dansa în aer un scurt fandango, apoi își încrucișa iar picioarele și rămînea neclintit o clipă, pînă ce altă zvîcnire a corzii îi tulbura o dată mai mult meditațiile. Între timp, Dumnezeu Tatăl

flutura brațu-i întins, clătina a sumbru avertisment degetu-i arătător, deschidea și închidea gura încercuțată cu ciucuri din păr de cal și rostogolea în orbite o pereche de ochi care, fiind din sticlă, fulgerau cu vîlvăta distrugătoare orice pasăre ce cuteza să se apropie de lanul de orez. Și în tot acest timp un vînt zglobiu îi flutura draperiile de-un galben strălucitor, împodobite cu un desen îndrăzneț — în cafeniu, alb și negru, înfățișînd tigri și maimuțe — pe cînd hlamidele magnifice ale Viitorului Buddha, din relon roșu și portocaliu, se umflau pîntecos și fluturau în juru-i cu susurul eolian a zeci de clopoței de argint.

„Toate sperietorile voastre de ciori sînt ca astea?”, întrebă Vill.

„A fost ideea Bătrînului Raja”, răspunse Vijaya. „Voia să-i facă pe copii să înțeleagă că toți zeii sînt făcuți de oameni la ei acasă și că noi sîntem cei care le tragem sforile și astfel le dăm putere să tragă sforile noastre”.

„Îi pune să joace”, spuse Tom Krishna, „îi pune să sară”. Și rise încîntat.

Vijaya întinse o mîină enormă și o trecu afectuos peste bucele brune ale băiețelului. „Așa. vezi!” Și întorcîndu-se iarăși spre Will: Deschid citatul „zeii”, închid citatul, — spuse, într-o evidentă parodie de stil a Bătrînului Rajah — unicul lor mare merit (în afară de-a îngrozi păsări și deschid citatul „păcătoși” închid citatul — și ocazional, poate, a consola pe nefericiți) constă în aceasta: fiind ridicați pe stîlpi în înalt, trebuie să te uiți în sus ca să-l privești; și cînd se uită cineva în sus, chiar și la un zeu, e greu să nu vadă cerul dincolo de el. Și ce e cerul? Aer și lumină răsfirată, dar și un simbol al acelui hău încărcat de rod, din care orișice, viul și neînsuflețitul, făcătorii de păpuși și divinele lor marionete, se ivesc în universul ce-l cunoaștem — sau mai degrabă pe care credem că-l cunoaștem.

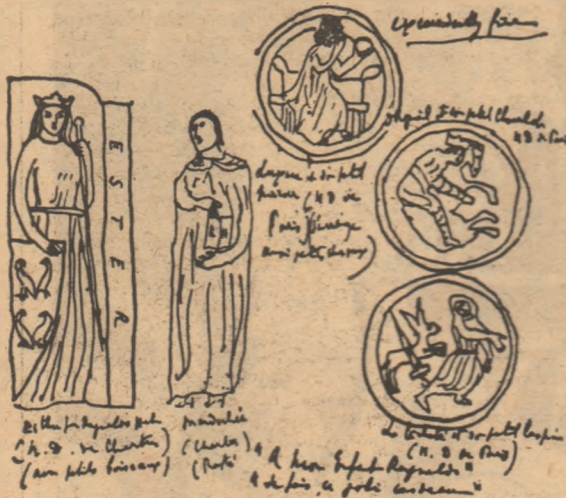
Mary Sarojini, care ascultase cu gravă atenție, încuviință din cap. „Tata spune” — își aduse și ea contribuția — „că să te uiți la păsări în sus e și mai bine. Păsările nu-s vorbe, așa spunea. Păsările-s adevărate. La fel de adevărate ca și cerul”.

Vijaya opri. „Petrecere bună”, le spuse copiilor, pe cînd săreau afară din mașină. „Puneți-i să danseze, să salte!” Strigînd, Tom Krishna și Mary Sarojini o luară fuga la vale, ca să se alătore micului grup din ogorul de sub șosea.

„Și acum să ne îndreptăm spre aspectele mai solemne ale educației.” Vijaya coti și conduse jeepul în drumul ce suia pînă la școală...

*) PETER PAN — spiriduș poznaș, iresponsabil, intrupat de un copil. Personaj foarte popular din poveștile scriitorului scoțian J. M. BARRIE (1860-1937).

Meridiane

Desenele lui Proust

Pe Reynoldo Hahn l-a cunoscut Proust la madame Lemaire, în 1884, când el avea 23 de ani. Au devenit cei mai buni prieteni și doi ani mai târziu au publicat un volum comun **Portraits de peintres**, versuri de Proust la tablouri de Cuyt, Potter, van Dyck și Watteau, însoțite de compoziții pentru pian, inspirate de aceste poezii și semnate de Reynoldo Hahn. În corespondența sa cu Hahn, Marcel Proust a însoțit textul de desene: statui și detalii din ferestrele cate-

dralelor din Chartres și Paris. După lectura cărților despre artă ale lui John Ruskin, Proust începuse să studieze cu pasiune pictura și sculptura medievală. Schițele de desen din anul 1904, au fost incluse pentru prima oară într-un album **Proust in imagini**, alcătuit de Pierre Clarac și André Ferre (care cuprinde foarte mult material inedit), album care a apărut acum și în premieră editorială vestgermană în Editura Suhrkamp. În imagine: desene de Proust.

Goffin în actualitate

Unul din cei mai mari poeți belgieni de azi, Robert Goffin (n. 1898) — tradus și în românește în 1970 de Radu Boureanu — este prezent din nou în li-

brăriile din țara sa și din Franța, datorită volumului său **Chroniques d'outre-mer** (Editura Chambelland), reunind 20 de poeme.

Un „Canto general” de Mikis Theodorakis

Recent, la Pavillon de Paris, Mikis Theodorakis a prezentat, dirijind o orchestră raliată lui, un original spectacol muzical — „un Canto general, ca omagiu pentru Chile înălțat”. Într-o amplă convorbire (cf. „Le Monde” din 13 decembrie), Theodorakis relevă că, după sfârșitul dictaturii în Grecia, muzica lui a devenit mai amplă, orchestrația a părăsit monotonia bizantină, astăzi integrând în compozițiile sale elemente simfonice. A descoperit o nouă sensibilitate în baladele cu conținut politic ale lui Manolis Anagnostakis (condamnat la moarte în timpul războiului civil). Compozitorul evocă faptul că e membru în Comitetul executiv al E.D.A., partid al stângii democratice, că a publicat o carte: **Elemente pentru o nouă politică**. O carte precedentă, **Logodnicii Penelopei**, care a apărut mai întâi în Franța, în colaborare cu Denis Bourgeois, face anatomia dictaturii coloneilor, totodată punind în valoare însușirile militante ale artiștilor legați de popor.

Sociografia ca gen literar

De cîteva ani, în R.P. Ungară se bucură de popularitate în rîndurile cititorilor antologia periodică intitulată **Cu ochii scriitorului**, lucrare editată anual, alcătuită din cele mai reprezentative eseuri și schițe — din așa numita literatură sociografică — la baza cărora se află cercetarea actualității ungare. În volumul dedicat anului 1974, semnează, printre alții: Sándor László-Benczic, István Ág, Ferenc Barani, András Mezei, Magda Szabo. **Buletinul „Ország-világ”** scrie despre aceste culegeri că au o valoare multiplă: prin „arta literară, actualitatea problemelor discutate, contemporaneitate, privirea proaspătă asupra evenimentelor istorice și asupra evenimentelor din zilele noastre”.

Science — fiction

Pentru sărbătorile de iarnă, editurile din Occident revărsă o adevărată avalanșă de reclame pentru a-și epuiza stocurile. Printre cărțile care par să dea cele mai mari speranțe de succes sînt cele de „science-fiction”. Se-nțelege că astfel se și explică atîtea pagini consacrate de unele reviste unor prezentări de asemenea cărți cu titluri cît mai șocante din acest domeniu: **Urechea internă, Aripile nopții, Turma oarbă, O căldură venită de undeva, Insula de beton** etc. etc. Nu și fără o reproducere a unei ilustrații din „Amazing stories”, 1926, revista americană care a făcut să „explodeze” literatura de ficțiune științifică acum 50 de ani (cf. „Les nouvelles littéraires”, cu data 15—21 decembrie 1975.)

Mirosul pucioasei

„Haroun Tazieff știe să facă să curgă lava și să vibreze munții. Descrierile sale au puterea entuziasmului propriu” — scria o comentatoare în „L'Express” despre cartea lui Haroun Tazieff intitulată **L'odeur du soufre** (Mirosul pucioasei) și apărută recent în Editura Stock.

Mathias Diggelman: probleme elvețiene

Alături de Dürrenmatt și Max Frisch, Mathias Diggelman este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori elvețieni contemporani și — după cum spune el însuși — unul dintre cei trei care reușesc să trăiască din ceea ce scriu.

Într-un interviu acordat recent revistei „Sonntag” din R. D. Germană, Diggelman dezvăluie frontal lumea de dincolo de iluzii a literaturii și societății din țara sa. Pe scurt:

Peste 80 la sută dintre scriitorii elvețieni nu pot trăi de pe urma veniturilor realizate din scris. Cauza nu se află în calitatea literaturii, ci în faptul că nu există premise economice pentru ca edi-

țurile să producă și să vîndă mai simplu și mai ieftin cărțile.

Se citește relativ puțin, iar nivelul selectiv nu condiționează în bine literatura. Proliferează cărțile care întrețin iluzii deșarte, înfățișînd o lume fără probleme și fără conflicte. Adică foarte diferită de cea care apare în relatările zilnice ale presei: zeci de mii de șomeri, întreprinderi închise din cauza dificultăților etc.

Literatura — spune Diggelman — ar putea atrage atenția asupra problemelor politice și sociale. Dar critica evaluează încă literatura după criterii pur estetice, în ruptură cu realitățile în care evoluează creația.

„Cartea — obiect”

O mare publicitate în Occident pentru „cartea-obiect”, carte în genere cu un tiraj foarte restrîns, cu un preț, însă, ...pe măsură! Astfel pare a fi, între altele, „cartea-obiect” **U.S.A. '76**, de Michel Butor, și Jacques Monory, apărută în Ed. „Philippe Lebaud”, în timpinarea bicentenarului Statelor Unite ale Americii. Cartea se vinde prin corespondență, tira-

jul e doar de 300 exemplare, iar prețul de 8800 fr. ! Ea se prezintă ca o cutie în „altuglas bleu” (un material transparent „în culoarea cerului și mării”), conținînd textul lui Michel Butor și 20 serigrafii semnate de Monory, alături de 30 „obiecte” evocînd unele aspecte din bicentenara istorie a Statelor Unite. Printre aceste obiecte: o bancnotă de un dolar, un timbru, o brichetă, o stea de șerif, un jeton din cele cu care oricare newyorkez ia metroul, șase măști în culori vii, un petec de pinză cu efigia a 36 președinți americani... Comentariul lui Butor, cu citate, între altele, din Chateaubriand, de o „erudiție insolită și o pedagogie malițioasă”, se înbină cu tăieturi din ziare asupra afacerii Patricia Hearst, cu cuplete asupra indienilor zuni, în sfîrșit cu o imagine a Statuii Libertății fisurate... Ceea ce face să se creadă că marea majoritate a tirajului va fi absorbit chiar de cumpărătorii americani...

Morala elementară a lui Queneau

Autorul lui **Zazie în metrou** a publicat recent o culegere de poeme, intitulată **Morala elementară** (Ed. Gallimard). Elementară înseamnă, la Raymond Queneau, referitoare

la elemente, adică la pămînt, apă, aer, foc și „eter”. O morală a mediului inconjurător, la a cărui îngrijire fac apel poemele din a doua jumătate a volumului.

PREMII

Premiul **Alfonso Rey** a fost atribuit, pentru 1975, scriitorului cubanez Alejo Carpentier, pentru cartea care în franceză are ca titlu **Recours de la méthode**. Premiul a fost creat în 1973 de către președintele Luis Echeverria în amintirea marelui scriitor mexican Alfonso Rey (mort în 1959). În 1973, premiul a fost atribuit lui Luis Borges, iar în 1974 lui Marcel Bataillon.

A 14-a ediție a premiului **Aujourd'hui**, al cărui juriu este compus în exclusivitate din gazetari, a desemnat drept laureat pe Pierre Jakez Hellas, pentru volumul său **Le Cheval d'Orgueil**, apărut la Editura Plon.

Remarcat pentru sculpturile sale în lemn, expuse nu demult în grădinile Tuilleries, Ottero, care trăiește la Paris din 1963, a fost dinstins cu premiul **Henri Bourdelle**. Juriul, compus din sculptori, printre care Couturier, Etien-Martin Gilioli, Poucet, Penalba, i-au decernat acest premiu în unanimitate.

Trebuie să menționăm că Ottero nu știa să citească și să scrie, cînd a fost admis la École des Beaux Arts pentru calitățile desinelor sale.

La începutul anului ce vine, muzeul Bourdelle va prezenta o retrospectivă a operei lui Ottero.

Considerat a fi „un Goncourt al cărții politiste”, premiul numit „de pe Cheil aurarilor”, după numele unei străzi celebre din Paris, a fost atribuit lui Serge Montigny pentru romanul său **O floare ca să mori** (Ed. Fayard). Autorul, care este șeful serviciului de presă al Editurii Seuil, a mai scris și alte două romane, nepolitește: **Nu sîntem singuri** și **Cu sufletul învîpăiat**, care nu i-au adus încă nici un premiu.

Premiul de pictură de la Vitry, al cărui juriu este compus exclusiv din artiști, a fost atribuit pe anul 1975 lui Breyten Breytenbach și Alejandro Marcos. Alegerea primului laureat are, pe lângă valoarea incontestabilă a picturilor, și o semnificație politică pentru că Breytenbach este actualmente deținut într-o închisoare din Republica Sud-Africană pentru lupta împotriva apartheidului.

Premiul **Chateaubriand** pe anul 1975 a fost decernat scriitorului spaniol de limbă franceză Michel del Castillo, pentru romanul **Tăcerea pietrelor**. Michel del Castillo s-a născut la Madrid în anul 1933. În timpul războiului civil din Spania (1936—1939) familia lui s-a exilat. A mai publicat volumul de versuri **Chitara** și două romane: **Tara** și **Manejul spaniol**.

Am citit despre...

Literatură și maculatură

CA ȘI săptămîna trecută, încep cu un citat din Saul Bellow. Poate părea cam monoton, dar întîmplarea face ca spusele lui — de data asta este vorba de un interviu acordat cu prilejul apariției ultimului său roman, **Darul lui Humboldt** — să se potrivească din nou cu subiectul acestei rubrici. Bellow împarte scriitorii în două categorii: cei ce se adresează marelui public și cei cu audiență la un public restrîns. „I-am avut cîndva pe Carl Sandburg, Sherwood Anderson, Theodore Dreiser și Upton Sinclair. Acum n-avem pe nimeni. Erau scriitorii noștri cu public mare. Romanele lor se adresau maselor, ei se considerau purtători de cuvînt al conștiinței naționale. Atacau problemele grandioase ale dreptății sociale și ale preocupărilor politice. Erau priviți ca niște oracole. În străinătate existau scriitori similari, de exemplu Dickens, Shaw, Zola, H. G. Wells, care scriau bine și atacau, de pe poziții populare, sistemul social. Scriitorii de azi sînt, cred, intimidăți de complexitatea problemelor sociale. Protestul social a fost preluat de presă, de cruciadele organizate de mass-media. Ralph Nader l-a înlocuit în mare măsură pe Upton Sinclair”. Etc., etc.

Se iscă însă și altă întrebare: pe cititorii scriitorilor de mare audiență, cine i-a preluat? Răspunsul sîmplit: mass-media. Ca orice răspuns grăbit, generalizator, nu e decît în parte adevărat. Oamenii pun și acum mina pe carte. Există în America zeci și zeci de milioane de cititori potențiali, gata să cumpere cărți. Li se și vînd cărți. Cărți fără probleme, cărți care nu dau nici un fel de bătaie de cap. Numai Editura Harlequin a vîndut, de pildă, în 1974, 63 de milioane de cărți de dragoste — cite două pe secundă au scotit, încîntați de cifra de afaceri, editorii. Anul acesta vor ajunge la 80 de milioane. De dragoste romanțioasă: un băiat iubea o fată... și au trăit împreună, fericiti, pînă la adînci bătrînețe. Reluînd iarăși și iarăși această imbatibilă rețetă — a ajuns la o rutină care îi permite să dicteze 10 000 de cuvinte într-o după-amiază — o anume Roberta Leigh (alias Rachel Lindsay, alias Roumelia Lane, alias Rozella Lake), a publicat în ultimii 20 de ani 41 de romane, cu un tiraj total de 7 milioane de exemplare.

La 76 de ani, altă autoare din aceeași stofă, Barbara

Cartland, are în urmă 11 milioane de exemplare și continuă să producă o carte pe lună. Tinăra Rosemary Rogers avansează repede spre culmile popularității: a vîndut primele ei două cărți, **Dulce amor nebun** și **Inimă sălbatică**, în cite 2 milioane de exemplare, iar cea de a treia, **Focuri întunecate**, în 3 milioane de exemplare. Literatura roz-bombon este cumpărată în proporție de 98 la sută de femei (statistică recentă, exactă). Bărbații au și ei cărți cu ajutorul cărora evadează, în grupuri mari, din realitate. Louis L'Amour nu scrie romane de amor: scrie westernuri. E cel mai bogat autor de westernuri și unul dintre cei mai bogați scriitori din lume. A scris 63 de romane, publicate în 55 de milioane de exemplare și traduse în 17 limbi. Aceste romane au produs 32 de milioane de dolari, au stat la baza a 31 de filme și — deoarece L'Amour obișnuiește să scrie cite cinci cărți simultan — arată, uneori, ele însele, ca niște filme neglijent montate, autorului întîmplîndu-i-se să uite de la o pagină la alta ce făceau eroii lui și, chiar, cum arătau.

„Nu sînt scriitori. Sînt om de afaceri. Afacerea mea este scrisul”, declară lucid scoțianul Alistair MacLean, care a început să scrie în 1955 și a publicat pînă acum cărți editate în 24 de milioane de exemplare, ceea ce înseamnă că numai Agatha Christie este mai tare decît el pe piața britanică a cărții.

Cinici sau exaltați, veleitari ai scrisului sau inteligenți neguțători de vorbe, autorii de nonliteratură bestseller formează o armată puternică, numeroasă, care domină piața cărții, strică gustul, îi ademenesc pe cititori într-o zonă fără viață, fără cultură, un cîmîtit al minții inzorzonat cu poze tipător colorate.

Din fericire, există și literatură. Din fericire, Bellow exagerează. Nu doar literatura rafinată, căreia el îi reproșează caracterul nepopular, faptul că este scrisă „pentru puțini”, ci și o bună literatură de mase, în prelungirea celor mai nobile tradiții ale scrisului american. Zice tot Bellow, referindu-se la ultima sa carte: „Întregul roman urmărește să oglindească societatea noastră urbană și să-i înfățișeze zgomotele, incertitudinile, simțămîntul de criză și disperare, standardizarea plăcerilor... **Darul lui Humboldt** este, mai mult decît toate celelalte cărți ale mele, o carte despre America, un tablou al Statelor Unite din unghiul de vedere al artistului”. Evident, critica socială a lui Bellow e cu totul altceva decît critica socială a lui Sinclair. Lumea, America, s-au schimbat, cărțile trebuiau și ele să arate altfel, dar asta nu înseamnă că nu mai există cărți. Și că publicul dornic de literatură accesibilă n-ar mai avea la îndemînă decît maculatură.

Felicia Antip

„Scriitura gestului”

● Marele mim Marcel Marceau a fost sărbătorit la teatrul Champs-Élysées printr-un spectacol omagial, cuprinzând o retrospectivă 1947-1974, precum și noi creații din 1975. E ceva fascinant în această artă a mimului, o artă „împotriva naturii”, dar care operează numai cu semnele realului, după o rafinată sintaxă proprie. Marcel Marceau este astăzi maestrul incontestabil al genului (ca recunoaștere oficială guvernului francez i-a acordat o subvenție pentru înființarea unui nou teatru de mimică la Paris). Omagiat, Marcel Marceau a adus propriul său omagiu maestrilor comediei, actorilor burlești ai cinematografului mut: pe rînd, au prins viață pe scenă siluetele unor Harpo Marx, Stan Laurel, Buster Keaton, Charlie Chaplin. Într-o emoționantă evocare, Pierrot naiv, Don Quijote al timpurilor moderne și, desigur, Bip, eroul cu care se identifică marele creator, se exprimă cu rafinement, fie prin baletul mișcărilor, fie prin multiplicarea (aproape cinematografică) a gesturilor, fie prin mlădirea indicibilă a corpului. Ultima parte a spectacolului a cuprins un moment Bip în viața modernă și în viitor, o intenție de reinnoire, de modificare a sensului pantomimei, ca artă a viitorului.

Caietele Jean Cocteau

● Al 5-lea caiet din această serie este consacrat în întregime raportului lui Cocteau cu teatrul și conține texte de Robert Kanter, Matthieu Galy, Guy Dumur, Jean-Marie Magnan. Un alt capitol al Caietului cu numărul 5 relevă cititorilor corespondențele inedite ale lui Cocteau cu Edwige Feuillère și Jean Marais. Un articol semnat de Rolf Badenhausen conține mărturie despre influența lui Cocteau în Germania. În sfîrșit, Arthur K. Peters trasează un tablou al actualității lui Jean Cocteau în S.U.A.

Balet și pictură

● Boris Kochno, colaborator al lui Diaghilev — din 1921 pînă la moartea acestuia, în 1929 — a conservat machetele, decoriile și costumele pictate de Picasso, Braque, Matisse, Derain, Gris, Larionov, Goncharova și Bakst, cit și corespondența marelui coregraf cu artiștii pictori, de asemenea manuscrite muzicale, note de lucru.

Aceste prețioase documente, care aparțin acum prin donație Bibliotecii Naționale din Paris, vor fi depuse la Muzeul Operei și expuse în primăvara ce vine.

Memoriile Josephinei Baker

● Pentru anul viitor, un eveniment editorial va produce vilvă: memoriile Josephinei Baker. Cea mai mare parte a paginilor sînt scrise de celebra cîntăreață, care pregătea de mult un volum autobiografic. Ultimele capitole au fost încheiate, după moartea actriței, de soțul ei.

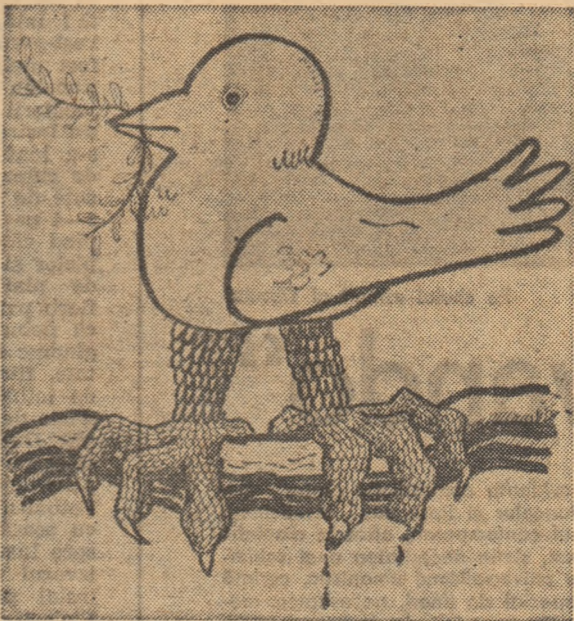
Drumul spre social

● Dramaturgul bavarez Franz Xaver Kroetz reține atenția criticii teatrale prin stăruința cu care abordează subiecte cu caracter social din viața muncitorimii vest-germane. Piese sale sînt jucate cu succes și în teatrele din R.D.G. Astfel, ultima, Das Nest (Cuibul), care se reprezintă la München, a avut de curînd premiera și la Leipzig.

Un profesionalism remarcabil

● Baletul sovietic din Siberia evoluează pînă la 11 ianuarie 1976, la Palais des Sports din Paris. Cei 150 de artiști, sub conducerea coregrafului leningrădean Mihail Godenko, au adus cu ei imaginea unei Rusii moderne, dinamice, în plină dezvoltare urbană, într-o diversitate de ritmuri, de pași, de mimică și gesturi, de costume de o rară frumusețe și bogăție coloristică. Un număr recent al ziarului „Le Monde” subliniază „profesionalismul remarcabil” și „individualitatea” echipei.

Creații artistice colective

● O explicabilă efervescență spirituală se observă la Barcelona, după moartea lui Franco. Fundației Miro, între altele, i se acordă un rol deosebit în această perspectivă. Unul din simptome este apariția de opere plastice

Răzburarea lui Truman Capote

● O surpriză de proporții, o cronică scandaluoasă despre societatea înaltă americană, a pregătit Truman Capote. Cu neobișnuitul său instinct de reporter (vezi romanul Cu singe rece), scriitorul a culegerat ani în sir „lumea bună”, nutrirind în secret ambiția de a reține faptele infamante ascunse sub convenționalismul moravurilor publice. Fragmente din noua carte au fost tipărite într-un număr recent al magazinelului „Esquire”. „Nici un personaj al romanului nu e inventat”, declară răpăcat Truman Capote și acceptă senin riscurile înfruntării care va urma. De la stilistul rafinat, dornic de singurătate, înzestrat însă cu un nedormit impuls al curiozității, nimeni nu aștepta chiar o astfel de răfuială deschisă, cu armele literaturii, împotriva elitei saloanelor americane, pe care el însuși le frecventase, cum reiese acum, doar din necesități de documentare.

Muzeu al activității editoriale

● În Bulgaria, la Plovdiv, a fost inaugurat „Muzeul activității editoriale”, care oglindește progresul înregistrat în cei 120 de ani de la înființarea primei edituri de către Hristo G. Danev (1828-1911), pînă în zilele de azi, cînd activitatea editorială este susținută de 20 de case de editură.

Confesiunile lui Mandiargues

● Într-un volum apărut la Editura Gallimard, intitulat Dezordinea memoriei, apreciatul scriitor, deținător al mai multor premii literare, între care și un Goncourt 1967, se destăinuie interlocutorului său, Francine Mallet. Mandiargues povestește momentele decisive ale vieții sale, anii de ucenicie, tentațiile sale wilde, descoperirile sale, lecturile: Breton, Paulhan, Bona. Imagini suptate, anecdote diverse pigmentează aceste confesiuni care ne relevă onestitatea, sinceritatea și gustul autorului.

(și nu numai plastice) colective, adică fără semnătura unui anume autor. Părmelul din imagine este una din expresiile acestui nou val, apărută în numărul pe noiembrie în „Oriflamma”, una din cele două publicații lunare ce apar la Barcelona.

Ecologie pentru copii

● Editura Middelhaue din Köln publică o nouă colecție de cărți, care-și propun să trezească la copii conștiința unor probleme legate de mediul înconjurător. Ilustrațiile de mare atracție semănate de graficianul Etienne Delessert și textul sobru dar pregnant scris de Anne von der Essen sînt concepute în așa fel încît să ofere adulților posibilitatea de a mijloci copiilor informații și cunoștințe despre ambianța în care trăiesc, adecvate vârstei și nivelului lor de pregătire.

Exemplare rarissime

● La Monte Carlo, Serge Lifar, moștenitorul celor 884 de tomuri din biblioteca lui Diaghilev, le-a pus în vinzare. Unul dintre exemplare, Faptele apostolilor de Fedorov, publicat în 1564, sub Ivan cel Groaznic, a fost cumpărat de un londonez la prețul de 62.000 franci. O partitură autograf Stravinsky a fost estimată la 87.000 franci, prima ediție din Război și pace de Lev Tolstoi la 9.000 franci, prima ediție din Idiotul de Dostoievski la 5.000 franci.

În onoarea lui Schiller

● A fost restaurată și inaugurată ca un mic muzeu casa cu grădină din Dresda în care Schiller, oaspete al prietenului său Körner, s-a retras în lunile de vară din anii 1785-1787 pentru a încheia celebra sa piesă Don Carlos.

ATLAS

În legendă

MI-E GREU să-mi amintesc din ce clipă am început să mă gîndesc la Sicilia. Și nu știu nici dacă sperasem s-o văd cîndva. Ea exista în mine dintr-un timp aburit, încăpățînată și ațîțitoare, obsedantă ca toate eresurile pe care nu reușesc să le înțeleg. Triumful acela de pămînt — figurind, paradoxal, și pe hartă — era pentru mine o Atlantidă convențională, inventată din necesități de demonstrație și de simbol, un ținut al grozavelor povestiri despre Mafia și al filmelor neorealiste, așa cum Yoknapatawpha este ținutul romanelor lui Faulkner, iar Eldorado țara ideală a lui Voltaire. Că Agrigento, Siracusa, Segesta sau Selinonte, sau atîtea alte străvechi nume eline, erau de acolo, că acolo se născuse Arhimede, că Pindar acolo înălțase imnuri, că prin albia Siciliei se scurseseră în citeva sute de ani unsprezece stăpîniri străine — toate acestea erau abstracții bune de spus la școală. Încercată peste linia de plutire a istoriei, insula se scufundase pentru mine, și chiar cu tandra mea complicitate, în legendă.

A trebuit ca vagonul în care gîndeam să fie aruncat în pîntecele unui vas, și vasul să-și pornească motoarele, și să ne vină în nări mirosul ars de motorină, și apoi să simțim urnirea greoaie a valurilor, a trebuit să vedem cum în noaptea cosmică de pînă atunci plutește aureola de neon albastru a Madonei din portul Messina, a trebuit ca toate aceste lucruri să se petreacă între Scilla și Caribda, într-un vas în care era un tren, într-unul din vagoanele în care eram noi, niște înși veniți de pe toate drumurile Italiei, niște înși și o sacoșă în care era acest carnet, a trebuit ca toate aceste lucruri să se întîmple, pentru ca să-mi dau brusc seama că voi vedea cu adevărat Sicilia, pentru ca să recunosc fulgerător că Sicilia există.

Ana Blandiana

Recital „Eminescu” la Budapesta

● ÎN ARTICOLUL „Limba mării poeziei”, publicat în numărul de săptămîna trecută al „Romăniei literare”, prof. Zoe Dumitrescu-Busulenga amintea o seamă de capitale și importante centre culturale europene în care a participat, în acest an internațional „Eminescu”, cum îl numește, la manifestări de prestigiu stînd sub semnul cinstirii poetului nostru național. Între aceste orașe, se află și Budapesta. Într-adevăr, capitala țării vecine și prietene a găzduit, nu de mult, un impresionant festival poetic organizat de Radioteleviziunea română și Radiodifuziunea ungară. Alături de colocviile științifice, de simpoziioanele interacademice și interuniversitare care au avut loc în diferite țări, acest recital a relevat — cu puterea verbului eminescian de o strălucire nepereche — valoarea universală a celui mai mare poet al poporului român, ecoul pe care opera sa îl are în conștiința iubitorilor de frumos de pretutindeni. În fața sutelor de spectatori prezenți în sala Conservatorului de muzică din Budapesta, prof. Zoe Dumitrescu-Busulenga, vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, a făcut o substanțială descriere a universului poetic eminescian, subliniind contribuția marelui nostru poet la sporirea tezaurului de gîndire și de frumuseți

artistice al omenirii. Totodată, conferențiarul a remarcat strădaniile de talmăcire și de exegeză a creației poetice eminesciene datorate unor apreciați oameni de cultură din Ungaria. Socotind recitalul drept o sărbătoare a poeziei, Garai Gabor, laureat al Premiului Kosuth, secretar general adjunct al Uniunii scriitorilor din R.P. Ungară, a pus în lumină, în cuvîntul său, pe care l-a intitulat „Nemuritorul Luceafăr”, actualitatea operei eminesciene, operă a unui creator de geniu care — asemeni lui Petőfi sau Pușkin — reprezintă pentru poporul său culmea cea mai înaltă a poeziei. Vorbitorul a menționat, totodată, legăturile rodnice dintre poezia română și cea ungară, concretizate și în talmăcirile care l-au împămîntenit în limba lui Petőfi și Ady pe Eminescu.

Un bogat și reprezentativ florilegiu din poezia clasicului nostru „a dat măsura vastei sale tematicii și a varietății formulei sale tematice”, cum scrie în articolul la care ne-am referit, Zoe Dumitrescu-Busulenga. În rostirea cu nenumărate nuanțe și de o rară sensibilitate și expresivitate, a actorilor Irina Răchiteanu-Șirianu, Simona Bondoc, Elena Sereda, Adela Mărculescu, Ion Caraculă și Ion Marinescu, armoniile versurilor eminesciene și-au dezvoltat plenar neasemuita frumusețe.

La rîndu-le, Rutkai Eva, Sinkó László, Almási Eva, Besseney Ferenc, Lukats Sándor, Mádi Szabo Gábor, prețuți actori ai unor teatre din Budapesta, s-au aplecat cu multă dăruire asupra talmăcirilor în limba maghiară din poezia lui Eminescu, izbutind interpretări de o reală forță emoțională, care au contribuit la succesul acestei manifestări omagiale. Manifestare, al cărei program a cuprins și două mult aplaudate momente muzicale sustinute de Nicolae Herlea și Dévai Nagy Kamilla. Regia festivalului a fost asigurată, la un înalt nivel de profesionalitate, de Cristian Munteanu și Bozó László.

Difuzat acum citeva zile la posturile noastre de radio, festivalul (ai cărui realizatori au fost C. Vișan, I. Tundrea, Jozeta Dan, precum și Szigmond Dorogi, de la Radiodifuziunea ungară), a putut fi urmărit de un public numeros, după cum, prin apropiata radiodifuzare și în Ungaria, el va face ca versul eminescian să răsună în mii de așezări din această țară.

Cu recitalul Eminescu prezentat la Budapesta și cu recitalul Petőfi, organizat acum doi ani la București, colaborarea pe plan cultural dintre Radioteleviziunea română și Radiodifuziunea ungară înscrie un moment de referință.

B. MATEI

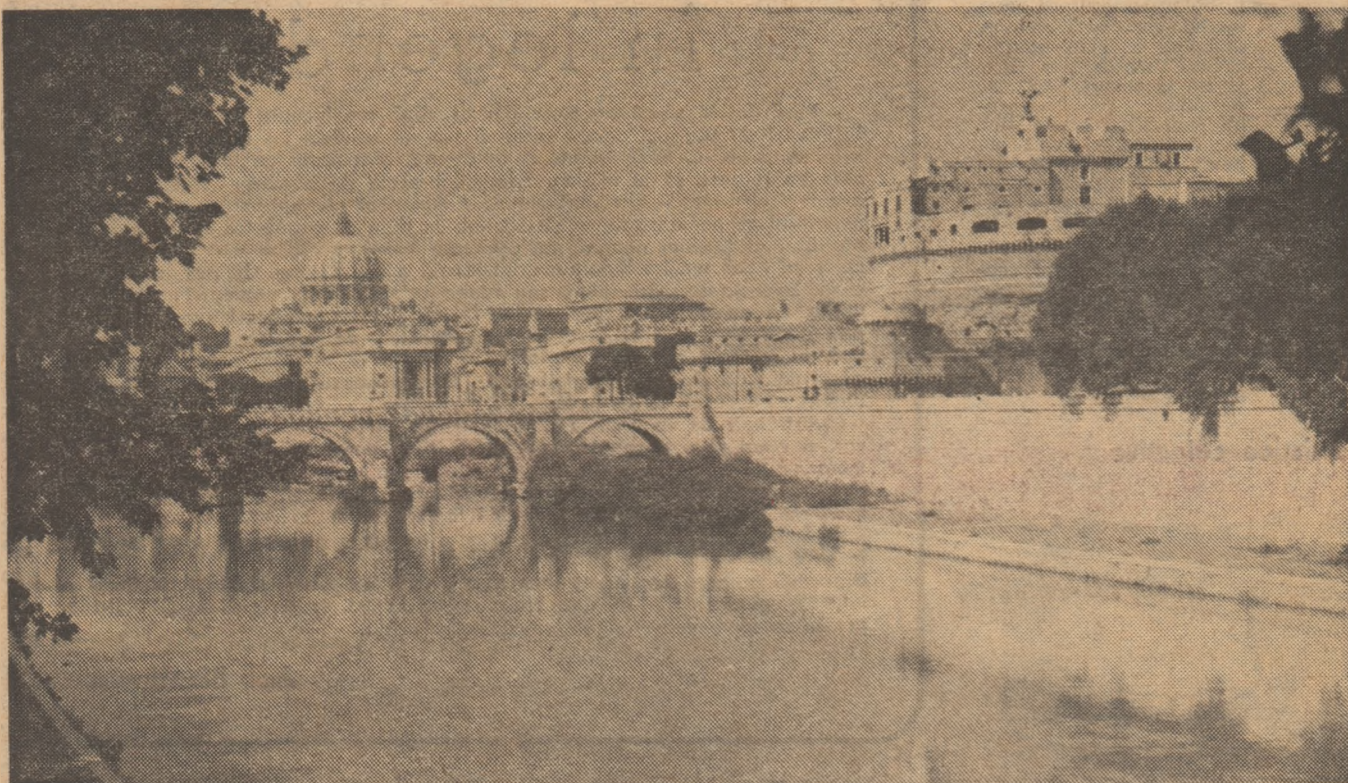
„Curier al studenților de limbă română”

● DIN 1972 apare, la Bochum, sub conducerea profesorului Octavian Buhociu, un „Curier al studenților de limbă română” („Kurier der Rumänischstudenten). Revista adăpostește studii despre limba și literatura română scrise de studenți și profesori de la seminarul de romanistică al Universității din Bochum. Uneori apar semnături ale specialiștilor în romanistică de la alte universități vest-germane. Ultimul număr, 9, este alcătuit dintr-un amplu studiu al profesorului Buhociu intitulat: Stihialul în opera poetică a lui M. Eminescu, studiu ce trebuie pus desigur în legătură cu sărbătorirea europeană a poetului, în acest an.

Dovedind o cunoaștere profundă și temeinică a operei eminesciene, precum și a eminescologiei, autorul se ocupă de prezența elementelor stihiale: apă, pămînt, aer, foc, așa cum ne apar ele în poezia lui Eminescu. Opinia sa este că, spre deosebire de alți poeți români: Asachi, Eliade Rădulescu, Bacovia, Blaga, care „își apropie stihialele”, la Eminescu acestea „își sînt însuși temperamentale; ele converg parcă din expresivitatea primitivă, cu sensibilități în contrast, cu fantezia culorilor și a sunetelor naturale, spre o expresivitate de înaltă semnificație spirituală, cu mișcările instinctelor în ritm, aliteratii onomatopoeice, metafore-idei poetice... Puterea creatoare a lui Eminescu a cuprins în sens, în semnificație, expresivitatea primitivă însăși în lucrarea ei immanentă stihială și cosmogonică, ceea ce a provocat răsturnarea funcțiilor acelor două situații, poetizarea stihială fiind sărbătoarea spirituală”. Și mai departe: „Cînd poetul cîntă stihiale în lucrarea sa neînteruptă spre nou, el cîntă virtuțile poporului, căruia îi place tinerețea, adică ceea ce continuă după fie-

care generație ce se stinge... Eminescu e poetul nostru cel mai atașat patriei, cea care intrupeză stihialele pe care le cîntă și prin care descoperă sau i se revelează Firea. Numai cine părăsește și se desprinde de patria-stihie, nu mai are dorul, aleanul, angosta formatoare de cultură, devine cosmopolit și internațional, fiind părăsit la rîndul său de Fire, care crește din destinul patriei și fără de care e o utopie”. Piesa de bază a demonstrației este poemul Inger și demon, dar se aduc probe din întreaga creație a poetului, inclusiv din proză. Avem, în ansamblu, un studiu erudit, pe o temă sugerată de eminescologi, uneori amănunțită de Călinescu, dar tratată, pentru înția oară, în mod independent și expres.

Pompiliu MARCEA

Pe cheiul roman al Tibrului

„Humanismo renovando”

INTRE 10 și 14 noiembrie s-au desfășurat la Roma, sub președinția prof. dr. docent N.I. Barbu, de la Universitatea din București, lucrările Congresului „Humanismo renovando”, organizat de Accademia Internazionale di Propaganda Culturale cu ocazia celei de a 50-a aniversări. Comitetul de onoare al Congresului a fost alcătuit din Giulio Andreotti — ministrul bilanțului, Pietro Romanelli — președintele „Academiei latine internaționale” (Accademia latinitate inter omnes gentes fovendae) și cunoscutul filalog clasic din R.P. Polonă, Kasimir Kumaniecki. Din comitetul științific au făcut parte reprezentanți ai vieții politice, științifice și culturale din 15 țări, printre care cităm pe Riccardo Avallone, Ettore Paratore, Antonio Traglia (Italia), Alexandru Balaci, Gheorghe Ciucu (România), Constantinos Grollios (Grecia), Johannes Irmischer (R.D. Germană), Victor Poeschl (R.F. Germania), Alain Michel (Franța), Vladimir Nevler (U.R.S.S.), Boleslav Povsic (S.U.A.), L.P. Wilkinson (Anglia), Biagio Racos (Ungaria).

Congresul, la care au participat, direct sau prin mesaje și comunicări, delegați din 15 țări, a fost inaugurat printr-o ședință solemnă în sala Protomoteca de pe Capitoliu, în prezența lui Mario Pedini, ministrul cercetării științifice. În numele primarului Romei, Darida, congresul a fost salutat de asesorul Ferdinando Castiglioni. Prof. Francesco Gligora, președintele Academiei, a dat citire mesajelor sosite pe adresa Congresului de la Giovanni Leone, președintele Republicii Italiene, de la Papa Paul al VI-lea, de la ministrul Giulio Andreotti, precum și de la alte personalități de seamă din Italia și din alte țări.

Intr-o scurtă alocuțiune în limba latină, prof. N.I. Barbu a subliniat importanța temelor supuse spre dezbateri, menite să evidențieze necesitatea dezvoltării valorilor umanistice în condițiile actualei revoluții științifice și tehnice, cu profunde implicații în viața socială și individuală. În cuvântul său, Mario Pedini a relevat funcția culturală a limbii latine, purtătoare de valori civilizatoare și universalitate; a salutat, în numele guvernului italian, Congresul, care și-a propus să contribuie la o înțelegere mai strânsă între națiuni pentru fundarea unui nou umanism.

Lucrările Congresului s-au desfășurat în Palazzo della Cancelleria, reședința romană a lui Napoleon, în celebra „sală a celor 100 de zile”, decorată de frescele lui Vasari. Ele au fost inaugurate de un colocviu internațional pe tema „Opțiunile societății” și au continuat prin comunicări și discuții libere organizate în jurul a trei teme fundamentale prezentate sub formă de rapoarte. Astfel, acad. prof. Ferdinando Antonioti, directorul Institutului de Medicină Socială al Universității din Roma, a vorbit despre *Unitatea și varietatea omului în epoca noastră*, cerind eliminarea cauzelor care duc la încordare și promovarea contactelor culturale ca mijloc de stringere a unității între oameni. Prin raportul său, Dragostea de patrie și dragostea de oameni, Apa B. Pant, ambasadorul Indiei la Roma, a pronunțat o pledorie fierbinte în favoarea triumfului altruismului asupra egoismului, a împletirii patriotismului cu umanismul. Cu mult interes a fost ascultat raportul prof. Giuseppe Petrilli, președintele Institutului pentru reconstrucție industrială (IRI) și al Consiliului Italian al Mișcării Europene, intitulat *Tehnocrație și Umanism*, în care s-a subliniat faptul că în conștiința contemporană și-a făcut tot mai mult loc ideea umanistă că omul trebuie să intervină în desfășurarea istoriei pentru a-și proiecta un viitor în conformitate cu aspirațiile sale. Autorul a pus în lumină implicațiile epocii dominate de tehnocrație, criza societății industriale, pericolul dezuma-

nizării și alienării omului, evidența contradicție dintre raționalitatea crescândă a mijloacelor și lipsa sau insuficiența raționalității scopurilor. Omul contemporan, aflat la răspintia dintre tehnocrație și umanism, simte necesitatea unei schimbări, a unei deschideri spre universalismul umanistic, cerință resimțită și proclamată în special de tineri, necesitatea reevaluării capacităților umane, a asumării de responsabilități, a răspunderii colective pentru destinul societății.

ÎN COMUNICĂRI și discuții, problemele umanismului în condițiile societății contemporane au fost abordate în mod concret, din diferite urghiuri. S-a vorbit astfel despre progres tehnic și umanism în gândirea antică (Reimar Müller — R.D.G.), despre contribuția școlii în formarea omului epocii tehnologice (Federico A. Perini Bembo — Italia), despre umanism și clasicism ca factor de integrare în societatea contemporană (Maria de Lourdes Flor de Oliveira — Portugalia), despre însemnătatea matematicii pentru științele sociale (Johan Gerretsen — Olanda), despre depersonificarea omului în societatea actuală (Biagio Gligora — Italia), despre contribuția artei în formarea unui nou umanism (Eduardo Faletti — Italia), despre tehnoumanismul viitorului (Maria Lasi Romano — Italia) etc.

Cu mult interes au fost ascultate comunicările membrilor delegației noastre. Prof. dr. docent N.I. Barbu a evidențiat raportul dialectic dintre necesitate și libertate în om, prof. dr. C. Drăgulescu a prezentat subtilele analize ale sufletului uman în operele unor scriitori latini, conf. dr. Cornelia Benjenu a urmărit ipostazele mitului lui Orfeu în literatura franceză modernă și valorile lui simbolice perene, iar conf. dr. G. Lăzărescu a subliniat aportul umanistilor români din secolele XVI—XVIII la cultura europeană. În numeroase rânduri participanții la Congres au evidențiat rolul activ al României în stringerea legăturilor dintre popoare, iar la una din întâlnirile prietenești, ca semn de simpatie și apreciere la adresa țării noastre, vorbitorii s-au străduit să-și formuleze măcar în parte gândurile în limba română.

În ședința de încheiere a Congresului au fost aleși noi membri ai Academiei pentru propaganda culturală; printre aceștia se află și prof. dr. Zoe Dumitrescu-Busulenga.

Ideea fundamentală care a constituit leit-motivul comunicărilor și discuțiilor a fost aceea că, în condițiile dezvoltării tot mai rapide și pe scară largă a tehnologiei și a științelor exacte, a automatizării și mecanizării, sint necesare eforturi unite pentru constituirea unui nou umanism la scară mondială, pentru promovarea valorilor spirituale și morale, care își au izvorul îndepărtat în cultura clasică. De altfel, după exemplul președintelui, care a folosit în mod curent limba latină, fapt relevant în presă, o serie de comunicări și intervenții au fost de asemenea formulate în latină, care a devenit astfel mijloc internațional de comunicare.

Ca pentru a sublinia o dată mai mult că, departe de a se opune dezvoltării științifice și tehnice, umanismul modern, bazat pe valorile culturale ale omenirii, trebuie să aibă în vedere o nouă dimensiune a umanului, conducerea Congresului a organizat cite o vizită de studiu la Laboratoarele Naționale de energie nucleară de la Frascati ale Comitetului Național pentru energie nucleară (CNEN) și la Muzeul Vaticanului, precum și o excursie științifică de două zile la Pompei, Paestum și Salerno.

Presa, radioul și televiziunea din Italia au informat în permanență publicul asupra acestei manifestări de amploare, cu larg ecou în viața internațională.

Lucia Wald

Sport

Pe poteca nechezată

SUCIȚI mai sint oamenii, și ce lucruri aiurea fac ei citeodată! Iată, de pildă, un fotbalist vest-german din prima ligă (n-a fost niciodată selecționat în națională), la sfârșit de sezon, cind jucătorii noștri de-abia se mai țin înșirați pe sfintele moaște, s-a luat la întrecere cu un cal de curse, pe distanța de două sute de metri, și l-a întrecut cu 3—4 pași. Scurpind zăbala și rupind căpăstrul, bate murgul din picior și se minunează pe gură de plai bucareștean: „ăstui-a fierb paie pe casă cind fug ăla ca nebunii! Dacă stau să mă gîndesc bine, cred că are dreptate, fiindcă, nu-i așa, jucătorul de fotbal din România calcă-n ghetă de aur (vezi-l pe unul numit Dudu Georgescu) și de ce să-și pună el mintea cu un pe-pene depănind din patru copite! ? Fotbalistul român e o instituție cu scară interioară și vedere spre Insulele Canare, unde-și are izvorul vîntul ăla care l-a proiectat pe Valentin Stănescu la Ploiești, trăiește, cind pierde, mîhnirea brîndușelor, și e gata, în cazurile cind antrenorul doarme cu căciula-n cap și picioarele în nisip, să jure în fața oricărei instanțe că directorul tehnic fura laptele de la gura mieilor, bea apă strănută și poartă jam, bere deocheate cu bidineaua federației.

Mă declar dușmanul fotbalistului vest-german care și-a permis să se ia la întrecere cu un globan, indiferent că anumiți oameni de afaceri sau niște indivizi dornici de cîștiguri ușoare îl sărută genunchiul și-l numesc, cind le merge bine, regele turfului. L-aș fi iertat pe neamț și i-aș fi ridicat în fața casei o colivie cu papagali sau alte păsări colorate dacă ar fi alergat în tăcere pe poteca nechezată. Dar nu, el a vrut să-și umilească, și a izbutit, colegii de breaslă. Eu știu însă că un munte de orgoliu poate fi dărîmat cu un mușuroi de rîie, lucru pe care-l poate face numai un jucător de-al nostru, de exemplu Anghelini sau Dudu Georgescu. Dar nu întrecîndu-se cu caii, nu, asta-i o idee depășită, ci, să zicem, cu o oaie. Și nu la fugă — asta-i treabă de ogari și iepuri — să se întrecă pe tema cine dă mai multe roade. Pariez o mie contra unu că lui Anghelini și Dudu Georgescu le cade lina și le crește creolina cu o viteză necunoscută pe muntele Penteleul.

Fănuș Neagu

REINNOIȚI-VA
ABONAMENTELE
LA
„ROMÂNIA
LITERARĂ”

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Romînia
Director: GEORGE IVAȘCU